

TAMPEREEN YLIOPISTO

Anne Salomäki

Ikuisen tulevaisuuden maailma

Latinalaisen Amerikan vallanneet diskurssit Helsingin Sanomissa

Tiedotusopin pro gradu -tutkielma

Huhtikuu 2014

TAMPEREEN YLIOPISTO

Viestinnän, median ja teatterin yksikkö

SALOMÄKI, ANNE: **Ikuisen tulevaisuuden maailma. Latinalaisen Amerikan vallanneet diskurssit Helsingin Sanomissa**

Pro gradu -tutkielma, 92 sivua, 2 liitesivua.

Tiedotusoppi

Huhtikuu 2014

Mitä tiedämme muista maista ja mantereista? Vaikka kartutamme maailmankuvaamme matkustamalla ja tapaamalla väkeä eri kulttuureista, valtava osa tiedostamme tulee median välityksellä. Media toimii portinvartijana ja valikoi aiheet, joista saamme tietoa. Lisäksi media päättää, miten ja millaista tietoa meille annetaan. Kaikki tieto ei siis välity tekstin ilmiössä, vaan myös sen metatasolla: ei vain *mitä*, vaan *miten* kerrotaan.

Tämä pro gradu -tutkielma selvittää, millaisiin diskursseihin Helsingin Sanomat paketoivat Latinalaiseen Amerikkaan liittyvät uutiset. Tapauksena ovat Helsingin Sanomien paperilehdessä julkaistut, Ibero-Amerikkaan liittyvät toimitukselliset jutut tammi-maaliskuussa 2012. Tarkoituksena on luoda katsaus siihen, millaista kuvaa Helsingin Sanomat välittää Latinalaisesta Amerikasta.

Tutkimusmenetelmänä on diskurssianalyysi, joka toimii työkaluna pienen aineiston perusteellisessa laadullisessa analyysissä.

Analyysissä esille tulleet diskurssit jakautuivat seitsemään diskurssikategoriaan.

Diskurssit vahvistavat kuvaa Latinalaisesta Amerikasta länsimaita heikompana ja niistä monin paikoin poikkeavana alueena, jossa esimerkiksi väkivallan tai onnettomuuksien uhka on arkipäiväisempää kuin Suomessa. Vaikka yksinkertaistaminen voi monin paikoin olla seurausta median työtavoista ja kireistä aikatauluista, yksi keino pyristellä irti stereotyyppioihin nojaavasta uutisoinnista on laittaa diskurssit keskustelemaan jutun sisällä ja näin monipuolistaa jutun näkökulmia.

Asiasanat: Latinalainen Amerikka, Ibero-Amerikka, ulkomaan uutiset, uutiskriteerit, mediatutkimus, agenda setting, mielipidevalta, mielikuvat, diskurssi, diskurssianalyysi

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	1
1.1. Tiedotusopillinen näkökulma tutkimusaiheeseen.....	3
1.2. Tutkimuksen eteneminen ja pro gradun rakenne.....	5
2. Meille maailmalta: Uutiskriteerit ja ulkomaanuutiset.....	7
2.1. Uutiskriteerit: Mistä kerrotaan ja miksi?.....	7
2.2. Ulkomaanuutisoinnin erityispiirteet ja ongelmat.....	12
2.2.1. Ulkomaanuutiset – siis mitkä?.....	12
2.2.2. Ulkomaanuutisoinnin valinnat ja valitsijat.....	15
2.2.3. Ulkomaanuutiset paljastavat – ja piilottavat – maailmaa.....	19
2.2.4. Ulkomaanuutiset tänään.....	21
2.3. Ulkomaanuutiset Suomessa.....	24
2.4. Yhteenveto.....	27
3. Media muovaa mielipiteitä: mielikuvat, asenteet ja agenda setting.....	29
3.1. Media ja agenda setting.....	30
3.2. Media ja maa(ilman)kuva.....	33
3.4. Yhteenveto.....	36
4. Latinalainen Amerikka ja sen suhde Suomeen.....	38
4.1. Latinalaisen Amerikan määritelmä.....	38
4.2. Suomen ja Latinalaisen Amerikan suhde ennen ja nyt.....	41
4.3. Latinalainen Amerikka Suomen silmin – mitä on odotettavissa?.....	44
5. Tutkimuskysymykset, menetelmä ja aineisto.....	46
5.1. Tutkimuskysymykset.....	46
5.2. Aineisto: Mitä tarkastellaan ja miksi?.....	46
5.3. Diskurssianalyysi metodina ja valinnan perusteet.....	51
5.4. Diskurssien pyydystämisen välineet.....	55
5.5. Aineisto ja metodi yhdessä – hyödyt ja haasteet.....	58
6. Latinalainen Amerikka jakautuu diskursseihin – analyysin aika.....	60
6.1. Analyysin ainekset: aineiston hankinta ja tärkeät numerot.....	60
6.2. Analyysin eteneminen käytännössä.....	65
6.3. Sanoista teoiksi: diskurssikategoriat.....	67
6.3.1. Länsimaat – uhka vai mahdollisuus?.....	68

6.3.2.	Erilaista, boheemia eksotiikkaa	70
6.3.3.	Machoja sekä kyyneleitä ja pilkettä silmäkulmassa.....	72
6.3.4.	Taloukasvu – kenelle ja kenen ehdoilla?	74
6.3.5.	Selviytyjät, opportunistit ja epäonnistujat.....	75
6.3.6.	Vahvat, mutta heikot instituutiot.....	76
6.3.7.	Heiluvia rakenteita.....	78
6.4.	Analyysin yhteenveto: yleisilme, yllätykset ja arviointi.....	79
7.	Lopuksi – ajatuksia, kritiikkiä ja katsaus tulevaisuuteen	82
	Lähdeluettelo.....	85
	Liite 1: Aineiston jutut (HS 2012).....	93

1. Johdanto

Huumeet. Talouskasvu. Sademetsät. Korruptio. Kokaiini. Kiihtyvä talous. Köyhyys. Huumesota. Epätasa-arvo. Luonto. Intiaanit.

Graduntekoa aloitellessani kysyin joiltakuilta ystäviltäni, mitä heille tulee ensimmäisenä mieleen sanaparista ”Latinalainen Amerikka”. Tuo kaukainen, erilainen maailma saattaa tuntua etäiseltä ja vieraalta meille pohjoisessa hyvinvointivaltiossa kasvaneille. Vaikka toki olemme saattaneet itse lomailla jossakin alueen maista tai vähintään tuntea siellä käyneitä tai asuneita ihmisiä, Suomessa asuvat suomalaiset saavat esimerkiksi maiden poliittisia tilanteita koskevat tiedot todennäköisesti pääosin median välittämänä. Siksi sillä, mitä media välittää, on merkitystä: joukkotiedotusvälineet vaikuttavat paitsi sosiaalisiin suhteisiin ja identiteetteihin, myös tietoon, arvoihin ja uskomuksiin (Fairclough 1997, 10).

Pohjois-Englannissa asuminen toi elämäni erittäin kansainvälisen ystäväpiirin, johon kuului valloittavia persoonia myös useista Latinalaisen Amerikan maista. Läheiset suhteet ihmisiin ja kohtaamiset heidän kulttuuristen tapojensa kanssa herättivät minussa kiinnostuksen Latinalaista Amerikkaa, sen historiaa ja nykytilaa kohtaan. Innostuin monista aiemmin vain puolitututuista asioista: join koka-teetä, kuljin perulainen päähine korvieni lämmikkeenä ja illalla nukkumaan mennessäni huomasi ajattelevani espanjaksi. Samalla aloin ymmärtää, etten tiennyt monien ystäväni kotimaista juuri mitään – ja se, mitä olin tiennyt, oli peräisin muualta kuin itse maasta, sen kansalaisilta tai sen tiedotusvälineiltä. Kaukaisten maiden arkitodellisuudesta minulla ei ollut käsitystä; oli vain ennako-oletuksia, joiden alkuperää en tunnistanut. Suomalaismedioissa työskennelleenä tiesin, että Latinalaiseen Amerikkaan liittyviä uutisia ei useinkaan pidetä suurta yleisöä kiinnostavina, sillä kaukana tapahtuvat asiat koskettavat suomalaisten arkea käytännön tasolla vain harvoin. Silti tiedonhippusia tarttuu matkaan ja jää mieliimme silloinkin, kun puolihuolimattomasti luemme pikku-uutisia tai vilkuilemme ulkomaansivujen otsikoita.

Latinalainen Amerikka koostuu maista, joiden kulttuureissa, poliittisissa ilmapiireissä, ihmisissä, tavoissa ja kehityskuluissa on suuriakin eroja. Miksi siis valita

tutkimusaiheeksi Latinalainen Amerikka? Miksei vaikkapa Paraguay, Peru tai Meksiko? Onko näin heterogeenisen alueen valitseminen tutkimuskohteeksi sama kuin esimerkiksi Euroopan medianäkyvyyden tutkiminen? Vastaus on kyllä ja ei. Kyllä siksi, että Latinalaisen Amerikan maat ansaitsevat, ja ehkä saavatkin, mediassa erilaisia diskursseja, jotka heijastavat yksittäisten maiden kulttuurisia ja sosiaalisia konteksteja. Ei siksi, että Euroopan maat ovat keskivertosuomalaiselle tutumpia ja läheisempiä kuin vaikkapa Aasian tai Latinalaisen Amerikan maat. Koska tiedämme vähemmän, meidän on vaivatonta yleistää enemmän. Jos olisin pyytänyt suomalaisia ystäviäni sanomaan ensimmäisen asian, joka tulee mieleen sanasta Eurooppa, vastaaminen olisi todennäköisesti ollut huomattavasti vaikeampaa. Vastaavasti monet latinalaisamerikkalaiset ystäväni pitivät Suomea, Ruotsia ja Norjaa enemmän tai vähemmän samankaltaisina paikkoina. Heidän näkökulmastaan samankaltaisuuksia onkin riittämiin, vaikka me suomalaiset kyllä tunnemme vivahde-erot niin jääkiekkotaidoissa kuin tyylitajussakin.

Tässä tutkimuksessa keskityn siihen, millaisia ovat ne median antamat rakennuspalikat, joista suomalaiset voivat koota käsityksensä Latinalaisesta Amerikasta. En tarkoita, etteivätkö toimittajat itse tietäisi alueen maiden välisiä eroja, tai etteikö lukijoissa olisi valveutuneita kansalaisia, jotka perustavat mielipiteensä eri lähteistä hankitulle, monipuoliselle ja kriittisesti tarkastellulle tiedolle. Mutta vaikka internet on tulvillaan tietoa, tarinoita ja kokemuksia, ja myös Suomen ulkoasiainministeriö julkaisee esimerkiksi matkustustiedotteita maailman jokaisesta maasta, tiedon esiin kaivaminen edellyttäisi olemassa olevaa kiinnostusta sekä halua, aikaa ja viitseliäisyyttä. Tämän tutkimuksen tarkoitus on selvittää, millainen vaikutelma tuosta monivivahteisesta alueesta voi syntyä niille, joilla ei ole aiheesta yleissivistävää koulutusta syvempää tietoa. Minua kiinnostaa, mitä Latinalaisesta Amerikasta kerrotaan niille suomalaisille, jotka saavat tietonsa mediasta, eivät latinoystäviltään, omakohtaisista kokemuksista tai alueen omista, espanjankielisistä medioista. Jos paljastuu, että jokaista maata kohdellaan yksilönä, eikä hallitsevia diskursseja ole, tutkimukseni on yhtä lailla täyttänyt tarkoituksensa kuin siinä tapauksessa, että Latinalaista Amerikkaa koskevaa uutisointia hallitsevat kolme samaa diskurssia maasta riippumatta.

Samalla on kuitenkin olennaista huomioida se, että tutkimuksessa ei ole kyse Latinalaisesta Amerikasta, vaan sen representaatiosta. Tuo representaatio on meidän

luomamme, ja sillä on merkitystä meille meidän kulttuurisessa kontekstissamme. Ystäväjoukkioni kansainvälistymisen myötä aloin myös ymmärtää omaa asemaani. Heille olin ”white”, ”Western” ja ”European”, siitäkin huolimatta, etten ollut koskaan itse sellaiseksi esittäytynyt tai aiemmin identifioitunut. Ymmärsin, että omalla taustallani ja sillä kulttuurilla, jolle luotua mediaa seuraan, on varmasti vaikutusta siihen, mitä ja miten tiedän ja kuka sen minulle kertoo – ja jonka kyseenalaistaminen vaatii tietoista aivotyötä. Representaatio on myös vain yksi monista vaihtoehdoista; niin Latinalaista Amerikkaa kuin mitä tahansa muutakin maata, ryhmää tai muuta konstruktiota voidaan esittää monien eri lasien läpi. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan tuota katsetta, jolla Latinalaista Amerikkaa katsotaan, ei Latinalaista Amerikkaa faktana tai yhtenä totuutena. Seuraavassa alaluvussa esittelen näkökulman, josta tätä representaatiota lähestyn.

1.1. Tiedotusopillinen näkökulma tutkimusaiheeseen

Latinalainen Amerikka on ollut monen eri opiskelijan graduinnoittajana eri tieteenaloilla. Eri taustoista huolimatta aiemmat graduntekijät ovat helpottaneet urakkaani esimerkiksi siten, että heidän lähdeluetteloistaan olen saanut muun muassa hyödyllisiä kirjallisuusvinkkejä (esim. Linna 2012, Kivimäki 2005 ja Nurmio 2004). Nurmion gradu käsittelee Latinalaista Amerikkaa Yleisradion televisiuutisissa määrällisen sisällönanalyysin keinoin, ja hänen mukaansa uutisointi oli sekä vähäistä että stereotyyppistä – ja koska uutiskriteereihin vaikuttivat monet, vaihtelevat seikat aina toimittajan työn käytännöistä aikataulurajoitteisiin asti, maanosaa käsittelevistä uutisista uupui yhtenäinen linja (2004).

Vaikka tutkimuksessa puhutaan jatkuvasti Latinalaisesta Amerikasta, tutkimusta ei tule sekoittaa Latinalaisen Amerikan tutkimuksen opintoalaan. Latinalaisen Amerikan tutkimus on toki poikkitieteistä ja siksi siihen voi liittyä myös tiedotusopille tyypillisiä elementtejä. Ero tähän tutkimukseen on kuitenkin se, että Latinalaisen Amerikan tutkimus tarkastelee aluetta monitieteellisestä näkökulmasta monimetodologisin keinoin (lisää tietoa esim. Helsingin yliopiston alue- ja kulttuurintutkimus), kun taas tässä tutkimuksessa tarkastellaan Latinalaisen Amerikan representaatiota Suomessa

ilmestyvässä sanomalehdessä. Näin ollen tutkimus ei lisää tietoa Latinalaisesta Amerikasta, vaan siitä, millaisia tulkintoja siitä esitetään tietyssä osassa suomalaista mediaa. Tulkintoihin pureutuminen tarjoaa myös välineitä, joiden avulla voimme arvioida meille Latinalaisesta Amerikasta annettua tietoa – tai ”tietoa” silloin, kun kyse on vain osasta kokonaisuutta tai sen asettamisesta länsimaiseen kontekstiin.

Se, että käytän tutkimusaineistonani sanomalehtiartikkeleita, ei välttämättä vielä riitä tekemään tutkimuksestani tiedotusopin oppiaineeseen sopivaa tai takaa sitä, että näkökulmani on viestintätieteellinen. Eri tieteenalat käyttävät samoja tutkimusmenetelmiä, ja ne saattavat lähestyä samaa aineistoa samankaltaisista metodologisista näkökulmista. Tämä tutkimus sijoittuu tiedotusopilliseen tutkimusperinteeseen siksi, että se tarkastelee, miten ja millä keinoilla joukkoviestintävälineet vaikuttavat mielikuviumme ja asenteisiimme. Tarkastelun kohteena ei siis ole maantieteellinen alue tai esimerkiksi median käyttämä suomen kieli sinänsä, vaan joukkoviestinnän kielen pintaa syvemmät merkitykset.

Tiedotusvälineiden vaikutusvalta on luonteeltaan kielellistä ja diskursiivista, ja siksi tiedotusvälineiden käyttämän kielen erittely paljastaa paljon sosiaalisista ja kulttuurisista muutosprosesseista (Fairclough 1997, 10). Representaation luomisessa on aina kyse valinnoista, eli siitä, mitä tulee mukaan ja mitä jää pois, mikä nostetaan esille tärkeänä ja mikä asetetaan toissijaiseksi (ibid, 13). Fairclough’n mukaan ”mikä tahansa osa mistä tahansa tekstistä (tiedotusvälineistä tai muualta) samanaikaisesti representoi maailmaa, rakentaa identiteettejä ja muodostaa suhteita” (ibid, 14). Maailman esittämisen tavat sekä sosiaalisten identiteettien ja sosiaalisten suhteiden rakentaminen liittyvät tiedotusvälineiden kielen ideologiseen toimintaan, eli siihen, miten yhteiskunnan valtasuhteet vaikuttavat joukkotiedotusvälineisiin ja päinvastoin (ibid, 23). Fairclough kutsuu ideologioita väittämiksi, jotka ovat epäsuorasti läsnä tekstissä ja käyvät ilmi sen alkuoletuksista, ja jotka ylläpitävät ja muovaavat eriarvoisia valta- ja hallintasuhteita (ibid, 25). Siksi ei olekaan yhdentekevää, millaiset sosiaalisen todellisuuden versiot hallitsevat. On tärkeää kritisoida erilaisia alistussuhteita ylläpitäviä ja legitimoivia käytäntöjä ja diskursseja, ja tarvittaessa puolustaa niitä heikentäviä tulkintoja. (Tämä ei toki tarkoita, että kaikki hegemoniset diskurssit toisintaisivat negatiivisia seurauksia.) (Jokinen & Juhila 1993, 97)

(Joukko)tiedotusvälineiden yksi ilmeisin piirre on se, että niiden yleisöt muodostuvat joukoista. Yleisökoko vahvistaa tiedotusvälineiden valtaa ja mahdollisuuksia vaikuttaa, ja samalla se herättää valtiossa kiinnostusta hallita sitä. Yleisö ei voi vaikuttaa viestintään, ja lukijat, katsojat ja kuuntelijat ovat perinteisesti olleet vastaanottajan roolissa (Fairclough 1997, 57). Sosiaalinen media ja median interaktiivisuus lisäävät joukkoviestinnän vuorovaikutuksellisuutta, mutta koska tässä tutkimuksessa tarkastelun kohteena on printtimedia, perinteisen yksisuuntaisen viestinnän määrite pätee.

Ulkomaanuutisointia ja kansainvälistä viestintää vertaileva tutkimus on suuntautunut kolmella tavalla: uutisvirtatutkimuksena, kehitysviestinnän tutkimuksena ja maailmankuvatutkimuksena. Tässä tutkimuksessa on kyse maailmankuvatutkimuksesta, jolla pyritään tarkastelemaan sitä kuvaa, minkä jonkin maan tiedotusvälineet antavat toisesta maasta. (Pietiläinen 1998a, 17) Sama aineisto eri näkövinkkelistä katsottuna sopisi monenlaisten median piirteiden, tapojen ja taipumusten tarkasteluun; tässä haluan katsoa nimenomaan Latinalaisesta Amerikasta piirtyvää kuvaa.

1.2. Tutkimuksen eteneminen ja pro gradun rakenne

Tutkimukseni lähtee liikkeelle ulkomaanuutisten erityispiirteiden tarkastelusta. Luku kaksi käy läpi ulkomaanuutisten ja niihin liittyvän tutkimuksen historiaa sekä vilkuilee myös niitä asioita, jotka ulkomaanuutisoinnissa ovat esimerkiksi viestinnän digitalisoitumisen myötä muuttuneet. Lisäksi käyn läpi ulkomaanuutisointiin vaikuttavia tekijöitä aina toimittajien mieltymyksistä maantieteellisiin tekijöihin. Luku kolme keskittyy uutisten tekemisen sijaan niiden vastaanottoon. Luvussa käsittelen esimerkiksi median valtaa keskustelun käynnistäjänä ja mielipiteiden muovaajana sekä maailmankuvan luojana ja laajentajana.

Luku neljä puolestaan kääntää fokuksen kohti Latinalaista Amerikkaa. Tarkoituksena on luoda käsitys siitä, mitä Latinalaisella Amerikalla tarkoitetaan, ja millaisia kytköksiä alueen mailla on ollut Suomeen sekä ennen että nyt. Huomioin myös termiin liittyvät

ongelmat ja perustelen oman rajaukseni, joka on gradun otsikosta poiketen Ibero-Amerikka. Luvussa viisi esittelen tutkimuksessa käytetyn aineiston ja metodin, jonka avulla aineistoon pureuduin. Lisäksi käsittelen sekä aineisto- että menetelmävalintojen tuomia etuja ja mahdollisia rajoituksia, sillä myös tämän tutkimuksen olisi voinut tehdä eri aineistoon tukien ja erilaisia menetelmiä käyttäen. Luvussa perustelen valintani ja kerron, miksi se tuntui käytettävissä olevista vaihtoehdoista soveliaimmalta.

Luvussa kuusi käyn yksityiskohtaisesti läpi, millainen aineisto tutkimuksellani oli. Esittelen esimerkiksi teemat, joita jutut käsittelivät, jotta lukija voi suhteuttaa diskurssit aineistoon. Sen jälkeen käyn läpi ne seitsemän diskurssikategoriaa, jotka aineistosta nousivat. Jokaisen kategorian kohdalla pohdin myös diskurssin vaikutuksia lukijoiden mielikuviin kysymällä, mitä tutkimustulokseni kertovat, kun niitä tarkastellaan ulkomaanuutisten ja median mielikuvavallan konteksteihin asetettuna. Vaikka yksinkertaistaminen voi monin paikoin olla seurausta median työtavoista ja kireistä aikatauluista, yksi keino pyristellä irti stereotypioihin nojaavasta uutisoinnista on laittaa diskurssit keskustelemaan jutun sisällä ja näin monipuolistaa jutun näkökulmia.

Lopuksi, eli luvussa seitsemän, katson taakse ja pohdin analyysini tuloksia. Arvioin sekä omaa työskentelyäni että sitä, mitä annettavaa tutkimuksellani on sekä journalismille että viestintätieteelle ja tuleville tutkimusaiheille.

2. Meille maailmalta: Uutiskriteerit ja ulkomaanuutiset

Miksi jokin tapahtuma, ilmiö tai asia päätyy lehden sivuille, ja toinen taas ei? Eikö ole erikoista, että kaikki päivän uutiset mahtuvat aina samanmittaiseen uutislähetukseen tai samalla formaatilla päivästä toiseen julkaistavaan lehteen – ja että jutut ehtivät valmistua juuri sopivasti lähetyksen alkuun tai lehden painoonmenoon mennessä?

Medialukutaidon ja -kritiikin kannalta on tärkeää kysyä, miksi tietyt ilmiöt ja tapahtumat ovat esillä sanomalehtien sivuilla, ja millä kriteereillä uutisoitavat asiat ja teemat valitaan. Erityisesti ulkomaanuutisoinnissa toimitukset joutuvat tekemään ratkaisuja uutiskriteereihin perustuen, sillä maailmalla sattuu ja tapahtuu joka päivä enemmän kuin koneet ehtivät painaa. Vilkkaana uutispäivänä kriteerit kiristyvät, kun taas heinäkuun helteillä uutisiin saattaa päätyä keveitäkin aiheita. Uutisvalinnan prosessi voi olla jopa tärkeämpää kuin se, mitä maailmalla ”oikeasti” tapahtuu (Johansson & Westerståhl 1994, 71). Lähden liikkeelle uutiskriteereistä ja siitä, mitä Latinalaiselta Amerikalta vaaditaan, jotta se löytää tiensä suomalaislehden otsikkoon. Lisäksi käyn läpi ulkomaanuutisoinnin keskeisiä piirteitä sekä sen mahdollisia ongelmia.

2.1. Uutiskriteerit: Mistä kerrotaan ja miksi?

Uutisten kirjoittaminen juontaa juurensa markkinatalouden kehitykseen: uutisten avulla esimerkiksi kauppiaat saivat tietoa siitä, mitä heidän alallaan oli tapahtumassa. Uutinen siis sai alkunsa kaupan keskuksissa, ja uutisvälitys kehittyi samaan aikaan pörssitoiminnan vakiintumisen kanssa. Uutiset eroavat muista julkaisuista juuri käyttöarvonsa takia. (Kunelius 2003, 58) Kehitys eliittilehdistä länsimaiseen nykytilaan on niin ikään yhteydessä talouteen, sillä ajattelun- ja sananvapauden voidaan ajatella olevan osa taloudellista liberalismia ja sen kehitystä (ibid, 63). Jo alusta asti uutisen olemukseen on siis liittynyt juuri käyttöarvo, eli se, että uutisella on jotakin *väliä*. Vaikka uutisen historia linkittyy talouteen, arvo ei välttämättä tarkoita (ainakaan pelkästään) taloudellista arvoa; uutisella on arvoa myös esimerkiksi sosiaalisen tai kulttuurisen pääoman kartuttamisessa. (Pääomien luokittelu on sosiologi Pierre Bourdieuin

tunnetuksi tekemä teoria. Vaikka median seuraaminen voidaan nähdä sekä osoituksena eri pääomista että niiden muovaajana, tässä tutkielmassa tukeudun sosiologian sijaan viestintätieteellisiin näkemyksiin median vaikutusvallasta. Lisää pääomista voi lukea Bordieun artikkelista (1986)).

Uutisen käyttöarvo ei kuitenkaan ole sama asia kuin jonkin tapahtuman tai asian uutisarvo. Erottelen termit niin, että uutisen käyttöarvo viittaa *valmiin tuotteen*, uutisen, arvoon; uutisarvo puolestaan on aiheen arvo *uutisena*. Uutiskriteerit liittyvät molempiin käsitteisiin. Kriteereillä mitataan, onko tapahtuma uutinen, ja uutisella taas oletetaan ja edellytetään olevan käyttöarvoa. Tälle tutkielmalle sekä uutisarvolla että uutisen käyttöarvolla on merkitystä, sillä sekä Latinalaiselle Amerikalle asetetut uutiskriteerivaatimukset että uutisen käyttöarvon hyödyntäminen esimerkiksi mielikuvien muodostamisessa (luku 3) poikkeavat siitä, millaisin kriteerein ja millaisin seurauksin kotimaan aiheista raportoidaan.

Uutiskriteerit ovat journalistien kulttuurisia traditioita, joiden perusteella esimerkiksi alalle tulevat oppivat erottamaan uutisen ei-uutisesta. Esimerkiksi asian tärkeys, ilmiön epätavallisuus, läheisyys tai ajankohtaisuus tai konfliktit ja vastakkainasettelut nostavat asian, ilmiön tai tapahtuman uutisarvoa. Lisäksi human interestillä on väliä, mikä tekee esimerkiksi julkisuuden henkilöistä tai inhimillisistä tragedioista uutisia siitä huolimatta, etteivät ne suoraan kosketa yleisön elämää. Utiseksi luokitellaan myös useammin yksittäinen ja ainutkertainen kuin jatkuva tai toistuvat tapahtuma. (Mörä 1996, 106) Huovilan mukaan uutinen on juttu, joka kertoo uuden, ennen julkaisemattoman tiedon, ja sen täytyy täyttää kolme kriteeriä: sen on (1) oltava ajankohtainen, (2) vaikuttaa vastaanottajan elämään tai olla muulla tavoin yleisesti kiinnostava, ja (3) oltava totta (2004, 47). Totuudenmukaisuuden vaatimus tuntuu itsestään selvältä, mutta sen voi ajatella sisältävän vaatimuksen myös siitä, että uutisjuttu sisältää totuudenmukaisuuden tulkintaan vaadittavat ainekset. Yksipuolinenkin näkemys voi olla totta, muttei vielä koko totuus.

Jotta asiasta tulee uutinen, sen täytyy valikoitua uutiseksi muiden tapahtumien joukosta. Jokainen uutisaihe kilpailee paikasta valokeilassa päivän muiden aiheiden kanssa, joten niiden koko, näkyvyys ja jopa sijoittelu taitossa voidaan selittää vain suhteessa päivän koko uutistarjontaan (Staab 1990, 436). Uutiskriteerit vaikuttavat

näihin valintoihin, sillä niiden perusteella arvioidaan, mikä on riittävän tärkeää. Johan Galtungin ja Mari Holmboe Ruge (1965) paljon siteerattu ulkomaan uutisten uutiskriteeritutkimus keskittyi selvittämään kahdentoista eri tekijän vaikutuksia siihen, päätyykö tapahtuma ulkomaan uutisotsikoihin vai ei (70–71). Pietiläinen on suomentanut ja tiivistänyt 60-luvulla kirjoitetun listan seuraavanlaisesti (1998a, 23):

- 1) esiintymistiheys suhteessa välineen ilmestymistiheyteen
- 2) kynnys, joka tapahtuman on ylitettävä (tapahtuman koko ja intensiteetti, intensiteetin kasvu)
- 3) yksiselitteisyys
- 4) merkittävyys
- 5) odotustenmukaisuus (ennustettavuus, haluttavuus)
- 6) odottamattomuus (ennustamattomuus, harvinaisuus)
- 7) jatkuvuus
- 8) uutisaineiston kokonaisuus
- 9) suhde eliittivaltioihin
- 10) suhde eliitti-ihmisiin
- 11) henkilöiminen
- 12) kielteinen tapahtuma

Nämä tekijät vaikuttavat Galtungin ja Ruge (1965) mukaan siis siihen, pääseekö uutisaihe yli uutiskynnyksestä. Heidän teoriaansa on kritisoitu esimerkiksi siitä, ettei se erota tiedotusvälineiden aineistoa muusta todellisuudesta (extra media data), sekä siitä, ettei se huomioi uutisprosessin monimutkaisuutta, sen eri vaiheita ja ominaisuuksia (Pietiläinen 1998, 26). Kriittikistä huolimatta tutkimustulokset antavat osviittaa siitä, millaisin periaattein toimituksissa valitaan uutisoitavia teemoja. Vaikka päivät vaihtelevat ja päivittäisessä uutisoinnissa myös yksittäisten toimittajien taustoilla ja kiinnostusten kohteilla, saati sitten muulla saatavissa olevalla uutistarjonnalla ja käytettävissä olevilla lähteillä, on paljonkin merkitystä (Rosenberg 1998, 115; Huovila 2004, 43), Galtungin ja Ruge yleistyksen suunta auttaa meitä ymmärtämään valintaprosessia. Valinnat ovat aina useiden eri osasten summia, ja yleiset kriteerit auttavat linjan pitämisessä. Jos toimittajalta ja toimitussihteeriltä pyydetään perusteluja uutisvalintoihin, he todennäköisesti vetoaisivat ensin yleisiin uutiskriteereihin, ja sitten

vasta siihen, että aihe kiinnosti jotakuta toimittajaa henkilökohtaisesti tai että taustatietoja saatiin tapahtuma-alueella asuvalta urheiluosaston esimiehen veljeltä.

Galtungin ja Rugen artikkeli julkaistiin samassa lehdessä kuin Östgaardin kirjoittama, uutisvirtaan vaikuttavia tekijöitä koskeva artikkeli. Östgaardin mukaan (1965, 52) uutisen on uutis”aidan” (news barrier) ylittääkseen oltava riittävän yksinkertainen (*simplification*), annettava vastaanottajalle jotakin, mihin identifioitua (*identification*) ja/tai oltava luonteeltaan riittävän jännittävä, jotta sitä pidetään uutisena (*sensationalism*). Käsittelen Östgaardin kriteereitä lähemmin luvussa 2.2.

Ulkomaan uutisoinnin erityispiirteet ja ongelmat, sillä Galtungin ja Rugen kriteereistä poiketen Östgaardin luoma jaottelu osoittaa myös uutisten tekemisprosessissa esiin nousevia ongelmakohtia.

Suomessa uutiskriteereitä yritettiin kartoittaa vuonna 1969 Yrjö Ahmavaaran johdolla Yleisradion käyttöön. Tuolloin päädyttiin kolmeen erilliseen kriteeriin: *ulkoinen*, joka arvioi uutistapahtumien vaikutusta informaation saajiin riippumatta siitä, tunnistivatko tiedon saajat vaikutukset itse; *sisäinen*, joka on vastaanottajan itsensä antama arvo uutiselle; ja *yleinen*, joka tarkoittaa sitä, että uutinen on sitä tärkeämpi, mitä suurempaa ihmisjoukkoa se koskettaa. Ulkoinen kriteeri viittaa samalla toimittajan valtaan asioiden merkityksellistämässä, sillä toimittajan tehtävänä on tehdä viestistä merkityksellinen esittämällä se ymmärrettävästi ja mielenkiintoisesti. (Ahmavaara 1969) Kolmenlaisia kriteereitä esitellään myös Juholinin ja Kuutin teoksessa, jossa he mainitsevat uutiskriteereiksi asian tärkeyden (yhteiskunnallinen merkitys), kiinnostavuuden (samaistumismahdollisuus, dramaattisuus, asian läheisyys) ja tarkoituksenmukaisuuden (myötäilee välineen julkaisupolitiikkaa ja yleisön koostumusta) (2003, 33–34). Muiden tavoin Juholin ja Kuutti huomauttavat, että media valitsee aiheitaan paitsi kriteereihin perustuen, myös sattumanvaraisesti. Esimerkiksi toimittajien henkilökohtaiset mieltymykset vaikuttavat siihen, mitä seuraavassa uutislähetyksessä näemme tai aamun lehdestä luemme. (ibid, 27) Lisäksi lehden resurssit ovat uutisvalinnan vaikuttimia. Viestimen koko, sijainti, julkaisupolitiikka, ilmestymistiheys ja kilpailutilanne muovaavat sitä, mitä lehti haluaa sivuilleen painaa. Resurssien rinnalla toimitustyön käytännöt vaikuttavat julkaistavaan materiaaliin. (ibid, 32–33)

Kuten uutiskriteereistä voi päätellä, yksi toimittajan työn perusluonteeseen kuuluvista ominaisuuksista on se, että toimittajat ovat jatkuvasti tekemisissä odottamattomien tapahtumien kanssa. Samanaikaisesti toimittajien kuitenkin odotetaan pystyvän käsittelemään näitä ennalta-arvaamattomia tapahtumia rutiininomaisesti – mikä kuulostaa paradoksaaliselta. Tapahtumien rutiininomaisessa käsittelyssä toimittajaa voi auttaa uutisten jako ryhmiin, kuten koviin, pehmeisiin, kehittyviin, jatkuviin ja kertautuisiin. Eri uutistyyppien kanssa voidaan toimia eri tavoin ja esimerkiksi erilaisin aikatauluvaatimuksin: kova, ”tärkeä” uutinen on kerrottava heti, kun taas pehmeä, ”kiinnostava” uutinen ei ole yhtä aikaspesifi. (Tuchman 1973, 113–115) Rutiinit vaihtelevat eri välineiden mukaan. Esimerkiksi verkkouutisten aikajänne on erilainen kuin aikakauslehden, ja materiaalivaatimukset radioon ovat erilaiset kuin televisioon. Televisiossa on mahdollista ja myös tarpeellista tuoda uutiseen visuaalisia elementtejä, kun taas radiouutisissa selviää – mutta myös on selvittävä – pelkän puhutun kielen varassa. Vaikka rutiinit tukevat tehokasta työskentelyä, ne tuovat tullessaan myös riskitekijöitä. Mörä huomauttaa, että esimerkiksi rutiineista tietoinen ulkopuolinen henkilö voi yrittää käyttää niitä hyväkseen joukkoviestintää hyödyntäessään. Tälle tutkielmalle olennaisempi riski on kuitenkin uutisisältöjen vinoutuminen, eli tiettyjen piirteiden korostuminen mediarutiineihin sopimattomien piirteiden kustannuksella. (Mörä 1996, 113)

Vaihtelevat päivät ja keskenään kilpailevien aiheiden vaihteleva määrä takaavat sen, ettei yleispätevää ja poikkeuksille immuunia uutiskriteeriteoriaa voi rakentaa. Malleja on yritetty luoda ja testata, mutta kuten lehteä lukeva tai televisiuutisia katsova kansalainen huomaa, uutiskriteerit eivät ole joka päivä samat. Käytännön uutistyydyssä on niin monta muuttujaa, että jo esimerkiksi lähteiden tavoittamisen hankaluus tai toimittajan sairausloma saattavat vaikuttaa siihen, mitä aiheita päivän aikana ehditään ja voidaan tuottaa yleisön nähtäväksi. Yleistä suuntaa uutiskriteerilistaukset kuitenkin antavat. Niiden perusteella voidaan sanoa, että jotta tapahtuma Latinalaisessa Amerikassa päätyisi Suomen uutisiin, on sen oltava ainakin huomattavasti dramaattisempi tai merkittävämpi tapaus kuin mitä Suomen naapurimailta edellytettäisiin. Tällöin avuksi on se, että uutispäivä on muilta osin melko hiljainen. Lisäksi on eduksi, jos tapahtuma vaikuttaa jollakin tavalla Suomeen tai suomalaisiin. Esimerkiksi vain chileläisiä kuljettaneen bussin onnettomuus ei vielä välttämättä ole

suomalaismedian näkökulmasta uutisaihe, mutta jos Karibialla uponneella turistilaivalla on mukana suomalaisseurue, uutisen läheisyys ja siksi sen merkittävyys kasvaa. Vaatimus erityisestä draamasta tai merkittävydestä kotimaalle osaltaan aiheuttaa juuri Mörän mainitsemaa uutisisältöjen vinoutumista (1996, 13). Chile-esimerkkiä käyttäen siis me kuulemme Chilestä vain dramaattisia asioita, minkä vuoksi Chile voi vaikuttaa meidän näkökulmastamme draamantäyteiseltä paikalta, josta harvoin kantautuu hyviä uutisia.

2.2. Ulkomaanuutisoinnin erityispiirteet ja ongelmat

Ulkomaanuutisointia on tutkittu eri maissa ja monista eri näkövinkkeleistä niin paljon, että pro gradun laajuisessa tutkimuksessa kaikesta olemassa olevasta kirjallisuudesta ja julkaistuihin artikkeleihin voi vain raapaista pintaa. Onneksi, myös tämän pro gradun kannalta, monet samankaltaisesta näkökulmasta tehdyt tutkimukset ovat johtaneet toistensa kanssa linjassa oleviin tuloksiin, jolloin myös ulkomaanuutisoinnista on mahdollista tehdä johtopäätöksiä ja yleistyksiä.

Seuraavissa neljässä alaluvussa esittelen ulkomaanuutisen uutiskategoriana ja käyn läpi ulkomaanuutisointiin liittyviä säännönmukaisuuksia ja mahdollisia ongelmia. Lopussa luon katsauksen ulkomaanuutisiin nykypäivänä.

2.2.1. Ulkomaanuutiset – siis mitkä?

Ensimmäiset ulkomaanuutisointia koskevat tutkimukset tehtiin 1920- ja 30-luvuilla (Wilke 1987, 148). Ulkomaanuutisointiin kohdistunut kiinnostus ei johdu pelkästään tieteellisistä ratkaisuksista, vaan myös kansainvälisiin viestintäkäytäntöihin ja tiedon vapaaseen liikkuvuuteen liittyvistä keskusteluista. Kun maat alkoivat lähentyä toisen maailmansodan jälkeen, myös kansainväliset viestintäsuhteet tunnustettiin kansainvälisen politiikan olennaiseksi osaksi, mikä kannusti kehittämään viestintämekanismia. Erimielisyyksiä alkoi syntyä 1970-luvulla, jolloin kolmanneksi

maailmaksi kutsutut maat alkoivat haluta entistä suurempaa roolia esimerkiksi maailmanpolitiikassa. Maat kritisoivat voimakkaasti sitä, että vaikutusvaltainen läntinen media ylläpiti epätasa-arvoa globaalien etelän ja globaalien pohjoisten välillä, ja että uutistoimistot eivät tarjonneet kehitysmaille kehitystä tukevaa tietoa. Näin media tunnistettiin osaksi etelän ja pohjoisten välistä konfliktia. (ibid, 147) Media siis osaltaan on ylläpitänyt (ja edelleen ylläpitää) maailman valta-asetelmia ja maiden ja alueiden välistä marssijärjestystä.

Mitä ulkomaan uutisilla sitten tarkoitetaan? Berger tarjoaa seuraavanlaisia luokitteluja eri uutistyypeille (2009, 356–357). *Transnationaaliset* uutiset ovat paikallisesti tuotettuja ja paikallisia asioita koskevia uutisia, jotka tuotetaan paikallisille yleisöille, ja jotka sitten jaetaan muille, ulkopuolisille yleisöille. *Globaalit* uutiset sen sijaan ovat mistä tahansa tuotettuja uutisia, joilla pyritään tarjoamaan maailmanlaajuisille yleisöille kansallisista yhteyksistä riippumatta, kuten ympäristöaiheisia teemoja ympäristöaktiiveille tai jalkapallouutisia lajin faneille. *Kansainväliset* uutiset koskevat kansainvälisiä asioita, mutta ne on suunnattu jollekin tietylle yleisölle tietyssä maassa. Lisäksi tällä yleisöllä ajatellaan olevan kansallinen identiteetti ja sen myötä määräytyviä yhteisiä kiinnostuksen kohteita. *Paikallisuutiset* ovat mitä tahansa uutisia, jotka koskevat ei-globaaleja teemoja. Bergerille ulkomaan uutiset ovat kansainvälisten ja globaalien uutisten alaryhmä; tarkemmin sanottuna ulkomaan uutiset ovat uutissisältöä maasta tai maista, jotka eivät ole kohdeyleisön kotimaa. Paikallisissa uutisissa voi olla ulkomainen ulottuvuus ja päinvastoin, jolloin ne on ”internationalisoitu”, mutta jolloin niitä ei silti välttämättä luokitella ulkomaan uutisiksi tai kansainvälisiksi uutisiksi. Suurin osa ulkomaan uutisista on paikallisiksi luokiteltavia uutisia muilta alueilta, ei kansainvälisiksi luokiteltavia uutisia. (ibid, 357) Bergerin ”alalajit” ulkomaan uutisille ovat (1) ne, jotka esitetään kansallisen intressin näkökulmasta, (2), ne, joilla on transnationaalista merkitystä ja (3) ne, joilla ei ole kansallista yhteyttä (ibid).

Koska ulkomaan uutisten aiheet saattavat olla peräisin hyvin erilaisista kulttuurisista konteksteista, niiden tekeminen on toimittajan näkökulmasta erilaista kuin paikallisesti tunnetuista aiheista uutisointi. Östgaardin mukaan uutismediat pyrkivät uutisten yksinkertaistamiseen siten, että kompleksitkin tapahtumat esitetään yksinkertaisessa, yksiselitteisessä ja tiiviissä muodossa ymmärrettävällä kielellä. Östgaard toteaa, että yksinkertaistaminen huonontaa uutisten laatua, sillä se voidaan viedä liian pitkälle,

minkä vuoksi uutisesta ei välity koko totuus. (1965, 45) Vaikka Östgaardin artikkeli on julkaistu lähes 50 vuotta sitten, liian yksinkertaistamisen vaikutukset eivät ole muuttuneet. Koska nykypäivän mediavälineet kilpailevat yleisöjen ajasta jatkuvasti muiden aktiviteettien kanssa, voi jopa esittää arveluita siitä, että 2000-luvulla yksinkertaistaminen on välttämätöntä, jotta lukijat jaksavat lukea artikkelin loppuun – tai yleensä edes yrittää ymmärtää sitä. Latinalaista Amerikkaa koskevassa uutisoinnissa tämä saattaa merkitä sitä, että uutisaiheiden koko konteksti tai uutistapahtumien vaikutusten moninaisuus jää käsittelemättä, koska ne olisivat suomalaislukijalle liian vaativaa luettavaa – minkä vuoksi lukijat siirtyisivät seuraavaan juttuun, toiselle kanavalle, uudelle nettisivulle tai elämänsä seuraavaan seikkailuun. Östgaard nostaa esiin myös *sensationalismin* vaikutukset uutisvalintaan: uutisilla pyritään usein liikuttamaan lukijoita ja herättämään heissä tunteita sen sijaan, että ainoastaan välitettäisiin tietoa. Tämä voi aiheuttaa uutisten tarpeetonta dramatisointia ja konfliktien korostamista sekä johtaa siihen, että erityisesti kaukaisista maista raportoidaan pääosin kriisien ja muiden järkyttävien tapahtumien yhteydessä (ibid, 49–50).

Kolmas tekijä Östgaardin vaikutusmallissa on *identifioitumisen mahdollisuus*. Maantieteellisellä läheisyydellä on paljon merkitystä sille, miten vahvasti vastaanottaja samaistuu viestiin, mutta Östgaard pitää myös ajallista läheisyyttä, eli uutisten uutuutta, ja erityisesti kulttuurista läheisyyttä vielä olennaisimpina (ibid, 46). Kulttuurinen samankaltaisuus on Östgaardin mukaan sosiaalista samankaltaisuutta tärkeämpää, ja uutiset liikkuvatkin enemmän ”ylhäältä alas” kuin samojen sosiaalisten luokkien välillä (ibid, 47). Identifioitumisen mahdollisuuden tarjoaminen aiheuttaa uutisten personifointia, eli uutisiin halutaan nimiä ja kasvoja puhumaan ajatuksistaan ja tunteistaan (ibid).

Östgaardin kriteereitä vasten ei ole ihme, että Suomeen saapuvissa ulkomaan uutisissa ei juuri Latinalaista Amerikkaa näy (lisää aiheesta alaluvussa 2.3.), sillä alue on sekä maantieteellisesti että kulttuurisesti Suomesta kaukana. Östgaard arvelee uutiskäytäntöihin vaikuttavien tekijöiden johtavan siihen, että medialla on taipumusta (1) vahvistaa *status quo* ja liioitella erityisesti poliittisesti suurten johtajien toimien tärkeyttä, (2) ylikorostaa konflikteja ja korostaa väkivallan merkitystä niiden ratkaisemisessa, jotta epädramaattisten keinojen selittäminen ei rikkoisi

yksinkertaisuuden ja sensationalismin vaatimuksia ja (3) vahvistaa tai vähintään ylläpitää maailman maiden jakoa korkean ja matalan statuksen valtioihin (ibid, 55).

Millaisia ovat ne prosessit ja koneistot, joiden läpi ulkomaanuutiset mankeloidaan ennen niiden päätymistä suuren yleisön silmille? Seuraavassa alaluvussa tarkastelen tekoja määritelmän taustalla: ulkomaanuutisoinnin tekijöitä ja tekemistä.

2.2.2. Ulkomaanuutisoinnin valinnat ja valitsijat

Vaikka heinäkuisena päivänä suomalaisen maakuntalehden toimituksessa uutisanti saattaa tuntua niukalta ja kaikki uutisaiheita talvisaikaan tehtailevat tahot viettävät vuosilomaa, maailmassa tapahtuu aina. Siksi uutissivuja koostettaessa on tehtävä valintoja. Kuten Stevenson toteaa,

“Every issue of a newspaper and every newscast represent a snapshot of the world on one day. Editors do not worry about having enough news to fill the space or time available for the planet’s daily photo. Their problem is always deciding what must be left out, never what should be included. News is not a random sample of all the people and events in the world. Some people, some events, and some parts of the world are more likely to get through the complex global news system than others.” (1994, 301)

Stevenson huomauttaa, että jo erot eri mediateorioiden välillä osoittavat, ettei uutisarvoisen tapahtuman, paikan tai ihmisen määritelmälle ole olemassa maailmanlaajuista konsensusta (lisää mediateorioista Stevenson 1994). Hänen mukaansa esimerkiksi kommunistitoimittaja tai kehitystoimittaja uutisoisivat vastaavan tapahtuman eri tavalla, eri näkökulmia painottaen – kuten tekisi myös länsimaisista lähtökohdista työskentelevä toimittaja (ibid, 301). Stevenson mainitsee esimerkiksi resurssien jakautumisen, uutisoitavan kohteen relevanssin uutisoivalle maalle ja raportoinnin helppouden rakenteellisina tekijöinä, ja väkivallan tai häirinnän, tapahtuman voimakkuuden, human interestin ja huomattavuuden portinvartijoiden tarkkailemina muuttujina (ibid, 302–303).

Östgaardin esille nostamaan identifioitumiseen liittyvät kulttuurisen ja maantieteellisen läheisyyden käsitteet. Kulttuurista läheisyyttä voi mitata niin yksittäisestä toimittajasta, median yleisöstä, uutisten kohdeyleisön tai uutislähteen kulttuurista siihen kulttuuriin,

josta uutinen kertoo (Johnson 1997, 316). Näin ollen jo se, millainen on toimittajan henkilökohtainen suhde tiettyyn maahan, vaikuttaa uutisvalintaan. Maantieteellisen läheisyyden on erityisesti 1970- ja 1980-luvuilla todettu olevan määräävä tekijä ulkomaan uutisotsikoissa. Tuolloin asia oli vielä enemmän kustannuskysymys kuin tänä päivänä, kun toimittajien saattoi täytyä matkustaa lähdemaihin sen sijaan, että uutiset olisivat kulkeneet yhtä nopeasti kaikkialle – kuten nykyään tietoverkon maailmassa (ibid, 317). 2000-luvulla tehdyissä tutkimuksissa maantieteellisen läheisyyden merkitys on huomattu vähemmän merkitykselliseksi. Esimerkiksi Johnsonin (2009) ja Changin, Himelboimin ja McCreeryn (2010) tutkimuksissa maantieteellisellä etäisyydellä ei ollut merkitystä. Sen sijaan televisiuutisia tutkineet Cohen, Heimprecht ja Wilke totesivat tutkimuksessaan, että ulkomaan uutisoinnin pääasiallista kategoriaa ovat maantieteellisesti läheiset alueet, sitten yhtä ja ainoaa suurvaltaa koskeva uutisointi, kriisipesäkkeistä kertovat uutiset ja lopulta kaikki muut maat, jotka jäävät arvojärjestyksen häntäpäille (2012). Poliittisesti itsenäiset Latinalaisen Amerikan, Aasian ja Afrikan maat ovat järjestelmän periferiassa, ikään kuin keskiöstä lähtevien vektoreiden päässä (Stevenson 1994, 140). Vaikka uutiskriteerit vaihtelevat niin maittain kuin eri medioiden välillä, useimmat niistä jakavat tiettyjä valinnan perusteita. Tällaisia tekijöitä ovat esimerkiksi tapahtuman poliittisuus tai taloudellisuus, läheisyys maan tai eliittien osallisuus, tapahtuman yllätyksellisyys ja kohteen taidot käsitellä mediaa. Stevenson toteaaakin, että lähes joka maassa maa itse ja sen välitön läheisyys näyttävät maailman keskipisteenä. (ibid, 304–305)

Kulttuurinen läheisyys ja jaettu kieli lisäävät tutkimusten mukaan maiden välistä uutisvirtaa (esim. Kariel & Rosenvall 1983, Johnson 1997). Pietiläinen pitää maailmanpolitiikan suuria uutistapahtumia vielä kulttuuristakin läheisyyttä tärkeämpänä. Esimerkkinä hän käyttää Latinalaista Amerikkaa ja Espanjaa: vaikka Espanjassa uutisoitiin vuoden 1995 uutisvirtatutkimuksen mukaan enemmän Latinalaisesta Amerikasta kuin muissa Länsi-Euroopan maissa, ero ei ollut merkittävä. Samoin Latinalaisessa Amerikassa Espanja on eniten uutisoitujen maiden joukossa, mutta ero muihin Euroopan maihin oli pienehkö. Erilaisten läheisyyksien lisäksi myös maiden koolla on väliä, sillä pienen naapurimaan asiat eivät välttämättä kiinnosta suurta, mutta pienen maan on huomioitava suurempi naapurinsa. (Pietiläinen 1998b, 71)

Chang, Himelboim ja McCreery havaitsivat tutkimuksessaan, että niin keskiössä kuin sen ulkopuolellakaan olevat maat eivät hyödynnä internetin potentiaalia tasoittaakseen alueiden välistä epätasa-arvoa mediassa. Mahdollinen selitys tälle on esimerkiksi elitismi, eli kirjeenvaihtajat eivät pidä kehitysmaiden asioita koskevien asioiden uutisarvoa korkeana, tai että kehitysmaiden lähteisiin ei luoteta varsinkaan, jos maan medialla on vain vähän tai ei lainkaan vapautta toimia. Selitys ei kuitenkaan perustele sitä, miksi uutisten marginaalialueiden maat itse uutisoivat kaukaisista maista enemmän kuin esimerkiksi maantieteellisesti läheisemmistä maista tai paikoista, jotka kuuluvat samaan sosioekonomiseen luokkaan. Ilmiön tausta voi piillä riippuvuusteoriassa. Monet kehittyvät maat ovat taloudellisesti riippuvaisia kehittyneistä maista, mikä aiheuttaa näiden maiden asioista raportoinnin. Lisäksi monien suurimpien uutistoimistojen pääkonttorit sijaitsevat ”ydinmaissa”. (Chang, Himelboim & McCreery 2010) Stevensonin vuonna 1994 julkaistun teoksen mukaan noin puolet maailman uutisista oli tuolloin peräisin neljältä länsimaiselta uutistoimistolta (Big Four), eli yhdysvaltalaisilta Associated Pressiltä ja United Press Internationalilta, brittiläiseltä Reutersilta ja ranskalaiselta Agence France-Presseltä (7).

Ulkomaan uutisointiin liittyviä vaikutteita voidaan tarkastella neljässä osin päällekkäisessä kategoriassa, joita ovat (1) portinvartijat, jotka määrittelevät uutisarvot ja journalistiprofession, (2) uutisorganisaatio, (3) organisaation kohdeyleisö eli lukijat ja potentiaaliset tulevat lukijat, ja (4) uutisorganisaation toimintaympäristön taloudelliset, poliittiset ja kulttuuriset vaikuttimet (Johnson 1997, 318). Portinvartijat määrittelevät sen, mikä yleensä on uutinen ja uutisoimisen arvoista; perinteiset ajatukset esimerkiksi konfliktin tai negatiivisen uutisen kiinnostavuudesta elävät voimakkaina, vaikka nekin toki tarvitsevat tekijöitä ylläpitämään näitä näkemyksiä. Näin ollen myös toimittajilla on portinvartijan rooli, sillä yksittäisen toimittajan koulutus, kokemus ja myös vaikkapa etninen tausta vaikuttavat uutisvalintaan. Uutisorganisaation uutisointiin vaikuttavat esimerkiksi käytettävissä olevat resurssit, ja yleisön vaikutusvalta puolestaan piilee siinä, millaista uutisointia he odottavat. Pienilevikkinenkin lehti saattaa huomioida ulkomaiden tapahtumia silloin, kun sen levikkialueella asuu jostakin tietystä maasta kotoisin oleva vähemmistö. Toimintailmapiiri vaikuttaa siihen, millaisia arvoja tai normeja lehden oman toimintaympäristön kulttuuri ja lukijat kannattavat, ja millaiseen toimintaan on

poliittisia, sosiaalisia ja taloudellisia edellytyksiä, odotuksia ja velvollisuuksia. (ibid, 318–319; myös Nossek 2004) Esimerkiksi yhdysvaltalaismediaa koskevassa tutkimuksessa havaittiin, että ulkomaan uutisointiin vaikuttavat tekijät ovat sekoitus yksilön ja organisaation valintoja, joita määrittävät esimerkiksi poliittinen ideologia, ammatillinen kokemus ja käytettävissä olevat uutislähteet. Eri toimittajat siis käyttävät tekemissään valinnoissa erilaisten kriteerien yhdistelmiä. Yhdysvalloissa useimmiten painotetaan erityisesti maan turvallisuuteen tai kansalliseen etuun liittyviä asioita. Lisäksi tutkimuksessa havaittiin, että Yhdysvaltojen ja Britannian portinvartijat noudattavat samankaltaisia kriteereitä. Huomattavaa oli myös se, että ulkomaan uutisissa maan taloudellinen kasvu ei ollut merkittävä tekijä, mistä syystä globaalin etelän maiden taloudellinen kehitys päättyi uutisiin Yhdysvalloissa vain harvoin. (Chang & Lee 1992)

Uutisvirtoihin vaikuttavat paitsi journalismin sisäiset tekijät (esim. Östgaardin sensationalismi, identifiointi ja yksinkertaistaminen), myös ulkoiset vaikuttimet. Tällaisia ovat esimerkiksi joidenkin valtioiden harjoittama sensuuri ja erilaiset sananvapauskäytännöt (Östgaard 1965, 40; Uskali 2007, 39; Luostarinen 1994); kuuntelijan, katsojan tai lukijan on ymmärrettävä, että tiettyjä maita koskevia uutisia tehneillä ei välttämättä ole ollut käytössään kaikkea asiaan liittyvää tietoa. Aina emme ole selvillä siitäkään, kuka uutisen takana on, sillä mediateollisuus on nyt keskittyneempää kuin koskaan viimeisten neljänkymmenen vuoden aikana. Näin ollen ”paikattomalta” vaikuttava uutisointi on kuitenkin usein esitetty länsimaisesta näkökulmasta. (Uskali 2007, 40–42)

Ulkomailta uutisoitavien asioiden valintaan on vaikuttanut viime vuosikymmeninä lisääntynyt viihteellistyminen sekä se, että uutiset on tuotettava yhä nopeammin, mikä vaikuttaa laatuun. Esimerkiksi televisiouutisissa on usein aikaa vain yhden asiantuntijan näkökulmalle, ja tuo yksi näkökulma vaikuttaa siihen, millaisena asia näyttää katsojille (Uskali 2007, 28–29). Lisäksi uutisten ja lähteiden valinta rutinisoituu, jolloin toimittajat keskittyvät rutiininomaisesti jo tuttuihin maihin ja ilmiöihin. Utustoiminnassa on nähtävissä myös ”pullonkaulojen ja kumuloitumisen sääntö”: jotkin tapahtumat pääsevät laajaan levitykseen ja suuren yleisön eteen useissa maissa. (Pietiläinen 1998a, 29) Tämä väistämättä vaikuttaa siihen, että laajan levityksen tieltä vähäisemmiksi koetut aiheet joutuvat väistymään. Yksi Satu Nurmion gradussaan

tekemistä huomioista olikin se, että Latinalaisesta Amerikasta ei aina kerrota edes dramaattisista tapahtumista (2004). Voihan olla, että esimerkiksi jonkin jo aiemmin uutisoidun ja sitten kumuloituvan tapahtuman seuranta vie tilaa, eli se nousee uutiskriteereillä mitattuna tärkeämmäksi. Samalla voidaan ajatella, että jos yksi yksittäinen suomalaistoimittaja on henkilökohtaisesti kiinnostunut tietyistä Latinalaisen Amerikan maasta tai hänellä on sieltä kotoisin olevia ystäviä, näiden kontaktien olemassaolo voi lisätä maan näkyvyyttä siinä mediassa, jossa toimittaja työskentelee.

2.2.3. Ulkomaanuutiset paljastavat – ja piilottavat – maailmaa

Uutiskriteereiden soveltamisesta siis seuraa usein se, että maailmankuvassa jää vain vähän tilaa kaukaisille alueille, eivätkä vaihtoehtoiset näkökulmat pääse esiin. Globaali uutisjärjestelmä on toisin sanoen yhtä aikaa paitsi yllättävän laaja, myös yllättävän suppea. Järjestelmä *kattaa* koko maailman, ja vain harvat maat ovat pysyvästi sen tarkastelun ulkopuolella, mutta se *keskittyy* pääosin tiettyihin maihin (Stevenson 1994, 298–299). ”Länsimaisia esikuvia seuraavat ja uutistoimistojen aineistoja käyttävät kolmannen maailman tiedotusvälineet kertovat sellaisesta maailmasta, jolla ei ole yhteyttä kolmannen maailman ihmisten elämään.” (Pietiläinen 1998a, 24–25) Termi etnosentrismi viittaa siihen, että oma maailmankäsitys on kaikkein merkitsevin ja ainoa tapa nähdä maailma, mikä antaa dominoivan aseman omassa kulttuurissa tuotetulle ”tiedolle” – meidän tapauksessamme lännen maailmankuvalle. Vaikka ”läntinen” ei viittaakaan yhteen tiettyyn arvomaailmaan ja ideologiaan, termillä on perinteisesti tarkoitettu maita, joissa hallitusmuotona on demokratia, joiden talousjärjestelmä on kapitalistinen ja jotka tekevät niin sotilaallista kuin taloudellistakin yhteistyötä keskenään. (Lehtonen 1998, 312 ja McEwan 2009, 14) Se, miten globaalissa pohjoisessa esitetään esimerkiksi kehitysmaita, välittyy joukkoviestinnän kautta: television, radion ja sanomalehtien lisäksi elokuvilla, turismilla ja koulukasvatuksella on oma roolinsa (McEwan 2009, 28). Tämä ”maailmankuva on ylikorostetun länsimainen. Lukijan, katselijan ja kuuntelijan on yleensä itse tehtävä tämä korjausliike mielessään, kun hän asettuu nojatuoliin, aamiaispöytänsä tai tietokoneen ääreen ja alkaa seurata ulkomaanuutisia” (Uskali 2009, 19).

Kivikuru muistuttaa, että etnosentrismien ei tarvitse olla negatiivista omaan napaan tuijottamista ja itsekeskeisyyden kieltämistä. Positiivinen etnosentrismi voi olla ”avartavaa ja ymmärtävää: tiedämme keitä olemme, ja meillä on voimaa harrastaa empatiaa toisia kohtaan, vaikka raamit ovatkin omamme eivätkä ole kukaties ollenkaan oikeudenmukaiset kohteen kannalta” (Kivikuru 1996, 217). Valitettavasti näin ei usein kuitenkaan ole. McEwan nostaa esimerkiksi lännen näkökulmasta tuotetusta uutisoinnista vuoden 2004 tsunamin. Tuolloin vaaran ja haavoittuvuuden diskursseja toisinnettiin siten, että uutisoinnissa keskityttiin maan alikehittyneisyyteen ja siitä johtuvaan varoitusjärjestelmän puutteeseen. Erityisesti ensimmäiset uutiset korostivat länsimaisten turistien tilannetta, ei sitä ahdinkoa, jonka tsunami aiheutti paikallisille asukkaille. (McEwan 2009, 234) Silloin kun tietoa on vaikea saada tai todellisuutta on vaikeaa hahmottaa, journalistiset tulkinnat nähdään helposti totuutena (Uskali 2007, 9). Erityisesti tulkintojen leimautuminen tiedoksi koskee ulkomaan uutisia, koska ulkomaisten tapahtumien hahmottaminen ja kulttuuristen kontekstien tunteminen ei ole lukijalle yhtä yksinkertaista kuin kotimaata koskevien uutisten kohdalla. Chang et al. huomauttavat myös, että usein ulkomaisten tapahtumista raportoitaessa mielessä on ensisijaisesti lehden omien lukijoiden näkökulma, jolloin konteksti ikään kuin tuodaan lähemmäs ja uutisoinnissa keskitytään omaa maata liikuttavaan näkökulmaan (2012, 328). Lisäksi he havaitsivat, että vaikka ulkomaan uutisille käytettävissä oleva tila on oleellisesti kasvanut, ainakaan Yhdysvalloissa ulkomaan uutisointi ei ole laajentanut näkökulmiaan. Tämä osaltaan ylläpitää paikallisen median Amerikka-keskeisyyttä, jonka vuoksi uutiset välittävät maailmasta vääristynyttä kuvaa. (ibid) Chang et al. siteeraavatkin osuvasti puhunutta Petersonia seuraavasti:

”If newsmen share a pattern of preferences as to what is newsworthy, and that pattern does not represent reality, they will present a distorted image of the world which may contribute inappropriate decisions and policies” (ibid, 380; alkuperäisesti Peterson 1979).

Media siis vaikuttaa päätöksentekoon, minkä vuoksi on vaarallista tai vähintään harhaanjohtavaa esittää kuvaa maailmasta, jossa vain omalla maalla on todellista merkitystä ja muihin maihin liittyvät asiat esitetään aina ainoastaan yhteydessä oman maan kulttuuriseen kontekstiin tai tapahtumiin. Lisäksi joitakin maita jää lähes kokonaan raportoinnin ulkopuolelle. Cohen, Heimprecht ja Wilke toteavat, että epätasapainon heiluttaminen on kuitenkin haasteellista, sillä maailma itsekään ei ole muuttunut reilummaksi, eikä journalismi edes pysty toimimaan puhtaana todellisuuden

peilinä (2012, 321). Wilke havaitsi kolme vuosikymmentä kattaneessa tutkimuksessaan, että vaikka Euroopan ja Yhdysvaltain mediasta koostuvan aineiston alkuvaiheissa valinnut eurosentrismi väheni ja joukkoviestimien tarjoama maailmankuva laajeni, samanaikaisesti kasvoi tarve kiinnittää huomiota oman maan asioihin, mikä jälleen rajoitti ulkomaan uutisoinnille tarjolla oleva tilaa (1987).

Beudoin ja Thorston kritisoivat tutkimuksessaan joukkoviestimiä siitä, että niillä on tapana esittää alueet toistuvasti samojen arvojen kautta: esimerkiksi Latinalaiseen Amerikkaan liitetään viisus ja Aasiaan materialismi. Arvolatautuneita uutisia toistamalla ylläpidetään myyttejä, ja samalla epäonnistutaan kuvaamaan elämän moniulotteisuutta maailman eri kolkissa. Tutkijoiden mukaan median olisi kansoja esittäessään muistettava ottaa mukaan erilaisia kulttuurisia arvoja, jotka ulottuisivat konfliktien ja politiikan ulkopuolelle. Näin yleisö saisi todenmukaisemman kuvan siitä, millaista elämä on oman maan rajojen ulkopuolella. (Beudoin & Thorston 2001) Tähän samaan Pietiläinen viittasi todetessaan, ettei uutisoinnin rakentama kuva tarjoa todenmukaista kuvaa siitä, millaista elämä kolmannessa maailmassa on (1998a, 35).

2.2.4. Ulkomaan uutiset tänään

Vaikka ulkomaan uutisointi on perinteisesti keskittynyt kehittyneiden ja vaikutusvaltaisten länsimaiden asioihin, tilanne on kuitenkin monipuolistunut. 1990-luvulla tekemässään tutkimuksessa Johansson ja Westerståhl havaitsivat, että kun ennen toista maailmansotaa Ruotsin ulkomaan uutisista kolme neljännestä kertoi Pohjoismaista tai Länsi-Euroopasta, 1980-luvun lopulla osuus oli yksi neljännes (1994, 85). Latinalaisen Amerikan osuus ei tutkimusajanjaksolla tosin kasvanut merkittävästi, ellei huomioida sitä, että 1900-luvun alkupuoliskolla alueeseen liittyvää uutisointia ei ollut Ruotsissa juuri lainkaan (ibid, 86). Nykymaailmassa ajan ja maantieteellisen sijainnin merkitys on muuttunut, ja monimutkaiset teknologiset ja sosiologiset muutokset vaikuttavat osaltaan ulkomaan uutisointiin (Asmolov & Livingston 2010, 745). Maailmanpolitiikan dynamiikka on muuttunut esimerkiksi siksi, että valtiollisten instituutioiden lisäksi tietolähteitä on nyt myös verkostoja, joita aika ja paikka eivät sido. Tämä vaikuttaa myös ulkomaajournalismiin. Google-haun päässä on niin

paljon tietoa, että sanojen *foreign* ja *corresponding* merkitys on muuttunut. Muutos ei kuitenkaan välttämättä (ja toivottavasti) tee toimittajista turhia välikappaleita. Asmolov ja Livingston huomauttavat, että tulksijaa tarvitaan edelleen ohjaamaan suuren yleisön katsetta; ilman toimittajia kukaan ei välttämättä osaa tai huomaa etsiä. Toimittajan tehtäväksi jää edelleen asettaa yksittäiset tapahtumat osaksi laajaa kontekstia. (ibid, 756)

Internetistä on tullut valtava uutislähde maissa, joissa se on vapaasti käytettävissä. Keskustelufoorumien ja sosiaalisen median roolista huolimatta perinteinen media on edelleen pääasiallinen uutisten välittäjä. Reaaliaikaisesti ja hetkessä maailman laidalta toiselle liikkuva tieto on globalisoituneessa maailmassa entistä relevantimpaa, eikä tiedonsaantia tai yleensä kontaktia enää rajoita fyysiset esteet. (Chang, Himelboim & McCreery 2010) Viestintäteknologian kehitys tarjoaa mahdollisuuksia laajentaa uutisointia, sillä selitykset käytettävissä olevan tilan tai ajan rajallisuudesta epätasapainoisen uutistarjonnan taustatekijöinä eivät enää päde. Näin ollen myös ne alueet, jotka eivät yltäneet perinteisen median sivuille tai lähetyksminuutteihin, saavat tilaisuuden päästä esiin. (Wu 2007, 540) Globalisaatio ja internet ovat tehneet maantieteestä toissijaista (Berger 2009, 362), ja asioita voidaan esitellä entistä laajemmin ja tapahtumia voidaan linkittää toisiinsa niin konkreettisesti kuin teknisestikin. Tremaynen tutkimuksessa selvisi esimerkiksi, että verkon kansainvälisiä suhteita käsittelevissä uutisissa on enemmän hyperlinkkejä kuin muissa tutkimusaineiston uutisissa (2004, 244).

Tutkimusten mukaan verkkomedia kuitenkin sortuu usein vain toistamaan sitä, mitä perinteinen media jo tekee: korostaa tiettyjä alueita eikä pureudu syvälle aiheisiin tai etsi vaihtoehtoisia näkökulmia (Wu 2007). Wun mukaan tämä saattaa johtua siitä, että verkkotoimittajat eivät luota vaihtoehtoiseen tiedonlähteisiin ja heiltä puuttuu resurssit tai ammattitaito tuottaa ulkomaan uutisia itse verkon käytännössä rajattomasta tilasta huolimatta. Näin ollen verkossa tarjotaan vain enemmän ”samaa”, eli päivityksiä jo uutisoituihin aiheisiin tai äkillisiä, merkittäviä uutistapahtumia eli ”breaking news”. (ibid) Ilmiö on samankaltainen niin uutisten valtamaisissa kuin periferiassakin, eli mitkään maat asemasta riippumatta eivät hyödynnä internetin potentiaalia tasoitukseen alueiden välistä epätasa-arvoa mediassa (Chang, Himelboim & McCreery 2010). Myös Berger toteaa, että vaikka verkko on ihmishistorian globaalein

viestintäväline, joka voisi haastaa paikallisten, ulkomaanuutisten ja kansainvälisen uutisoinnin rajoja, verkkouutisoinnissakin edelleen korostetaan paikallisia uutisia, paikallistetaan myös ulkomaanuutisia ja ylläpidetään kehittyneiden ja kehitysmaiden välistä epätasapainoa (2009). Berger on kuitenkin myös toiveikas. Kansainvälistyvät kansallisväestöt ja kulutustottumukset, kuten matkustaminen, voi tuoda uutta kasvupotentiaalia kansainväliselle uutisoinnille ainakin länsimaissa. Kilpailu medioiden välillä saattaa kannustaa tarjonnan kansainvälistymiseen ja ulkomaisen aineksen tarjoamiseen. (ibid, 367) Kunelius sen sijaan toteaa, että vapaa kilpailu on ainakin voittopuolisesti osoittautunut vain johtavan sisältöjen samankaltaistumiseen, ei monipuolistumiseen (2003, 92).

Länsikeskeisyydessä ei silti ole kyse, ainakaan Kivikurun mukaan, ”salaliitosta tai pahasta tahdosta, vaan vaarallisemmasta ilmiöstä: ammatillisesta sokeudesta, joka estää journalisteja ja journalistisia instituutioita näkemästä, mitä huomispäivä tuo mukanaan.” (1996, 228) Näin ollen teknologisten mullistusten sijaan ravistelua tarvitsisivatkin toimitusten rutiinit sekä perinteet ja konventiot, joiden ohjaamina niin tiedostetusti kuin tiedostamattakin työtä tehdään.

Miten ulkomaanjournalismia sitten kuuluisi tehdä niin, että kompastuskiviltä välttyttäisiin? Turo Uskali listaa nopeuden ja tarkkuuden (2007, 45) lisäksi viisi kriteeriä hyvälle ulkomaanjournalismille (ibid, 44):

- ”1) juttuaiheiden monipuolisuus,
- 2) tietolähteiden monipuolisuus,
- 3) epäselvien tai nimettömien lähteiden vähäinen käyttö,
- 4) etusivulle pääsy (tai tv:ssä lähtöjuttujen määrä) ja
- 5) arkojen aiheiden suuri osuus juttutuotannosta.”

Näiden kriteereiden saavuttamiseksi Uskali ehdottaa esimerkiksi toimituksen eri osastojen yhteistyötä. Tällöin talousvaikutuksista kirjoittaisivat asiaa tuntevat taloustoimittajat, kun taas politiikan toimittajat pureutuisivat poliittisiin näkökulmiin. Lisäksi arkoihin aiheisiin on uskallettava koskea. (ibid, 44–45)

2.3. Ulkomaanuutiset Suomessa

Kansainvälisellä mittakaavalla Suomessa julkaistaan päivittäin melko runsaasti ulkomaanuutisia. 1990-luvulla tehdyn tutkimuksen mukaan noin kolmannes koko journalistisesta materiaalista käsittelee ulkomaita, ja jos mukaan lasketaan suositut juttuaiheet, joissa Suomea verrataan ulkomaisiin ilmiöihin ja oloihin, lukema on vieläkin suurempi. Silti uutisia, jotka kertovat Euroopan ja Yhdysvaltojen ulkopuolisesta elämästä, oli ainakin vielä 1990-luvulla suhteellisesti pienenevä osuus uutistarjonnasta. (Kivikuru 1996, 221)

Suomen ulkomaanuutisissa useimmin näkyvä maa on Suomi: tärkeää on Suomen ja suomalaisten osallisuus tai tapahtuman merkitys suomalaisille (Pietiläinen 1998c, 88). Uutiskynnys ylittyy sitä todennäköisemmin, mitä lähempänä ollaan. Eniten ulkomaanuutisia välitetään omasta maanosasta (Pietiläinen 1998b, 65).

Ulkomaanuutisissa korostuvat naapurimaat, suuret Länsi-Euroopan maat sekä ne valtiot ja tapahtumat, joilla on kytköksiä Suomeen. Samoin maailman kriisipesäkkeistä uutisoidaan usein runsaasti. Vuonna 1995 lähes puolet (48 prosenttia) Suomen ulkomaanuutisoinnista käsitteli Länsi-Eurooppaa, kun taas Latinalaisen Amerikan maita näkyi uutisissa vähiten, vain yksi prosentti. (Pietiläinen 1998c, 88) Lähiseutujen lisäksi ulkomaanuutiset keskittyvät muutamiin ”uutisten suurvaltoihin”. Vuonna 1995 nämä maat olivat Yhdysvallat, Ranska ja Iso-Britannia. (ibid, 67) Latinalainen Amerikka ja Afrikka jäivät uutisvälityksen ulkopuolelle useammin kuin muut (ibid, 69). Samassa tutkimuksessa havaittiin, että Latinalaisesta Amerikasta uutisiin päätyivät useimmin luonnonkatastrofit, onnettomuudet ja sää (ibid, 75). Vuonna 1995 Latinalainen Amerikka ei juuri suomalaislehtien palstoilla paistatellut. Tuolloin maanosan osuus koko ulkomaanaineistossa oli kaikista maanosista pienin, vain yksi prosentti (Pietiläinen 1998c, 88). Suurin osuus alueella oli kulttuurisivuilla, mutta sielläkin maahan liittyi vain neljä prosenttia aineistosta (ibid, 94). Tämä osoittaa sen, että Latinalainen Amerikka vain harvoin täyttää uutiskriteerit. Alue ei tunne Suomesta käsin läheiseltä, eikä sen tapahtumia välttämättä pidetä odotettuina tai odottamattomina siitä yksinkertaisesta syystä, että niin tuntemattomasta alueesta on hankala ylipäättään odottaa tiettyjä asioita tapahtuviksi. Kunelius huomauttaa, että mitä matalampi kohdemaan asema on kansainvälisessä valtahierarkiassa, sitä negatiivisempia

tapahtumia sieltä edellytetään, jotta ne päätyvät uutisiin. ”Meille merkityksetön maa (kuten Ruanda, Zaire tms.) nousee uutisotsikoihin vain, jos siellä tapahtuu jotain todella hirveää (kuten kansanmurha) tai uhkaavaa (kuten ebola-virus). Nälänhädän Pohjois-Koreassa on oltava aivan toista luokkaa kuin kotikulmilla, jotta se nousisi uutisiin.” Vallitsevat valta- ja arvojärjestykset heijastuvat uutisiin, ja siten uutiset myös uusintavat niitä. (Kunelius 2003, 191)

Kuten Östgaard, myös Kivikuru korostaa nimenomaan kulttuurisen läheisyyden merkittävyyttä. Hänen mukaansa mikä tahansa asia, jolla on jotakin tekemistä Suomen kanssa, voi nousta uutisissa merkittäväksi (1990, 155). Jo edellisessä alaluvussa kävi selväksi, että tämä ei ole ainoastaan suomalainen piirre. Nossek huomauttaa, että kulttuurista ympäristöä, jossa toimittajat työtään tekevät, ei voi jättää huomioimatta heidän työssään, sillä toimittajien ”domestic viewpoint” (”kotimainen näkökulma”) liittyy kiinteästi heidän ammattinormeihinsa ja -käytäntöihinsä (2004, 346).

Etelä- ja Keski-Amerikasta on Suomen uutisissa perinteisesti kerrottu erittäin vähän. Kivikuru kutsuu tätä ”vaikenemisen formaatiksi”. (1996, 218) Silti edes esimerkiksi Tansanian kaltaisesta kehitysyhteistyön pääkohteesta ei aina uutisoida Suomessa kattavasti, jos lainkaan. Kivikurun mukaan suomalainen uutisvälitys silloin, kun kohteena on etäinen ja ydin-Euroopan ulkopuolinen ilmiö, on tyypillisesti hetkellistä, ja usein tietolähteenä on ainoastaan uutistoimistojen tarjonta. Uutisareenan laitamien kohteilta ei ikään kuin sallita yllätyksiä: ”kehitysmaissa kaiken on määräkin mennä pieleen”, Kivikuru toteaa. (1996, 219) Kyse on toki monissa tapauksissa resursseista, sillä esimerkiksi kirjeenvaihtajan pitäminen kaukokohteessa on huomattavan arvokasta. Siksi Suomessa on käytetty uutistoimistomateriaaleja, ja vaikka esimerkiksi kehitysmaat kattava uutisointi on uutistoimistoilla lisääntynyt, ne eivät tarjoa pohjoisille medioille sellaista aineistoa, jonka ei uskota niille kelpaavan. (ibid, 220–221) Erityisesti kehitysmaat jäävät usein toisarvoisiksi, ja raportointi laajenee vain, kun kotona on hiljaista. Suomessa on käynyt esimerkiksi niin, että kymmenien tuhansien ihmishenkien menetykseen johtanut maanjäristys Intiassa jäi pikku-uutiseksi, koska samaan aikaan Moskovassa yritettiin vallankaappausta. Näin kävi huolimatta siitä, että Intian tapahtuman ”takaa löytyi vielä järkyttävempiä prosesseja: köyhyyden kasvot kaikessa rumuudessaan silloin, kun ei ole varaa maan järistyksiä ennakoiviin laitteisiin, ei pelastusjärjestelmiin, ei sairaalahoitoon – niitä ei riitä ainakaan köyhän maan

kaikkein köyhimmille.” (ibid, 222–223) Suomen joukkoviestinten tuottamaa ”Etelän-kuvaa” voi Kivikurun mielestä arvostella suppeudesta, valikoivuudesta ja stereotyyppisyydestä, ja joskus jopa olemattomuudesta. Rajallisen tilan vuoksi uutiset ovat aina kovia, eli korruptiota, sotaa tai vaaleja. Toisin sanoen sillan sortuminen kyllä uutisoidaan, mutta ei sen rakentamista uudelleen. (ibid, 230) Kirjeenvaihtajien ongelmaksikin koituu sekin, että raportoinnin syvyys jää kotimaan uutisointia ohuemmaksi jo siitä yksinkertaisesta syystä, että vastuualueella saattaa asua satoja miljoonia ihmisiä tusinassa eri maassa. Kun kirjeenvaihtajien toimistossa on yksi tai kaksi työntekijää, ”uutisointi” koostuu usein paikallisen median tuotannon kääntämisestä ja uudelleenkirjoittamisesta. (Stevenson 1994, 300)

Edellisessä luvussa mainitut Asmolov ja Livingston ennakoivat muutoksia ulkomaanjournalismissa (2010). Myös Suomessa on havaittu ulkomaanjournalismin ehkä jopa kaivattu muutos, tai ainakin laajeneminen. Turo Uskali kutsuu perinteistä ulkomaanjournalismia laajempaa näkökulmaa esittelevää työtä vaihtoehdokseksi ulkomaanjournalismiksi (2009, 238). Vaihtoehdokseen ulkomaanjournalismiin liittyy esimerkiksi valtamedian uutisoinnin välittämän maailmankuvan kritiikki, journalismin suhteellinen hitaus, ihmisoikeuksien ja ympäristöongelmien korostuminen ja ruohonjuuritason toimijoiden käyttäminen lähteinä (ibid, 238–239). Samassa yhteydessä huomionarvoista on se, että internet mahdollistaa uutisten räätälöinnin ja esimerkiksi tiettyyn teemaan tai tapahtumaan syventymisen siten, että uutiskoosteiden tilaaja voi valita, mistä aiheista hän haluaa lukea uutisia. Vaikka tässä tutkielmassa keskityn perinteisen sanomalehden uutisointiin sen omien formaattien ja ajallisten rajoitteiden puitteissa, vaihtoehtoinen ulkomaanjournalismi ja yhä moninaisemmat tietolähteet ovat ehkä muuttaneet tai muuttamassa sitä, miten niin ulkomaan uutisointia kuin muitakin median osa-alueita kulutetaan. Muutoksen tarkastelu, niin mielenkiintoista kuin se olisikin, ei kuulu tähän tutkielmaan. Sen selvittämiseen, onko valtamediaan kuuluvan lehden uutisoinnissa käytetty näitä vaihtoehtoisiksi luokiteltuja menetelmiä, tutkielma kuitenkin tarjoaa mahdollisuuden.

2.4. Yhteenveto

Asiat näyttävät suuremmilta, kun niitä katsoo läheltä. Stevensonin sanoin:

"In Latin American media, Latin America is a giant; in African media, news from and about Africa dominates; and so on. -- "Least visible are countries and regions with few economic, political and cultural ties to the immediate region: Latin America in African media and vice versa, for example." (1994, 304)

Se, että ulkomaan uutisoinnissa keskitytään omalle maalle tärkeinä pidettyihin ja kansalaisia koskettaviin aiheisiin, sopii yhteen paitsi tutkimustulosten, myös maalaisjärjen kanssa. Tieteellistä tutkimusta ei toki voida perustella arkikokemuksilla, mutta arkikokemuksiin nojaten voimme sanoa, ettei Latinalaisen Amerikan vähäinen osuus Suomen ulkomaan uutisissa ole yllätys. Myös kansalaisten arkikokemukset itse Latinalaisesta Amerikasta ovat todennäköisesti vähäisempiä kuin vaikkapa Tallinnasta tai Keski-Euroopasta, mikä kasvattaa uutisoinnin merkitystä mielikuvien luojana. Tämä johtaa uuteen ongelmaan: kun tuntemattomasta alueesta uutisoidaan vain konfliktit ja kriisit edellä – toisin sanoen siis sillan sortuminen, mutta ei sen rakentamista – eikä meillä ole aikaa, mahdollisuutta tai kiinnostusta laajentaa, tarkistaa tai paikata uutisoinnin luomaa maa(ilma)n kuvaa, mieliimme piirretty tai piirtynyt kuva on vinoutunut. Miksi? Uutisvalintaa on tehtävä, ja valinta on pysyttävä perustelemaan, mitä varten toimittajat käyttävät joko tiedostamattaan tai tietoisesti erilaisia uutiskriteereitä valintoja tehdessään. Uutiskriteerit ohjaavat, mikä mediaan päätyy; media ohjaa, mistä keskustellaan; ja media ohjaa myös sitä, miten aiheesta keskustellaan. Soppa on valmis, ja siinä on monta lusikkaa.

Median kuluttajilla on nykyään mahdollisuus lykätä myös oma lusikkansa tuohon kattilaan ja valita, kenen kauhasta ajatuksiaan ammentaa. Verkko tuo lisää mahdollisuuksia kasvattaa ja laajentaa ulkomaan uutisointia. Mahdollisuuksien olemassaolo ei kuitenkaan tarkoita, että potentiaalisia hyödynnettäisiin, sillä tilan rajattomuudesta huolimatta toimitusten resurssit ovat rajalliset. Muun muassa tästä syystä printtilehden käyttäminen aineistona ei automaattisesti tee tästä tutkielmasta jo valmistuttuaan vanhentunutta.

Ulkomaan uutiset ja uutisten valintaprosessi ovat tutkimukselleni tärkeitä, mutta eivät suinkaan ainoita ulottuvuuksia. Tässä luvussa käsittelin aikaa ennen uutisen julkaisua

sekä itse julkaisuhetkeä. Seuraavassa luvussa siirryn seuraavaan vaiheeseen, eli uutisten vastaanottamiseen. Luku kolme käsittelee median mielikuvavaltaa ja keskittyy erityisesti sen rooliin maan- ja maailmankuvan muodostamisessa.

3. Media muovaa mielipiteitä: mielikuvat, asenteet ja agenda setting

Kun kansalainen aamulla tarttuu lehteen tai klikkaa tablettinsa päälle, mitä hän sanoo tekevänsä? Usein me *luemme* sanomalehteä, *selaamme* aikakauslehteä, *katsomme* tai *silmäilemme* uutisia tai dokumenttia, tai *kuuntelemme* radiolähetystä. Nämä verbit, teonsanat, usein riittävät itsessään kuvailemaan sen hetkistä tekemistämme. Uutisten lukeminen on yksiselitteistä, ja harvoin kysytään, miksi. Mitä me edes vastaisimme? Sivistän itseäni, pysyn ajan tasalla maailman tapahtumista? Muodostan mielipiteitä ajankohtaisista asioista? Haluan päättää, ketä äänestän? Vaikka emme tiedostaisi tai kyseenalaistaisi median vaikutusta meihin, vaikutuksen olemassaolon tunnustaminen ja tunnistaminen on yksi tätä tutkimusta kannattelevista ajatuksista.

Mitä sanomalehdet meille oikeastaan tekevät? Mikä on median merkitys? Tässä luvussa selvitan, millaista valtaa medialla on ja miten se sitä käyttää. Vaikka joukkotiedostusvälineitä onkin kutsuttu vallan vahtikoiraksi ja neljänneksi valtiomahdiksi, niillä on rooli myös eduskuntatalon ohi kävelevien maija- ja mattimeikäläisten elämässä. Keskitynkkin esimerkiksi poliittiseen päätöksentekoon vaikuttamisen sijasta siihen, miten ja millä keinoilla media vaikuttaa mielikuviin, asenteisiin ja mielipiteisiin.

Kuten luvussa kaksi kävi ilmi, niin ulkomaanuutiset kuin muukin joukkotiedotusaineisto vaikuttavat yleisiin käsityksiin muista maista ja niiden kulttuureista. Vaikutukset voivat yltyä myös ulkopoliittikkaan. (Pietiläinen 1998a, 15; Peterson 1979) Medialla on yleisömääränsä vuoksi huomattavat määrät ideologista vaikutusvaltaa, mistä osoituksena on esimerkiksi Vietnamin sodan aikana nähty televisioinnin synnyttämä asennemuutos. Fairclough huomauttaa, että ”Afrikan nälänhädän televisiointi on pakottanut valtioita antamaan ainakin sellaisen vaikutelman, että ne ovat valmiita tekemään enemmän ”kolmannen maailman” köyhyyden suhteen. (Fairclough 1997, 65) Vaikka medialla ei ole välttämättä suoraa pääsyä päätöksentekoareenoille, sen ideologinen valta antaa sille mahdollisuuden puuttua poliittiseen päätöksentekoon – tai oikeamminkin media voi antaa yleisölle kannustimia tehdä niin. Vaikka tämä tutkielma ei keskitykään ulkomaanuutisoinnin

poliittisiin vaikutusmahdollisuuksiin, on tärkeää huomioida, että yleisellä asenneilmastolla voi olla kauaskantoisiakin vaikutuksia myös yleisön elämänpiirin ulkopuolella.

3.1. Media ja agenda setting

Median toiminnalla on merkittäviä yhteiskunnallisia seurauksia. Journalistinen todellisuus on myös muun todellisuuden rakennuspuu, ja ihmisen tiedollisen ja asenteellisen todellisuuden muovautumisessa media kilpailee esimerkiksi politiikan, perinteiden, oppilaitosten, ystäväpiirin ja perheen kanssa. (Ikävalko & Uimonen 1996, 14–15) Media ylläpitää normeja sekä tarjoamalla materiaalia, jonka avulla ihmiset voivat itse muokata omaa arvojärjestystään, että tyrkyttämällä ihmisille omia mallejaan ja arvojaan (Kunelius 2003, 192). Joukkoviestintä siis osaltaan sekä tuottaa että ylläpitää tietynlaisia diskursseja (ibid, 225; diskurssin käsitteestä lisää metodiluvussa 5).

Journalismin itse itselleen määrittämistä tehtävistä tiedon välittäminen on tärkein. Lisäksi toimittajat itse usein lähtevät työssään liikkeelle ajatuksenaan välittää oikeaa ja olennaista tietoa. (Sirkkunen 1996, 63) Karvosen mukaan toimittajat itse kuvailevat itseään todellisuutta heijastaviksi peileiksi, mutta he itsekin rakentavat imagoja – ja usein kielteisiä sellaisia. Journalistiset jutut eivät ole palasia todellisuudesta, vaan konstruoituja esityksiä, jotka opastavat lukijaa, katsojaa tai kuuntelijaa näkemään asian joltakin tietyltä kannalta. (Karvonen 1999, 7) Nämä maine- ja mielikuvatekijät ovat usein ratkaisevassa asemassa ihmisten tekemissä valinnoissa ja päätöksissä (ibid, 18). Mediaa ei voi kutsua passiiviseksi välittäjäksi, sillä se toimii aktiivisesti ja on ”maailman suhteen pyyteellinen toimija”, joka ”tulkitsee lähteestä tulevaa informaatiota omien tietorakenteidensa pohjalta omia tarkoituksiaan varten” (ibid, 79). Uutisen neutraali esitystapa ei kuitenkaan aina tee lukijalle selväksi, mitä jutusta on päätetty jättää pois (Sirkkunen 1996, 71).

Toimittajat työskentelevät monien vaikutusten alaisina (Uskali 2007, 9). Tieto ei ole koskaan puolueetonta tai objektiivista, vaan se on aina paikallistettua: sen tuottajat ovat

tiettyihin paikkoihin sidottuja, erilaisten kulttuuristen ja muiden vaikuttavien tekijöiden muovaamia. Pelkästään se, mikä lasketaan tiedoksi, kuka sen esittää ja miten se esitetään, kenelle, millä välineellä – kaikki ovat valintoja, jotka vaikuttavat ”tietoon”. (McEwan 2009, 35) Länsimaissa julkaistavaa lehteä lukiessamme saatamme kuvitella lukevamme objektiivista, vailla ennakkoasennetta tuotettua tietoa, vaikka jo tiedon tuottamiseen liittyvät valinnat vaikuttavat siihen, miten tieto arvotetaan.

Joukkoviestinten valinnat ovat agenda settingiksi kutsuttua vallankäyttöä. Se merkitsee, että joukkoviestimet eivät määrittele sitä, *mitä* yleisöt ajattelevat, vaan sitä, *mistä* asioista ihmiset muodostavat mielipiteitä. Näin media kohdistaa yleisöjen huomion tiettyihin ongelmiin tai aiheisiin. Tämä esityslistan, agendan, muovaaminen on yhteiskunnallisesti merkittävää, koska joukkoviestinnän välityksellä raportoitu ”yleinen mielipide” vaikuttaa myös esimerkiksi poliittiseen päätöksentekoon. Agenda setting ei kuitenkaan ole pelkkä ”puhdas kehä”, sillä media ei muotoile asialistaa täysin itsenäisesti, vaan sillä ovat tukenaan viranomaisten ja tutkijoiden kaltaiset rutiinitietolähteet. Teoriaa voidaan tarkentaa ajatuksella priorisoinnista (priming): yleisö arvioi esimerkiksi virkamiehiä tai poliitikkoja sen mukaan, millaisia kantoja he esittävät nyt tapetilla olevista aiheista. (Kunelius 2003, 142–143)

Uutisten valikoinnissa ollaan agenda setting -prosessin ytimessä, ja erityisesti kansainvälisessä uutisoinnissa medially on portinvartijan rooli uutisten merkityksellisyyden määrittelijänä (Golan, Lee & Wanta 2004, 365). Koska ihmisillä ei useinkaan ole suoraa kosketusta ulkomaisiin uutistapahtumiin, ainoa tiedonlähde maailman tapahtumista on media (ibid, 367; Brewer, Graf & Wilnat 2003, 493). Stevenson toteaa, että vailla viivettä toimivan maailmanlaajuisen kommunikaation aikakaudella saattaa tuntua, etteivät tapahtumat ole todellisia, jos media ei ole niitä todistamassa. Esimerkiksi Afrikan nälänhätä 1980-luvulla sai maailmanlaajuista huomiota vain päästyään televisiokuvaan, kun taas Kambodzan kansanmurhat jäivät suurelta osalta maailmaa huomaamatta todennäköisesti mediahuomion vähyyden vuoksi. (Stevenson 1994, 287) Jos aiheet päätyvät uutisiin, ihmiset kokevat ne merkityksellisinä, ja sen vuoksi kiinnostus niitä kohtaan kasvaa ja ihmiset todennäköisemmin myös muita aiheesta kirjoitettuja artikkeleita (McNelly 1962; Brewer, Graf & Wilnat 2003, 494).

Golan, Lee ja Wanta huomauttavat, ettei median valta rajoitu pelkästään agenda settingiin, vaan puheenaiheiden määrittely on vain ensimmäinen taso. Toisella tasolla media toimii huomaamattomammin, sillä silloin huomio siirtyy uutisoinnin kohteista näiden kohteiden ominaisuuksiin. Ensimmäisellä tasolla (agenda setting) vaikutetaan ihmisten mielikuviin siitä, kuinka tärkeä kyseinen asia on, ja seuraavalla tasolla (agenda of attributes) vaikutetaan mielikuviin itse asiasta:

"Thus, the first-level agenda setting suggests media coverage influences what we think about, second-level agenda setting suggests media coverage influences how we think." (ibid, 367)

Golanin, Leen ja Wantan Yhdysvalloissa tehdyssä tutkimuksessa se, miten media esitti tiettyjä maita, vaikutti yleisön mielipiteeseen kyseisistä alueista (ibid, 372). Sama media saattaa rakentaa agendaa eri tavalla oletetusta yleisöstä riippuen. Mody havaitsi tutkimuksessaan (2012), että kun sama media, esimerkiksi BBC, Aljazeera tai China Daily, tekee uutisia sekä kotimaiselle että ulkomaiselle yleisölle, ulkomaiselle yleisölle suunnattu tarjonta on keskimäärin perusteellisempaa ja ajankohtaisempaa kuin kotimaisen yleisön saama journalismi. Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi yleisradioyhtiöt saattavat välittää oman maansa yleisöille yksiulotteisempaa kuvaa kuin mitä niiden kansainväliset palvelut antavat ymmärtää. Näin ollen emme välttämättä saa oikeanlaista kuvaa maiden saamasta julkisuudesta seuraamalla yleisradioyhtiöiden kansainvälistä tarjontaa. Voimme esimerkiksi luulla kiinalaisten saavan Pohjoismaista kattavan käsityksen China Dailyn ulkomaille suunnattujen palveluiden vuoksi, vaikka kotimaan markkinoilla tarjonta ei ole yhtä laajaa. Lacey ja Longmanin mukaan lehdet ylläpitävät ymmärtämisen tapoja häivyttämällä tai korostamalla tapahtumien tiettyjä aspekteja ja linkittämällä niitä tietyissä kulttuureissa elävien arvoihin ja pelkoihin (1997), mikä voi osaltaan vaikuttaa siihen, että sama lähde uutisoi eri yleisöille samasta asiasta eri tavoin. Samankaltaista ajatusta tukevat Östgaardin havainnot esimerkiksi simplifikaatiosta tai sensationalismista (luvussa 2.2.).

3.2. Media ja maa(ilman)kuva

Mielikuvamme vaikuttavat merkittävästi siihen, miten suhtaudumme eri asioihin. Positiivinen mielikuva auttaa tulkitsemaan tapahtumia ymmärtäväisesti, eli se toimii ”ruusunpunaisena suodattimena”. Negatiivinen mielikuva puolestaan on ”mustanpuhuva filtti”, jonka läpi huomio kiinnittyy katsotun kohteen varjopuoliin. (Karvonen 1999, 4). Perustamme usein mielikuvamme tietyistä maista stereotyyppien varaan (Lehtonen 1998, 308). Lehtonen toteaa stereotyyppien synnystä ja totuudenmukaisuudesta seuraavasti:

”Eurooppalaisten mieliin juurtuneen käsityksen mukaan afrikkalaisilla on arveluttava yhteiskuntamoraali (koska he suosivat sukulaisia), aasialaiset ovat viekkaita (koska he hymyilevät ja sanovat ”kyllä”, vaikka tarkoittavat ”ei”) ja eteläamerikkalaiset epäluotettavia (koska he sanovat mañana, vaikka eivät edes aio tehdä lupaamaansa huomenna). Ne käyttäytymiset, joihin stereotyyppiset käsitykset pohjautuvat, ovat todellisia, mutta eurooppalaisen niille antama merkitys on väärä: afrikkalaisissa kulttuureissa tunnetaan vastuuta koko sen suvun hyvinvoinnista, johon kuulutaan, japanilainen hymyilee ja sanoo kyllä, koska hänen kulttuurissaan olisi loukkaavaa sanoa suoraan ”ei”, ja Latinalaisessa Amerikassa käsitellään aikaa eri tavalla kuin Yhdysvalloissa.” (ibid, 308–309)

Medialla on siis sekä kyky että taipumus välittää erilaisia vaikutelmia. On normaalia käyttää mediaa ikään kuin puolihuolimattomasti: lehtiä usein selaillaan, radio soi taustalla ja televisiota saatetaan katsella ikään kuin puoliteholla. Tämä voi aiheuttaa sen, että sanomasta jäävät elämään vain vaikutelmat ja sanoman välittäjästä mielikuvat eli imagot, etenkin silloin, jos uusi tieto on linjassa aiemman mielikuvan kanssa. (Ikävalko & Uimonen 1996, 18) Maankuvalle tämä tarkoittaa sitä, että jos media esittää tietyn maan tai alueen useimmiten tietyssä valossa, tästä syntyneitä mielikuvaa tukevat diskurssit jäävät ihmisten mieliin paremmin kuin ne, jotka haastavat sitä. Median valitsevat kehykset siis vaikuttavat ajattelutapoihin (Kunelius 2003, 144).

Ensimmäisessä, vuonna 1948 tehdyssä maailmankuvatutkimuksessa paljastui, että suhtautuminen toisiin kansoihin on myönteisempää niissä tapauksissa, joissa kansat ovat kielellisesti lähellä toisiaan tai jos valtiot tekevät keskinäistä yhteistyötä. Näillä seikoilla on merkitystä siihen, miten ja millaista huomiota jokin maa saa muissa maissa. Ulkomaiden hallitus ja kansa niputetaan yhteen, eli niitä ei nähdä toisistaan erillisinä.

(Pietiläinen 1998a, 19–20) Kun esimerkiksi kolmanteen maailmaan liittyvissä uutisissa on jo 70-luvulla keskitytty kriiseihin, ne ovat olleet aiheiltaan yksipuolisia ja vältäneet yksityiskohtia tai monimatkaisuuksia (Pietiläinen 1998a, 35), on syytä olettaa, että uutisoinnin luoma maailmankuva ei anna kattavaa kuvaa kyseisten maiden arkitodellisuudesta.

Ulkomaan uutisoinnilla on merkitystä yleisön tiedoille ja käsityksille muista maista ja alueista. Joukkoviestintä voi siis auttaa meitä luomaan myönteisiä mielikuvia ja faktoille perustuvia mielipiteitä ulkomaista tarjoamalla meille monipuolista ja totuudenmukaista tietoa. Vaikutuksilla voi olla poliittisia, taloudellisia ja sosiaalisia seurauksia. (Johnson 1997, 315) Ulkomaan uutisoinnin seuraaminen kasvattaa lukijoiden tietoa muista maista, mikä lisää myönteistä asennetta näitä maita kohtaan, kun taas negatiiviset asenteet voivat johtua juuri tiedon puutteesta. Näin ollen ulkomaan uutisoinnilla voidaan vähentää (tai lisätä) ksenofobiaa ja etnosentrismiä. (Perry 1990) Esimerkiksi se, että Latinalainen Amerikka ei tunnu Suomesta katsottuna läheiseltä emmekä saa alueelta välttämättä juurikaan ajankohtaista tietoa, saattaa johtaa toiseuttamiseen, kansojen ja kansalaisryhmien marginalisointiin (Kivikuru 1998, 333; esimerkkitutkimus virolaisten ja venäläisten toiseutumisesta Suomessa Raittilan väitöskirjassa 2004). Journalistiset käytännöt, kuten uutiskriteerit ja ilmaisukaavat, osaltaan rakentavat julkisuuteen likiarvoja, joiden kantovoima on toistossa (ibid, 335), ja, kuten luvut osoittavat, Latinalainen Amerikka toistuvasti jää uutisagendan ulkopuolelle. Kivikuru kuvailee median liikkuvan kaksiteräisen miekan kera, sillä vaikka ”se luo yhteistä historiaa ja rikkoo paikallisuuden rakenteita ajan kera, rakentaa siltoja kaukaisiin asioihin ja ilmiöihin”, samalla se myös ”toimii portinvartijana, kuka pääsee mihinkin yhteisöön mukaan ja kuka leimataan epäkelvoksi” (ibid).

Kuten luvussa kaksi todettiin, agenda settingin ”toisella tasolla” media liittyy uutisaiheeseen attribuutioita. Ulkomaan uutisten osalta tämä voi tarkoittaa esimerkiksi kehystämistä. Tällöin jokin tietty teema esitetään suorassa yhteydessä tiettyyn maahan, mikä voi johtaa koko kansan arviointiin yhteen uutisaiheeseen liittyvien attribuutioiden perusteella (Brewer, Graf & Willnat 2003, 496). Brewer, Graf ja Willnat käyttävät esimerkkinä terrorismia: jos jokin maa esitetään uutisoinnissa terrorismia tukevana, uutisointi saattaa kannustaa yleisöä arvioimaan koko maan ja sen kansalaiset uudelleen (ibid, 495). Kielen käytöllä on siis paitsi tilannekohtaisia, myös ideologisia, diskurssien

ja vallan yhteen kietoutumiseen liittyviä vaikutuksia, kuten alitussuhteiden ylläpitäminen tai legitimoiminen (Jokinen, Juhila & Suoranta 1993, 43).

On kuitenkin huomioitava myös se, että median lähettämät viestit eivät siirry yleisön edustajien tajuntoihin sellaisenaan tai edes siinä muodossa kuin lähettäjä sen on tarkoittanut. Siksi viestien lähettäjä ja vastaanottaja on erotettava toisistaan: tulkintaprosessin jälkeen vastaanottajalle jäänyt ymmärrys saattaa poiketa paljonkin siitä, millaiseksi lähettäjä sen tarkoitti. Tähän vaikuttaa myös vastaanottajan käsitys viestin lähettäjistä, eikä lähettäjä aina tiedä, millainen tämä käsitys on. (Karvonen 1999, 43) Ulkomaan uutisoinnille tämä merkitsee sitä, että vaikka toimittaja mielestään huomioisikin kaikki asiaan liittyvät faktat ja toisi esiin useita erilaisia näkökulmia, vastaanottaja saattaa tulkita jonkin näkökulman muita oikeammaksi tai tärkeämmäksi. Vastaanottajan mielikuva lähettäjistä sen sijaan vaikuttaa siten, että jos esimerkiksi Helsingin Sanomien lukija pitää lehteä kehitysapukriittisenä, viestin vastaanottajana hän saattaa tulkita kehitysmaata koskevan uutisen tarkoituksellisen kriittiseksi esitykseksi maan nykytilasta ja kehitysavun vaikutuksista – tarkoitti toimittaja tätä tai ei. Tästä syystä tässä tutkielmassa en oleta, että uutisoinnista erottamani diskurssit vaikuttaisivat lukijoihin sellaisinaan, tai että he edes välttämättä näkisivät diskurssit kanssani samoin painotuksin. Tarkoitukseni on kartoittaa sitä, millaisen käsityksen Latinalaisesta Amerikasta voi uutisointia seuratessaan luoda, ei sitä, millainen käsitys uutisoinnin perusteella luodaan väistämättä, aina ja kaikkialla. Vaikka viestinnän keinoin voi vaikuttaa merkittävästi siihen, millaisiksi käsitykset todennäköisesti tulevat muodostumaan (Karvonen 199, 44), absoluuttista valtaa ei ole kenelläkään varsinkaan maailmassa, jossa tietoa tulvii useista lähteistä ja kansalaisten taidot tulkita sitä vaihtelevat. Lisäksi mielikuvat saattavat olla niin vakiintuneita, että niiden muuttaminen ei tapahdu hetkessä (ibid), vaikka toimittaja yrittäisikin kirjoittaa valtakirjoista poikkeavan jutun. Yleisö ei ole pelkästään informoitava kansalainen, vaan lukijat, katsojat ja kuuntelijat merkityksellistävät journalismia omista lähtökohdistaan. Näin ollen heillä ”on monenlaisia mahdollisuuksia muunnella tai vastustaa journalismin tarjoamia merkityksiä”. (Sirkkunen 1996, 72)

Mitä väliä on sillä, mitä kukakin maista ajattelee? Asenteiden merkityksestä kertoo muun muassa se, että maat itse laittavat paljon resursseja oman maansa maineen hallintaan ja muovaamiseen. Eri maiden viranomaiset, erityisesti suurlähetystöt,

seuraavat usein tarkkaan oman maansa saamaa julkisuutta. Varsinkin suurvallat käyttävät paljon varoja ulkomaisen median ja mielipiteen seuraamiseen – ja myös pyrkimyksiin ohjailta sitä jopa disinformaation avulla. (Uskali 2009, 30–31)

Murroksessa oleva ja rahoituspoijaansa pohtiva media-ala supistaa työväkeään, eikä esimerkiksi ulkomailla sijaitseviin toimituksiin tai kirjeenvaihtajiin ole taloudellisia mahdollisuuksia (Asmolov & Livingston 2010, 746). Näin pr-firmojen valta kasvaa entisestään, ja julkisuuden hallinnasta on tullut median vahvan aseman vuoksi erikoisammattiosaamisen alue (Ikävalko & Uimonen 1996, 51). Myös valtiot ovat ostaneet palveluja yrityksiltä, jotka auttavat kiillottamaan julkisuuskuvaa tai esittämään kielteisiä asioita positiivisessa valossa siten, ettei niistä ole maan imagolle haittaa (Uskali 2009, 36–39). Esimerkiksi Suomi perusti vuonna 1989 Kansainvälisen tiedottamisen neuvottelukunnan, jonka tehtävänä oli pohtia Suomi-kuvaa. Neuvottelukunta julkaisi yhteensä 115 ehdotusta, joita voitaisiin käyttää Suomen profiilin nostamiseen. (Ikävalko & Uimonen 1996, 21) Vuonna 2008 tuolloinen ulkoministeri Alexander Stubb perusti valtuuskunnan, jonka tehtävänä oli johtaa Suomen maabrändin kehittämistyötä. Valtuuskunnan puheenjohtajaksi kutsuttiin tuolloinen Nokian ja Shellin hallituksen puheenjohtaja Jorma Ollila. Valtuuskunnan työ koottiin maabrändiraportiksi (2010).

3.4. Yhteenveto

Media vaikuttaa mielikuviiimme monella tasolla. Se, mitä luemme aamulla lehdestä, selaamme päivän aikana verkkouutisista tai katsomme televisiosta illan uutislähetyksessä, määrittelee paitsi sitä, mitä ajattelemme, myös sitä, miten aiheesta ajattelemme. Media tuottaa, toistaa ja ylläpitää tietynlaisia diskursseja, ja mediassa tehdyt valinnat vaikuttavat siihen, mitä teemoja pidetään tärkeinä ja mistä keskustelemme. Medialla ei kuitenkaan ole valtaa vain siihen, mistä sen yleisö puhuu, vaan se voi myös nostaa esiin aiheita, jotka synnyttävät esimerkiksi Vietnamin sodan aikaan nähtyjä kansanliikkeitä. Tätä kautta medialla on myös valtaa esimerkiksi poliittiseen päätöksentekoon.

Ulkomaanuutisilla voidaan vaikuttaa merkittävästi siihen, millaisina tietyt maat ja kansat nähdään. Tämä liittyy agenda settingin toiseen tasoon, eli erilaisten attribuutioiden liittämiseen tiettyihin subjekteihin. Näin ollen sillä, miten ulkomaanuutisointia tehdään, voi olla monenlaisia vaikutuksia paitsi poliittisesti ja yhteiskunnallisesti, myös yksilötasolla. Median vaikutus saattaa tuntua siinä, haluaako joku lahjoittaa rahaa luonnonkatastrofin vuoksi kärsineelle alueelle, nähdäänkö jokin maa potentiaalisena lomakohdevaihtoehtona, tai miltä tuntuu, kun oma lapsi tuo esille miniä- tai vävykokelaan tietystä maasta. Siksi esitystapojen ja niiden eri tasojen, kuten diskurssien, tutkimisella on merkitystä, ja tutkimus voi paljastaa esimerkiksi asenteiden taustoja ja niihin vaikuttavia tekijöitä.

Julkisuus ei toimi ennakoitavasti: sen vaikutuksia ei voi ennustaa, sillä ne eivät etene suoraviivaisesti (Ikävalko & Uimonen 1996, 173). Jos media haluaisikin horjuttaa vallitsevia diskursseja, viesti ei välttämättä mene yleisölle perille sellaisena kuin media tai yksittäinen toimittaja toivoo. Julkisuuden yllätyksellisyys tekee median hallinnasta taitolajin, minkä vuoksi niin yritykset kuin valtiotkin laittavat sekä rahaa että resursseja pr-toimintoihin ja viestintäalan ammattilaisten palveluihin. Samalla kun mediat tonkivat kevenevää kukkaroaan ja investoivat esimerkiksi yhä harvempiin ulkomaan kirjeenvaihtajiin, yritykset lisäävät julkisuuskuvansa hallintaan käytettyä rahaa. Niin yrittäjät, toimittajat kuin tutkijatkaan eivät kuitenkaan voi päättää sitä, miten yleisöt ottavat viestit vastaan ja miten he omissa ajatuksissaan ne tulkitsevat ja niitä hyödyntävät. Siksi diskurssien tutkiminen on niin ikään subjektiivista tulkintaa, onhan tutkijan näkemä maa(ilma)nkuva subjektiivinen siinä missä jokaisen uutisia seuraavan kansalaisenkin käsitys.

4. Latinalainen Amerikka ja sen suhde Suomeen

Latinalainen Amerikka on niin kulttuurisesti, sosiaalisesti kuin taloudellisestikin heterogeeninen manner (Seppänen 1998, 187). Euroopan ulkopuolisista kulttuureista on kuitenkin syntynyt syvään juurtuneita ennakkokäsityksiä. Arosen ja Pakkasvirran mukaan suomalaiset vielä 1970-luvulla ”vertailivat Eurooppaa ja Latinalaista Amerikkaa melko arveluttavien dikotomioiden kautta”: Euroopassa oli syvällistä kulttuuria ja rationaalista politiikkaa ja taloudenhoitoa, kun taas Latinalaisen Amerikan kulttuuriin kuului raakaa rikollisuutta, emotionaalista politiikkaa ja kypsymätöntä kulttuuria (1998, 15). Vaikka tänä päivänä käytössämme on enemmän tietoa kuin vielä 70-luvulla, tutkimusta on tarpeen pohjustaa tarkastelemalla, mitä termin Latinalainen Amerikka taustalla on.

Tässä luvussa käyn lyhyesti läpi, mihin termillä Latinalainen Amerikka viitataan. Tarkoitus ei ole kohdella aluetta yhtenäisenä yhteiskuntana; mutta vaikka alueen maiden välillä on suuriakin eroja, niillä on myös jotakin yhteistä. Alueen taustoissa ja juurissa on paljon seikkoja, jotka ovat yhteisiä koko Latinalaisen Amerikan alueelle, mikä puolustaa paitsi maanosan laajuisen yleishistorian kirjoittamista (Valtonen 2001), myös alueen tarkastelua kokonaisuutena mediassa. Valtavan ja monimuotoisen alueen historiasta, erityispiirteistä ja nykyolosuhteista sekä merkityksestä muulle maailmalle, myös Suomelle, voisi kirjoittaa vaikka kokonaisen kirjaston. Siksi en tässä pyri huomioimaan kaikkea ja kaikkea tekijöitä. Pyrkimykseni on tarjota taustatietoa, jota vasten analyysia ja tuloksia voi reflektoida.

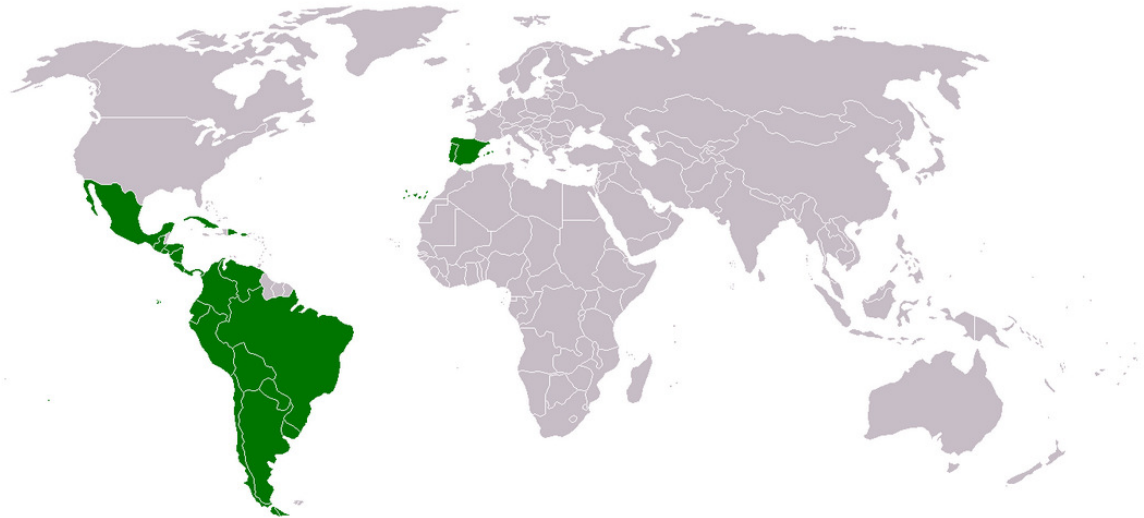
4.1. Latinalaisen Amerikan määritelmä

Latinalaisella Amerikalla tarkoitetaan Pohjois-Amerikasta Río Bravolta (meksikolaisittain), toiselta nimeltään Río Grandelta (Yhdysvalloissa käytetty nimi samalle joelle) Tulimaahan eli Etelä-Amerikan kärkeen ulottuvaa aluetta (Valtonen 2001; Pärssinen 2012). Latinalaisen Amerikan ja Karibian alueella on yhteensä 33 itsenäistä valtiota sekä lisäksi alueita, jotka kuuluvat Yhdysvaltoihin, Yhdistyneeseen

kuningaskuntaan, Ranskaan tai Alankomaihin (Pärssinen 2012, 10). Alue on niin kulttuurisesti ja historiallisesti kuin väestöltään ja luonnoltaankin monipuolinen (ibid).

Latinalaisen Amerikan sisällä maista muodostuu erilaisia ryhmiä, jotka usein perustuvat taloudellisiin tai maantieteellisiin seikkoihin. Tällaisia ryhmittelyjä ovat esimerkiksi Meksiko, Keski-Amerikka (Costa Rica, El Salvador, Guatemala, Honduras, Nicaragua ja Panama), Karibia (13 maata), Andien yhteisö (Bolivia, Peru, Kolumbia, Ecuador), Mercosur (Brasilia, Argentiina, Paraguay, Uruguay ja Venezuela) ja Chile (Pärssinen 2012, 10). Valtosen vastaava luokittelu on Meksiko ja Keski-Amerikka (Meksiko, Guatemala, El Salvador, Honduras, Nicaragua, Costa Rica), Uuden Granadan jälkeläiset (Kolumbia, Panama, Venezuela, Ecuador), Karibian piiri (Haiti, Dominikaaninen tasavalta, Kuuba, Englantilainen Karibia, Hollantilainen Karibia sekä Yhdysvaltojen ja Ranskan hallintoalueet), Eteläiset Andit (Peru, Bolivia, Chile), La Platan jälkeläiset (Argentiina, Paraguay, Uruguay) ja Brasilia omassa ryhmässään ”tropiikin jättiläisenä” (2001).

Tässä tutkielmassa rajaan tarkasteltavaksi alueeksi Latinalaiseen Amerikkaan kuuluvan, Ibero-Amerikkana tunnetun alueen (Kuva 1). Tätä ratkaisua perustelen aineistoluvussa 5, joten tässä todettakoon vain, että päätöksen taustalla on aineiston ja työn määrän kontrollointi ja aineiston relevanssin varmistaminen. Syy siihen, että sekä tutkielman otsikossa että tekstissä viitataan säännönmukaisesti Latinalaiseen Amerikkaan, on huima ero käsitteiden tunnettuudessa. Latinalaisen Amerikan määritelmät vaihtelevat niin virallisissa yhteyksissä kuin arkikielessäkin, mutta siitä huolimatta se on todennäköisesti tunnetuin Pohjois-Amerikan alapuolisesta maailmasta käytetty termi. Käsitteellä Ibero-Amerikka viitataan Espanjalle ja Portugalille siirtomaa-ajalla kuuluneeseen Amerikkaan (ja joskus myös Espanjaan, Andorraan ja Portugaliin, jotka niin ikään jäävät tutkielman ulkopuolelle). Tutkielmassa siis käsitellään seuraavia maita: Argentiina, Bolivia, Brasilia, Chile, Kolumbia, Costa Rica, Kuuba, Dominikaaninen tasavalta, Ecuador, El Salvador, Guatemala, Honduras, Meksiko, Nicaragua, Panama, Paraguay, Peru, Puerto Rico, Uruguay ja Venezuela. Esimerkiksi Karibian saaret, Belize, Haiti ja Jamaika jäävät tarkastelusta pois, vaikka ne lasketaankin kuuluviksi Latinalaiseen Amerikkaan.

Kuva 1. Ibero-Amerikka maailmankartalla. Kuva: Wikipedia Commons / Roblespepe. (Kuvan käyttöoikeus mihin tahansa tarkoitukseen ilman ehtoja lain sallimissa rajoissa.)

Vuonna 1992 Jukka Pakkasvirta kirjoitti Latinalaisen Amerikan näkyvän lehtiotsikoissa militaristisena, väkivaltaisena ja köyhänä sekä osana ”kolmannen maailman” stereotyyppistä käsitettä. Hän huomauttaa, että Latinalaisesta Amerikasta puhutaan usein ikään kuin se olisi selkeä kokonaisuus: pidämme sitä katolisena, siellä puhutaan iberoromaanisia kieliä, ja rotusekoitusten vuoksi se on ”mestitsinen”. (1992, 23–24) Vaikka yleistyksset eivät luonnollisestikaan tee oikeutta alueen monimuotoisuudelle, valloitus, kolonialismi ja pääosin samaan aikaan tapahtunut itsenäistyminen ovat osaltaan synnyttäneet yhdenmukaisia poliittisia ja taloudellisia rakenteita (ibid). Pohja stereotypialle yhtenäisestä Latinalaisesta Amerikasta juontaa juurensa nimenomaan valloituksen jälkeisiin taloudellisiin ja hallinnollisiin järjestelyihin (ibid, 26).

Latinalainen Amerikka on jo terminä Eurooppa-keskeinen eli eurosentriinen (Valtonen 2001, 5). Termi on peräisin 1800-luvulta. Sitä ennen alueet tunnettiin Espanjan ”hispaanisena” Amerikkana, Portugalin ”Luso-Amerikkana” sekä Hollannin, Ranskan ja Englannin Amerikkana (Pakkasvirta 1992, 24–25). Sanan ”latinalainen” käyttö unohtaa Amerikan alkuperäisasukkaat sekä alueelle pakolla tuodut mustat orjat, minkä vuoksi se on ”vahvistanut eurooppalaisittain suuntautuneen eliitin identiteettiä samalla, kun se on heikentänyt muita identiteettejä”. Niin ikään sana Amerikka liittyy ”yhteen,

kerskailuun taipuvaiseen eurooppalaiseen matkailijaan”; tuo myös ”uudeksi maailmaksi” kutsuttu alue kun oli uusi vain eurooppalaisille, ei suinkaan alueella jo kauan ennen eurooppalaisten tuloa asuneille. Latinalainen Amerikka -termin käyttämistä on kuitenkin vaikea välttää, koska samalle maantieteelliselle alueelle ei ole olemassa vaihtoehtoista yleistermiä. (Valtonen 2001, 5)

Euroopasta katsottuna Latinalaista Amerikkaa voi pitää kulttuurisesti esimerkiksi monia Aasian maita läheisempänä. Kulttuuristen ja historiallisten syiden vuoksi suhteet Euroopan ja Latinalaisen Amerikan välillä ovat perinteisesti olleet tiiviit. Siirtomaavallan aikana Espanjan ja Portugalin kielet, katolinen valtauskonto, koulutusjärjestelmä sekä roomalais-germaaninen oikeusjärjestelmä levisivät Latinalaiseen Amerikkaan. (Pärssinen 2012)

Totean tutkielmassani useaan otteeseen, että Latinalainen Amerikka on kaukana Suomesta paitsi kilometreillä mitattuna, myös esimerkiksi historiallisesti ja kulttuurisesti. Eurooppa siirtyi feodalismista teollistumiseen ja modernisoitui, mutta Latinalaisessa Amerikassa vastaavaa transitiota ei ole nähty. Latinalaisessa Amerikassa feodaalinen maanomistajuus ja elämäntapa ovat rinta rinnan demokraattisen hallinnon ja teollisen modernisaation kanssa. Valtava rikkaus ja äärimmäinen köyhyys ovat yhtäaikaaisesti osa monen Latinalaisen Amerikan maan nykypäivää. (McEwan 2009, 51) Seuraavassa alaluvussa käsittelem tarkemmin sitä, millaiset juuri Suomen ja Latinalaisen Amerikan väliset suhteet ovat olleet, ja millaisia kytköksiä alueiden välillä on nyt.

4.2. Suomen ja Latinalaisen Amerikan suhde ennen ja nyt

Ensimmäinen suomalainen Latinalaisessa Amerikassa oli todennäköisesti merimies. Ensimmäiset kontaktit Suomen ja Latinalaisen Amerikan välillä ovat melko varmasti kaupankäynnin ja merenkulun ansiota. Varmaa tietoa on siitä, että ”suomalais”jalka on astunut Latinalaiseen Amerikkaan jo 1700-luvulla, vaikka tuolloin tulevan Suomen tasavallan alueella asuneet eivät välttämättä pitäneet itseään suomalaisina, vaan identifioituivat ruotsalaisiksi tai venäläisiksi. (Aronen & Pakkasvirta 1998, 7; Riiho 1998, 19) Alue oli tuolloin niin kulttuurinsa kuin ilmastonsakin puolesta suomalaisille vierasta; kerrotaan, että Costa Ricaan saapuneet työmiehet olivat pukeutuneet

lampaanvuotiin (ibid). Myös Latinalaisesta Amerikasta Suomeen suuntautuneita matkoja on kirjattu tapahtuneiksi samoihin aikoihin (ibid, 8).

Alun perin Suomen ulkopoliittikka Latinalaisessa Amerikassa perustui kaupan ehtoihin, mutta toinen maailmansota toi myös politiikan mukaan diplomaattisuhteisiin. Vaikka nyky-Suomessa kehitysyhteistyön suunta onkin Suomesta Latinalaiseen Amerikkaan, talvisodan aikana tilanne oli päinvastainen. Tuolloin Suomi sai humanitaarista apua esimerkiksi Argentiinalta ja Venezuelalta, ja sodan jälkeen Brasilia myönsi Suomelle merkittävän vientiluoton. Latinalaiseen Amerikkaan kohdistuva kehitysapu alkoi 60-luvulla, kun Suomi solmi Perun kanssa ensimmäisen kehitysyhteistyösopimuksen (ibid, 11). 1990-luvulla alkanut Latinalaisen Amerikan taloudellinen kehitys lisäsi alueen merkitystä ulkopoliittisesti, ja Suomen EU-jäsenyys on mahdollistanut osallistumisen yhteistyöhön ja keskusteluun monilla eri osa-alueilla (Wilska 1998, 247).

Toisen maailmansodan päätyttyä Latinalaisesta Amerikasta tuli myös tieteellisen tutkimuksen kohde. Lisäksi Suomeen perustettiin erilaisia Latinalaisen Amerikan ystävyysseuroja, ja 1900-luvun alussa Suomeen saapunut argentiinalainen tango kasvatti suosiotaan myös työläisten ja keskiluokan keskuudessa (Aronen & Pakkasvirta 1998, 12–13). 1980-luvun lopussa Helsingin yliopistoon perustettiin Iberoamerikkalaisen tutkimuksen keskus, joka mahdollisti systemaattisen Latinalaisen Amerikan tutkimuksen koordinoinnin, ja joka vuonna 1992 aloitti Latinalaisen Amerikan tutkimuksen monitieteisen opintokokonaisuuden (Pakkasvirta 1998, 238 ja 241).

Nykyään Suomen ulkoministeriö listaa kaikki Latinalaisen Amerikan maat kehitysmaiksi (Ulkoministeriön kehitysviestintä 2013). Vuonna 2012 opetus- ja kulttuuriministeriö teetätti Suomen Madridin-instituutilla Suomen ja Latinalaisen Amerikan suhteita koskevan selvityksen. Selvityksen mukaan alueen merkitys sekä Euroopan unionin ulkosuhdepolitiikassa että muussa kansainvälisessä yhteistyössä lisääntyy jatkuvasti, ja alue tarjoaa Suomelle runsaasti yhteistyöpotentiaalia (Pärssinen 2013, 8).

Ulkoministeriön antamista kehitysmaa-tittleistä (Ulkoministeriön verkkosivu, kehitysmaaluettelo) huolimatta Latinalaisen Amerikan talouskasvu ei ole jäänyt huomaamatta. Kasvun myötä alueen maat kehittävät yhteiskuntiensa sektoreita

järjestelmällisesti, mikä näkyy kiinnostuksena Suomea kohtaan esimerkiksi koulutukseen liittyvissä kysymyksissä (Pärssinen 2013, 8). Kehittyvässä maailmassa Latinalainen Amerikka on kaikista rikkain alue, mikä tekee siitä myös taloudellisesti merkittävän (ibid, 11). Lisäksi maiden poliittiset ilmapiirit ovat muuttuneet viime vuosikymmeninä, ja lähes kaikissa niissä on nyt demokraattisesti valittu hallitus ja valtionjohto. Poikkeuksena on sosialistinen Kuuba, mutta selvityksen mukaan tulevat vuodet tuonevat muutoksia myös Kuubaan (ibid, 12). Suomesta katsottuna kehittyvien maiden kasvu vaikuttaa keskeisesti kansainväliseen politiikkaan: ”Suomi pyrkii maailmanlaajuisesti vahvistamaan ja uudistamaan monenkeskistä järjestelmää, joka sitouttaa yhteiset toimijat yhteisten tavoitteiden ja ratkaisujen taakse” (ibid). Suomalaisviranomaisten tekemässä ja teettämässä selvityksessä käytetyt sanat ovat toki paitsi mahtipontisia, myös abstrakteja ja kaukana käytännöstä. Konkretiaa alueiden välisiin suhteisiin tosin tuo esimerkiksi se, että Euroopan unionilla ja Latinalaisella Amerikalla on strateginen kumppanuus (ibid), ja Latinalaisen Amerikan parlamentilla Parlatinolla on ollut yhteisistuntoja Euroopan parlamentin kanssa (ibid, 13).

Suomen ja Latinalaisen Amerikan taloudelliset suhteet ovat niin ikään kasvamassa. Esimerkiksi Chile on Suomen suuri kauppakumppani, Peru pitkäaikainen kehitysyhteistyökumppani ja Uruguay talouskumppani. (ibid, 17) Haasteiksi maiden väliselle yhteistyölle mainitaan kuitenkin esimerkiksi demokratian puute ja ihmisoikeusongelmat tietyissä Latinalaisen Amerikan maissa, korruptio, turvallisuuden puute, huumeet ja luonnontuhot (ibid, 18–23) Ihmisten välinen epätasa-arvo maiden sisällä on ollut yksi alueen pitkään jatkuneista heikkouksista, mutta selvityksen mukaan tilanne on parantunut esimerkiksi tulonsiirroilla ja palkkaerojen pienentämisellä sekä talous- ja verotuskäytäntöjen kehittämällä (ibid, 17).

Yhteistyömahdollisuuksia maiden välillä nähdään myös koulutuksessa ja tieteessä sekä esimerkiksi taiteissa. Suomen ja Latinalaisen Amerikan välillä onkin sopimuksia esimerkiksi korkeakouluopiskelijoiden vaihto-opiskelusta, ja eri taiteenalojen välistä vaihdantaa järjestetään esimerkiksi kirjamessuina ja teatterivierailuina (ibid 24–41). Suomalaisten suurlähetystöjen tarjontaa seuraamalla saa tietoa yksittäisistä yhteistyöprojekteista. Suurlähetystöjä Suomella on kuudessa Latinalaisen Amerikan maassa (2012), muissa maissa edustuksesta vastaa kunniakonsuli. Lisäksi Finprolla on alueella muutamia toimistoja. Nimestään huolimatta myös Suomen Madridin-instituutti

ei keskity vain Espanjaan, vaan sen toimialueena on koko espanjan- ja portugalinkielinen maailma. Lisäksi Suomen ja Latinalaisen Amerikan maiden välille on perustettu useita ystävyysseuroja. (ibid, 42–45)

Suomella on myös pitkät kehitysyhteistyöperinteet Nicaraguan ja Perun kanssa. Alueellisen kehitysyhteistyön painopistealueita ovat olleet Keski-Amerikka ja Andien alue. Näiden ohella paikallista kehitysyhteistyötä tehdään yhdessä kansalaisjärjestöjen kanssa monissa eri maissa. Hallituksen periaatepäätöksen mukaan kehitysyhteistyötä vähennetään, mikä vaikuttaa Nicaraguan ohjelmaan ja tulevaisuudessa myös Keski-Amerikan asemaan. Peru oli pitkään Suomen kahdenvälisen kehitysyhteistyön pääkumppanimaa, mutta siellä vahva talouskasvu ja äärimmäisen köyhyyden vähentyminen johtivat siihen, että Suomi päätti siirtymisestä muihin yhteistyömuotoihin. Viimeinen maiden välinen kehitysyhteistyöhanke päättyi vuonna 2010. (ibid, 45) Kehitysyhteistyön painoalueet ovat vaihdelleet maittain esimerkiksi kaksikielisyyskoulutushankkeista kestävään kehitykseen (ibid, 46–47).

Kuten jo selvityksen teettäminen antaa ymmärtää, Suomen viranomaisilla on kiinnostusta niin taloudelliseen kuin kulttuuriseenkin yhteistyöhön Latinalaisen Amerikan kanssa. Selvitys huomauttaa kuitenkin, että vaikka yhteistyösiteitä on eri aloilla, nykyisellään niiden määrä ole kongruenssissa alueen taloudellisen, koulutuksellisen ja kulttuurisen merkityksen kanssa. Vajautta perustellaan pitkillä välimatkoilla, espanjan ja portugalin osaamisen vähyydellä sekä vähäisellä kulttuurintuntemuksella. (ibid, 77)

4.3. Latinalainen Amerikka Suomen silmin – mitä on odotettavissa?

Luvussa kaksi todettiin, että Latinalainen Amerikka on valtava alue, joka jää säännönmukaisesti ulkomaanuutisten periferiaan. Luku kolme puolestaan huomautti, että tietomme ja käsityksemme ulkomaisten oloista ovat usein pitkälti peräisin median tarjonnasta. Tähän asti tutkielma on saattanut maalata epätoivoista kuvaa – ei Latinalaisesta Amerikasta, vaan mahdollisuuksista saada totuudenmukaista ja monimuotoista tietoa alueesta valtamedian välittämänä. Kriiseihin ja katastrofeihin

keskittyvä uutisointi yhdessä vähäisen palstatilan kanssa vääristää väistämättä käsityksiä, joita me median vaikutusvallan alla muodostamme.

Kuten edellisessä alaluvussa totean, Suomen viranomaiset pitävät esimerkiksi korruptiota ja luonnontuhoja maiden välisen yhteistyön esteinä. Luvussa esitellyssä raportissa nostetaan kuitenkin esiin myös meidän näkökulmastamme katsoen positiivisina pidettyjä muutoksia, jotka ovat johtaneet esimerkiksi kehitysyhteistyömuotojen muuttamiseen tai jopa kehitysyhteistyön lakkauttamiseen kokonaan. Medialla siis riittää mahdollisuuksia, sillä monimuotoisista maista voi ammentaa aineksia monitasoisiin uutisaiheisiin. Ongelmaksi voi koitua kuitenkin se, että kiireinen yleisö edellyttää helposti sulateltavaa tietoa erityisesti ennalta huonosti tunnetuista maista. On siis mahdollista, että Östgraadin mainitsema yksinkertaistaminen ottaa vallan silloinkin, kun monimutkaisten ilmiöiden oikeudenmukainen käsittely vaatisi useiden eri näkökulmien huomioimista ja aiheiden asettamista laajaan, vaikkakin meille joskus vieraaseen kontekstiin.

Esitetäänkö Latinalainen Amerikka tutkimusaineistossani siis esimerkiksi toivottoman korruptoituneena ja läpeensä epätasa-arvoisena, tai kehittyvänä ja koko ajan kiihtyvänä osana globaalia maailmaa, tasapäisenä perinteisten maailmanmahtien kanssa? Nyt olemme päässeet tutkimukseni ytimeen. Varsinainen analyysiosuus alkaa luvussa kuusi. Seuraavassa luvussa pohjustan tutkimusta esittelemällä tutkimuksessani käyttämäni menetelmän ja aineiston sekä puntaroin ja perustelen kummankin etuja ja soveltuvuutta suhteessa tutkimuskysymykseeni.

5. Tutkimuskysymykset, menetelmä ja aineisto

Kuten jo johdantoluvussa totean, vastaavan tutkimuksen aineiston voisi koota monella eri tavalla, ja sitä olisi mahdollista tarkastella monien eri menetelmien avulla niin laadullisesti kuin määrällisestikin. Tässä luvussa perustelen, miksi valitsin käyttämäkseni tutkimusmetodiksi diskurssianalyysin, ja millä perusteella aineisto valikoitui. Annan tilaa myös menetelmän ja aineiston vahvuuksille ja heikkouksille: ne eivät pysty vastaamaan kaikkiin mahdollisiin kysymyksiin, mutta perustelen, miksi ne soveltuvat juuri tämän tutkielman tarkoituksiin.

5.1. Tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaisia diskursseja Helsingin Sanomien Latinalaista Amerikkaa koskevissa uutisissa näyttäytyy?
2. Vallitsevatko jotkin diskurssit ylitse muiden?

Vastaamalla kysymyksiin pyrin kartoittamaan sitä, millainen kuva Helsingin Sanomien lukijalle maalataan Latinalaisen Amerikan maista. Kuten huomautan useaan otteeseen tutkielman aikana, en oleta, että olemassa edes on ainoastaan Helsingin Sanomista aiheeseen liittyvää tietoa saavaa lukijaa. En siis etsi vastausta kysymykseen siitä, millainen kuva Helsingin Sanomien lukijalla *on* Latinalaisesta Amerikasta, vaan siitä, millaiseksi tuo kuva *voi* Helsingin Sanomia lukemalla muodostua.

5.2. Aineisto: Mitä tarkastellaan ja miksi?

Kun kyse on laadullisesta tutkimuksesta, aineisto on rajattava teoreettisen kattavuuden perusteella (Eskola & Suoranta 1998, 65). Kuten luvussa neljä totesin, tässä tutkielmassa tarkastelun kohteena ovat artikkelit, joissa pääosassa on jokin tai jotkin Ibero-Amerikkaan kuuluvista maista. Tarkasteltavia maita eli ”hakusanoja” on siten 20:

Argentiina, Bolivia, Brasilia, Chile, Kolumbia, Costa Rica, Kuuba, Dominikaaninen tasavalta, Ecuador, El Salvador, Guatemala, Honduras, Meksiko, Nicaragua, Panama, Paraguay, Peru, Puerto Rico, Uruguay ja Venezuela. Muiden Latinalaiseen Amerikkaan kuuluviksi luokiteltujen alueiden jättäminen aineiston ulkopuolelle on harkittu teko. Päätös syntyi, koska pyrin pitämään hakusanojen määrän kohtuullisena. Koska esimerkiksi useiden pienten saarien pitäminen listalla olisi lisännyt aineiston hankintaan liittyvää työtä, mutta tuskin olisi tuonut aineistoon merkittävää lisäarvoa, tuntuiärkevimmältä rajata pienimmät ja tuntemattomimmat alueet pois. Kyse on siis työmäärän järjeistämistä. Olenaisimmalta seikalta tuntui valita Latinalaisen Amerikan määritelmä, joka tarjoaa paitsi laadulliselle tutkimukselle ja pro gradun kokoiseen työhön sopivan määrän hakusanoja, myös sopii omaan suomalaiseen ajatukseeni Latinalaisesta Amerikasta. Harkitsin myös muunlaisia rajauksia, eli vain Keski- ja Etelä-Amerikan huomioimista, mutta tällöin esimerkiksi Kuuba olisi jäänyt rajauksen ulkopuolelle ja suomalaisittain ehkä tuntemattomampi Belize sen sijaan kuulunut mukaan.

Aineistonani käytän Helsingin Sanomien julkaisemia artikkeleita, joissa jokin mainitsemistani hakusanoista on pääosassa. Pääosalla tarkoitan sitä, että maa tai maat mainittiin nimeltä jutun otsikossa tai ingressissä. Huomioin kaikki lehden toimitukselliset osastot, joten esimerkiksi lukijoiden mielipidekirjoitukset on rajattu tutkimuksen ulkopuolelle. Myös radio&televisio-sivu jäi aineiston ulkopuolelle, sillä vaikka tarkasteluaikana julkaistiinkin arvioita eri tavoin Latinalaiseen Amerikkaan liittyvistä ohjelmista, kritiikkien tai esittelyiden relevanssi kokonaiskuvan kannalta oli kyseenalainen.

Tarkasteluaikaväli on tammi-maaliskuu 2012. Alun perin aineistoa kertyi näiltä kolmelta kuukaudelta yhteensä 45 artikkelia. Näissä kaikissa artikkeleissa siis mainittiin joko otsikossa tai ingressissä (ingressin puuttuessa jutun kärkilauseessa) jokin Ibero-Amerikan maa tai alue. Ensimmäisen tarkastelukierroksen jälkeen aineiston artikkeleiden määrä laski tasan 38:een. (Liite 1 sisältää aineistolistauksen, josta selviää artikkeleiden julkaisupäivä ja osasto sekä jutun otsikko.) Karsinnan aiheutti se, että kaikkien artikkeleiden analysointi ei ollut tulosten kannalta tarkoituksenmukaista. Esimerkiksi jotkin kulttuuri- tai urheilusivujen artikkelit keskittyivät iberamerikkalaiseen henkilöön tai tapahtumaan tai kilpailuun, joka järjestettiin Ibero-

Amerikassa. Näissä tapauksissa artikkelin sisältö ei kuitenkaan koskenut aluetta tai mitään maata, vaan maantiede tuli esiin taustatietona tai yksityiskohtana. Esimerkkejä tällaisista tapauksista ovat Guantánamon syntymäpäivän uutisointi tai argentiinalaisen moottoripyöräilijän menehtyminen kilpailusarjan erikoiskokeella; tietyn henkilön synnyinmaa ei vielä luo diskurssia maan ympärille tämän tutkielman edellyttämässä laajuudessa. Lisäksi alun perin huomioin aineistossa myös ne artikkelit, joissa jokin Latinalaisen Amerikan maa esitettiin yhtenä esimerkkinä muiden joukossa, kuten eri maiden kouluruokailutarjotinta esittelevässä jutussa. Koska näissä artikkeleissa yhden maan osuus jää pieneksi, päädyin jättämään ne aineiston ulkopuolelle. Aineiston määrällisen erittelyn teen analyysin aluksi alaluvussa 6.1.

Ajankohdan valinta olisi voitu tehdä monin eri perustein: Helsingin Sanomat ilmestyy joka päivä, joten vaihtoehtoja ja vaihtoehtoisia perusteluja on tarjolla päättymättömästi. Tälle tutkielmalle tuntui olennaiselta valita viimeaikainen ajanjakso. Näin ollen pystyin luomaan katsauksen nimenomaan uutisoinnin nykytilaan, en siihen, millaista se oli esimerkiksi vuosikymmen sitten. Erityisen olennaista tästä teki se, että monet Latinalaisen Amerikan maat ovat viime vuosina kasvaneet taloudellista merkittävyyttään huomattavasti (Pärssinen 2012), mikä todennäköisesti vaikuttaa uutisointiin. (Tämän todentaminen vaatisi vertailevan tutkimuksen.) Näin ollen tuntui luontevalta rajata ajanjakso vähintään 2010-luvulle. Muut ratkaisut syntyivät käytännön sanelemina. Koska aineistonkeruuvaiheessa en vielä tiennyt, kuinka paljon artikkeleita kertyy, halusin aloittaa tarkastelun kalenterivuoden alusta. Tämä mahdollisti sen, että jos aineistoa ei olisi karttunut riittävästi, minun olisi ollut mahdollista tarkastella kokonaista kalenterivuotta kokonaisuutena. Vuotta 2013 en halunnut valita siitä syystä, että graduntekoa aloittaessani muistin vielä useita Latinalaiseen Amerikkaan liittyviä uutisia tuolloin kuluvalta vuodelta. Jotta muistijälkeni eivät liiaksi värittäisi artikkeleiden herättämiä mielikuvia, halusin aineiston, jota pystyisin lukemaan ikään kuin ”uusina” uutisina.

Koska tutkimus koskee vain yhtä sanomalehteä, olkoonkin se Suomen luetuin (KTM 2013), aineistosta ei voi tehdä päätelmiä Latinalaisen Amerikan medianäkyvyydestä suomalaismediassa. Aineistoni on kuitenkin laadulliselle tutkimukselle tyypillinen: se on ilmiänsuhtaan tekstiä, ja aineiston koko on pieni, jotta voin analysoida näytteitä mahdollisimman perusteellisesti. (Eskola & Suoranta 1998, 15 & 18) Koska

kvalitatiivisella tutkimuksella ei pyritäkään tilastollisiin yleistyksiin, vaan kuvailemaan ja ymmärtämään tapahtumaa tai tiettyä toimintaa tai tulkitsemaan ilmiöitä (ibid, 61), en tutkimuksellani edes pyri luomaan kattavaa kuvaa suomalaismedian tai edes Helsingin Sanomien yleisistä Latinalaiseen Amerikkaan liittyvän uutisoinnin linjauksista. Kyse on siis laadullisesta katsauksesta tapaukseen ja sen tulkinnasta, ei niinkään ilmiön selittämisestä tai yleistyksistä.

Miksi vain Helsingin Sanomat, eikä esimerkiksi kaikki Suomen maakuntalehdet? Ensimmäinen ja tärkein syy on se, että aineiston rajaaminen on välttämätöntä, ja etenkin gradun mittakaavassa aineistoa ei voi päästää kasvamaan liian laajaksi. Siksi valinta rajaa aina jotakin mukaan kuuluvaksi, ja vastaavasti potentiaalisia vaihtoehtoja jää väistämättä valinnan ulkopuolelle. Se, että valinta on perusteltu, ei tarkoita, etteikö vastaavanlaista tutkimusta olisi voinut tehdä eri aineistolla, joka on täsmälleen yhtä hyvin perusteltu. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää rajata aineisto siten, että sen analysointi on järkevää ja mielekästä (Eskola & Suoranta 1998, 19).

Helsingin Sanomien puolesta puhuu se, että printtilehtien arkistojen saatavuus on hyvä, joten aineiston kerääminen graduun käytettävissä olevan ajan puitteissa oli realistinen tavoite. Lisäksi mediassa työskennelleenä ja useiden toimittajien kanssa aiheesta keskustelleena tiedän, että maakuntalehtien uutisointi Latinalaiseen Amerikkaan (ja yleensä ulkomaihin) liittyen hyödyntää usein tietotoimistoja (asian toteaa myös Uskali 2009, 83). Maakuntalehtien ulkomaansivujen läpikäynti siis olisi saattanut aiheuttaa sen, että aineistoni koostuu samoista uutisista, jotka on julkaistu eri medioissa. Toki aineistona olisi voinut käyttää Suomen johtavan uutistoimiston STT-Lehtikuvan Mediapankkissaan julkaisemia, Latinalaista Amerikkaa käsitteleviä artikkeleita. Tällöin ongelmaksi muodostuisi kuitenkin se, ettei käytettävissäni olisi tietoa siitä, missä medioissa ja missä muodossa uutista on käytetty. Tämä muuttaisi tutkimuksen fokusta: en selvittäisi sitä, millaisin diskurssein Latinalaisesta Amerikasta puhutaan lukijoiden silmien eteen päätyvissä artikkeleissa, vaan sitä, millaisia artikkeleita Latinalaisesta Amerikasta uutistoimisto tarjoaa suomalaismedialle. Yleisradion aineiston käyttöä puolestaan rajoittaa aineiston saatavuuden hankaluus, koska radio-, televisio- ja verkkouutisten jäljittäminen on huomattavasti työläämpää kuin sanomalehtiartikkeleiden kokoaminen. Lisäksi niiden käyttö tutkimusmateriaalina on sekä teknisesti että käytännössä haastavampaa.

Päätin jättää huomioimatta Helsingin Sanomien viikko- ja kuukausiliitteet. Koska päivittäisuutisia tehdään sanomalehteen eri reunaehdoin (esimerkiksi käytettävissä olevan tilan ja työajan suhteen), tuntui tarpeettomalta laajentaa aineistoa luonteeltaan hyvin erilaisiin teksteihin. Verkkouutiset ja verkkolehdet rajautuvat tutkimuksen ulkopuolelle niiden rajattoman määrän vuoksi. Aineiston rajaaminen, kerääminen ja hallinnointi muodostuisivat entistä haasteellisemmiksi tilanteessa, jossa ei käsitellä tiettyä henkilöä tai tapausta, vaan kokonaista maanosaa suurempaa aluetta. Verkkouutisten potentiaalinen yleisö on lähes rajaton, ja verkossa surffaileva voi kielitaidostaan riippuen kartuttaa tiedon määräänsä eri lähteistä huomattavasti enemmän kuin sanomalehden lukija.

Myös juttujen kuvitus jää tutkimuksen ulkopuolelle. Vaikka valokuvat jäävät joidenkuiden muistiin tekstiä paremmin ja kuvat osuvat niidenkin silmiin, jotka eivät tekstiä lue, perustelen rajauksen työekonomisin syin. Kuvien tutkiminen olisi vaatinut kuvan merkityksen ja visuaaliseen journalismiin pureutumista sekä yhä uusien metodien opettelemista ja hyödyntämistä, mikä paisuttaisi pro graduni väitöskirjan laajuiseksi. Toisin sanoen aika ja tila saivat minut unohtamaan kuvat ja keskittymään sanoihin.

Koska maailma pursuilee tietoa, tutkimuksessani en voi selvittää enkä edes pyri selvittämään sitä, millainen kuva suomalaisilla median käyttäjillä on Latinalaisesta Amerikasta. En myöskään oleta, että Helsingin Sanomat on yhdenkään suomalaisen ainoa tiedonlähde niin Latinalaisen Amerikan asioihin kuin mihinkään muihinkaan uutisaiheisiin liittyen. Aineistoni tarjoaa kuitenkin mahdollisuuden vastata kysymykseen siitä, miten artikkeleissa kirjoitetaan Latinalaisesta Amerikasta, ja millaiset diskurssit hallitsevat uutisointia (jos mitkään). Tutkijana voin vain herkutella ajatuksella, että joku lukija todella olisi vain näiden löytämieni diskurssien varassa muodostaessaan käsitystään ja että voisin tällaisen lukijan avulla testata diskurssien vaikuttavuutta lukijan asenteisiin ja mielipiteisiin. Kuten johdannossa totesin, nykymaailmassa tällaisen lukijan olemassaolosta haaveilu on kuitenkin utopistista.

5.3. Diskurssianalyysi metodina ja valinnan perusteet

Tekstit ovat vaihtoehtojen kokoelma. Niin kielelliset muodot ja sanat kuin sisällöllisetkin valinnat siitä, miten asiantila esitetään, mitä tulee mukaan ja mitä jää pois, ovat tekstin tuottajan tekemiä valintoja. Vaihtoehtoisuus luo mahdollisuuksia tekstin tuottamisen ja tulkinnan tarkastelulle: se on viitekehys, joka auttaa analysoimaan kielen sosiaalista määräytyneisyyttä ja sen vaikutuksia. (Fairclough 1997, 31) Absoluuttisesta totuudesta väittelemineen on hankalaa, mutta representaatioiden kattavuutta, niiden taustatekijöitä ja mahdollista puolueellisuutta voi vertailla ja niistä voi tehdä johtopäätöksiä, joista syntyy kriittistä ja hedelmällistä keskustelua (ibid, 66–67) – kuten tämä tutkielma pyrkii tekemään.

Jokisen, Juhilan ja Suonisen mukaan diskurssianalyysia ei tule mieltää selkeärajaiseksi tutkimusmenetelmäksi, vaan väljäksi teoreettiseksi viitekehyykseksi, joka rakentuu viidestä teoreettisesta lähtökohta oletuksesta (1993, 17–18):

- ”1. Oletus kielen käytön sosiaalista todellisuutta rakentavasta luonteesta
2. Oletus useiden rinnakkaisten ja keskenään kilpailevien merkityssystemien olemassaolosta
3. Oletus merkityksellisen toiminnan kontekstisidonnaisuudesta
4. Oletus toimijoiden kiinnittymisestä merkityssystemeihin
5. Oletus kielen käytön seurauksia tuottavasta luonteesta”

Diskurssin perusajatus on siis se, ettei kieli ole ”sosiaalisen todellisuuden neutraali heijastaja”; kieli on yhtä lailla sosiaalisen todellisuuden tuote kuin tämän todellisuuden tuottajakin. Sanoilla ei ainoastaan kuvata eri kohteita, vaan tekstit muodostavat aktiivisesti erilaisia versioita asioista. Myös puhe niin sanotuista faktoista on konstruoitua, joten kielellä voidaan pyrkiä saavuttamaan monenlaisia päämääriä. (Eskola & Suoranta 1998, 141–142; Suoninen 1999b, 17) Kielen käyttö onkin jatkuvaa merkityksellistämistä eli konstruointia (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 18). Sosiaalinen konstruktionismi tarkoittaa, ettemme kohta todellisuutta ”sellaisenaan”, vaan se aina merkityksellistetään jostakin tietystä näkökulmasta (Jokinen 1999b, 39).

Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa voidaan hyödyntää kolmea eri osa-aluetta: merkityksiä, kommunikatiivisuutta ja kulttuurisuutta. Kaikkien kolmen alueen

ajatellaan olevan toisiinsa kietoutuneita. Merkitykset rakentuvat ja muotoutuvat vain keskinäisessä toiminnassa, eli puheissa, kirjoituksissa, keskusteluissa ja muussa symbolisessa toiminnassa. Merkitykset rakentuvat käyttöyhteyksissään ja osina kulttuurista jatkumoa; niitä löytää kysymällä ”mitä?” ja niiden tekemisen tapoja kysymällä ”miten?” (Jokinen & Juhila 1999)

Keskinäinen toiminta ei kuitenkaan ole samanlaista aina ja kaikkialla. Kielen käyttäminen on myös kontekstisidonnaista, eli se, mitä sanotaan, on sidottava sanomisen kontekstiin (Eskola & Suoranta 1998, 142). Norman Fairclough on sitä mieltä, että tiedotusvälineiden kieltä kuuluu analysoida diskurssina. Kielitieteellisesti diskurssilla on kaksi ulottuvuutta: diskurssi on paitsi sosiaalista vuorovaikutusta ja toimintaa, myös todellisuuden sosiaalinen konstruktio ja tiedon muoto.

Diskurssianalyysissä huomio kiinnitetään sekä teksteihin että käytäntöihin, toisin sanoen niihin tapoihin, joilla tekstejä tuotetaan ja joilla yleisöt ottavat ne vastaan, sekä siihen, miten tekstit jakautuvat yhteiskunnallisesti. Fairclough'n mukaan diskurssikäytännön kontekstin osia ovat kolme sosiokulttuurisen käytännön tasoa: tilannekohtainen, institutionaalinen ja yhteiskunnallinen taso. ”Diskurssianalyysi on yritys jäljittää tekstien, diskurssikäytäntöjen ja sosiokulttuuristen käytäntöjen välisiä systemaattisia yhteyksiä.” (Fairclough 1997, 28–31) Kokonaisuutta rakentavat myös tutkittavan aineiston tuottamiselle olennaiset reunaehdot. Reunaehdot on huomioitava diskurssianalyysia tehtäessä, sillä reunaehdot vaikuttavat tuottamiseen. Esimerkiksi sanomalehti uutisen tekstiin vaikuttavat erilaiset ehdot kuin tuomioistuinkäsittelyyn. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 34–36) Näin ollen sanomalehti uutisessa Latalaisesta Amerikasta puhutaan, ja täytyykin puhua, eri tavalla kuin matkatoimiston mainoksissa tai ihmisoikeusjärjestön vuosiraportissa. Merkityksellistä on myös se, että sanomalehtiartikkeleita voidaan pitää tosiasiapuheena, jolloin tekstien olisi oltava tulkinnoista ja puhujista riippumatta totta. Tosiasiapuhe on kuitenkin ”siinä mielessä vahvan seurauksellista puhetta, että siinä toimijoiden rooli ja vastuu asioiden kulusta syrjäytyy”. Toimijuutta saatetaan häivyttää esimerkiksi passiivimuotoa käyttämällä. (Jokinen 1999a, 140)

Diskurssit tekevät ympäröivän maailman merkitykselliseksi, eivätkä ne koskaan ole puolueettomia. Niiden avulla voidaan tehdä luonnollisiksi näkökulmia ja positioita subjekteja: mitä voi sanoa, kuka saa sanoa ja missä. (McEwan 2009, 122) Esimerkiksi

alistussuhdetta saatetaan toisintaa kielellisesti paitsi selvin ja suorin, myös piiloisin ja ristiriitaisin seurauksin, sillä artikuloinnin kauneus ei vielä vapauta tekstiä asenteellisuudesta (esimerkiksi ylistämällä alistettu nainen) (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 43). Maankuvan muodostamisessa sanojilla ja sanomisen kohteilla on merkitystä. Kuten Brewer, Graf ja Willnat huomauttavat tutkimuksessaan, jos jokin tietty teema esitetään suorassa yhteydessä tiettyyn maahan, tämä voi johtaa koko kansan arviointiin yhteen uutisaiheeseen liittyvien attribuutioiden perusteella (2003, 496).

Usein otamme tietyt diskurssit itsestään selvinä, emmekä kyseenalaista niitä. Diskurssianalyysi mahdollistaa pureutumisen näihin oletusarvoihin ja itsestäänselvyyksiin. Viestintätilanteessa voidaanakin tarkastella itse tekstin, diskurssikäytännön ja sosiokulttuurisen käytännön keskinäisiä suhteita (ibid 78–79). Kun uutista tarkastellaan merkitysnäkökulmasta, se nähdään kielellisenä tuotteena, jonka rakennetta ja esitystapoja tutkitaan. Tutkimuksen kohteena ovat ”merkityksen muodostumisen prosessi, journalismin esitystavat sekä journalismin kielen rakenteelliset vaikutukset tai sen kantama ideologia” (Sirkkunen 1996, 61–62). Konteksti on keskeinen käsite: niin asiat, puheet kuin teotkin syntyvät aina jossakin tiettyssä asia- tai merkitysyhteydessä eli kontekstissa tai suhteessa (Eskola & Suoranta 1998, 50). Näin ollen se, että uutinen on kielellinen tuote, ei vielä riitä kontekstiksi. Uutista myös luetaan nimenomaan uutisena, ja vieläpä julkaisijansa tuotteena – tämän tutkimuksen tapauksessa Helsingin Sanomissa julkaistuna artikkelina. Jos tutkisin esimerkiksi matkailumainosten tuottamaa maa(ilma)nkuva, olisi kontekstini toisenlainen, mutta koska tutkin nimenomaan mediaa, voin nojata aiemmin esittelemiini median vallankäytön keinoihin esimerkiksi mielikuvien ja asenteiden muodostumisessa.

Kuneliuksen mukaan yleisöt ovat viestinnän diskurssien ideologisia subjekteja. Käsitepari sopii mihin tahansa viestintään aina kahdenkeskisestä keskustelusta nojatuolista katseltuun televisiouutislähetykseen. Joukkoviestimet sekä tuottavat että ylläpitävät diskursseja, ja niitä kuluttaessaan ihmiset ikään kuin näyttelevät oman osansa. Hallitsevia diskursseja käyttämällä joukkoviestimet ylläpitävät ja uusintavat nykyistä yhteiskuntajärjestystä. (Kunelius 2003, 225–226) Kuten Jokinen, Juhila ja Suoninen viiden kohdan listassaan totesivat, toimijat kiinnittyvät merkityssysteemeihin; myös sekä yleisöillä että toimittajilla on oma niin kutsuttu

subjektipositio, joka usein otetaan annettuna ja jonka stabiilisuutta tuotetaan sosiaalisissa käytännöissä (1993, 39). Subjektipositiolle vaihtoehtoinen toimintaulottuvuuden käsite on diskurssin käyttäjä, joka viittaa vaihtoehtoisten merkityssysteemien hyödyntämistä ilman, että toimija olisi vain yhden subjektiposition rajoissa (ibid). Valtasuhteita painottavassa tutkimuksessa subjektipositio on usein diskurssin käyttäjää tarkoituksenmukaisempi käsite (ibid, 40). Tässä tutkielmassa yleisö toki voi olla diskurssin käyttäjä, eli tutkijan kaltainen aktiivinen tulkitsija. Perinteisessä printtimediassa viestintä on kuitenkin pääosin yksisuuntaista, mikä tarkoittaa vakiintuneita rooleja ja subjektipositioita. Esimerkiksi verkkoviestinnän tutkimuksessa diskurssia sen sijaan saatetaan käyttää aktiivisesti, sillä kaksisuuntaisen keskustelun areenana toimii vaikkapa artikkelin kommentointimahdollisuus tai muut verkkokeskustelun alustat.

Kuten luvussa kaksi totean, vaikka viestinnän keinoin on mahdollista vaikuttaa hyvinkin paljon siihen, millaisia käsityksiä ihmiset muodostavat (Karvonen 1999, 44), absoluuttista valtaa ei ole kenelläkään. Näin ollen diskursseja etsiessäni pyrin pitämään mielessäni sen, että etsin diskursseja omasta koulutus- ja työtaustastani sekä kiinnostusteni kohteista käsin. Näin ollen diskurssianalyysin käyttäminen vaatii minulta myös itsereflektointia. Näenkö nämä puhetavat siksi, että varta vasten haen niitä, tai olenko jo ennalta olettanut löytäväni niitä? Samasta tekstistä voi tehdä monenlaisia tulkintoja, ja tulkintoja tehdään monessa eri asteessa tai vaiheessa tekstin tuotantoa (Eskola & Suoranta 1998, 142). Esimerkiksi ulkomaan uutisissa ensin uutisen lähde (kuten haastateltava) tekee tilanteesta oman tulkintansa, sitten tulkintaa tekee toimittaja ensin saamaansa aineistoa käsitellessään ja sitten vielä uudelleen sitä muokatessaan. Lopulta tulkitsemaan pääsee lukija – tai tässä tapauksessa pro gradua tekevä opiskelija. Diskurssianalyysi on siis aina tutkijansa näköinen. En kuitenkaan voi perustella valintojani pelkillä ”musta tuntuu” -väitteillä, ja siksi pyrin pitämään analyysi- ja tulkintaprosessin mahdollisimman läpinäkyvänä ja perusteltuna kautta linjan.

Diskurssianalyysin käyttäminen mahdollistaa aineistolähtöisen analyysin. Vaikka en voikaan estää mielikuvitustani muodostamasta jonkinlaisia ajatuksia siitä, mitä odotan aineiston paljastavan, tavoitteenani on hypoteesittomuus: pyrin tarkastelemaan aineistoa vailla ennako-oletuksia tuloksista. Aineiston tehtävänä on siis ikään kuin

keksiä hypoteesit sen sijaan, että se todentaisi jo aiemmin todeksi epäilemäni hypoteesit. (Eskola & Suoranta 1998, 19)

Kaikki ympärilläämme on enemmän tai vähemmän niin sosiaalisesti kuin kulttuurisestikin konstruotua. Ajatus lisää entisestään diskurssianalyysin viehätystä. Koska aineistoni koostuu rakennetusta, tulkitusta todellisuudesta, se tarjoaa myös loputtomia mahdollisuuksia tulkinnoille ja niiden tasoille. Toinen henkilökohtainen syy diskurssianalyysiin päätymiseen on silkka itsekkyyks. Koska olen erityisen kiinnostunut laadullisesta ja analyttisestä tutkimuksesta, jonka tulokset herättävät kriittistä keskustelua ja myös vastaväitteitä, koin diskurssianalyysin tuntemisen myös oman etuni mukaiseksi. Aiemmassa maisterin tutkinnon opinnäytetyössäni hyödynsin teemojen koodaamista (Salomäki 2013); nyt halusin kokeilla jotakin erilaista. Diskurssianalyysiin en ollut aiemmin tässä mittakaavassa turvautunut, joten halusin nähdä, millaisia mahdollisuuksia sillä on tarjota. Lisäksi koen diskurssianalyysin kokeilemisen hyödyksi myös ammatissa toimivalle toimittajalle. On tärkeää tarkastella sitä, millaiseen asuun me jakamamme tiedot, asenteet, käsitykset ja maailmankuvat puemme. Vaikka tutkielman aineistossa ei ole itse kirjoittamiani artikkeleita, voin tulevaisuudessa käyttää oppimaani työtä tehdessäni ja pohtia, onko diskurssini asenteellinen tai tarjoaako se mahdollisuuksia erilaisille tai jopa päinvastaisille tulkinnoille.

5.4. Diskurssien pyydystämisen välineet

Tässä luvussa olen esitellyt diskurssianalyysiä metodina sekä arvioinut sen soveltuvuutta omaan tutkimukseeni. Käytännön työ on kuitenkin edelleen tekemättä. Miten diskursseja voi sitten nähdä aineistossa niin, että tutkimuksella on tieteellistä painoarvoa? Spekulaatiivisia arvioita voi esittää kuka tahansa – miten voidaan erottaa pro gradu -tutkielma arkikokemukseen perustuvista teepöytäkeskusteluista?

Diskurssianalyysiä käytettäessä tarkasteltavia kuvauksia kutsutaan usein selonteoiksi. Vuorovaikutuksessa annettavat selonteot muotoilevat maailmaa, eli niitä merkityksiä, joilla maailmaa tarkastellaan. Samalla selonteot kuitenkin pohjautuvat maailman

merkityksiin. Tämä tekee selontekojen ja maailman väleistä kaksisuuntaiset ja vastavuoroiset. Selontekojä tarkastellessamme voimme siis kysyä, mitä merkityksiä selonteissa käytetään, miten ne esitetään vuorovaikutustilanteessa (tässä tapauksessa sanomalehtiartikkelissa), ja miten selonteot osaltaan rakentavat sosiaalista maailmaamme. (Suoninen 1999b, 21) Selonteot ylläpitävät kulttuuria esimerkiksi noudattamalla konventionaalaisia rakenteita, viittaamalla yleisöön vetoaviin tai vakuuttaviin diskursseihin, ja tuottamalla vaikeasti pääteltävissä oleva aineellisia tai symbolisia seurauksia (ibid, 22). Selonteot siis voivat myös oikeuttaa tai vastustaa tietynlaista vallankäyttöä suoraviivaisesti, mutta tällöin niiden on oltava retorisesti suostuttelevia.

Diskurssianalyysi ei tarkoita, että teoille tai ilmiöille nimetään syytä. Sen sijaan tutkimuskohteena ovat tavat, ”joilla toimijat kuvaavat ilmiötä ja nimeävät niille syytä”(Suoninen 1999b, 18). Jo se, millaisia sanoja kielenkäyttäjät valitsevat selontekoihinsa, on diskurssin rakentamista (Suoninen 1999a, 107). Merkitysten jäsentäminen saattaa Eero Suonisen mukaan vaikuttaa harhaanjohtavan yksinkertaiselta (1993, 50) – ja sitä se voi ollakin, jos työhön alkavan työkalupakki on tyhjä. Tässä tutkielmassa hyödynnän Suonisen tekemiä täsmennyksiä (ibid, 50–52), joiden avulla voin tarkastella aineistoani systemaattisesti ja tasapuolisesti.

Ensimmäinen huomautus koskee hypoteesittomuutta. Merkityssystemit eivät näyttäyty selvinä kokonaisuuksina, vaan palasina, jotka voi tunnistaa systeemien osiksi vasta analyysin tarkentuessa. Tulkinnat siis muuttuvat jatkuvasti analyysiprosessin edetessä. Toiseksi identifiointi ei tarkoita eri teemojen erottamista toisistaan. Suonisen esimerkin mukaan harrastuksista puhumisen niputtaminen yhdeksi ryhmäksi ja asumisesta puhumisen toiseksi ei ole diskussien analyysiä, sillä merkityssystemit sijaitsevat sellaisilla kielen alueilla, joilla aiheita ja teemoja tehdään ymmärrettäviksi. Samaa ilmiötä siis voidaan katsoa eri diskurssien kautta hyvin eri tavoin. Kolmanneksi identifiointi ei saa perustua vain tutkijan päässään keksimiin konstruktioihin. Sen sijaan tulkinnoissa on nojattava eroihin ja ristiriitoihin, joita itse kielen käyttäjä (eli toimija) myös tunnistaa. Esimerkiksi jännitettä voidaan konstruoida ”mutta”-sanalla – jolloin sen havaitsee sekä puhuja itse että tutkija. Neljäs huomio koskee sanavalintojen ja muiden symbolisten tekojen vaikeasti havaittavia merkityksiä. Kirjaimellisten

merkitysten lisäksi teoilla on mielle yhtymiä ja konnotaatioita, jotka ulottuvat ilmeisen ulkopuolelle.

Merkityssysteemien jäsentämiseen ei kuitenkaan ole mekaanista tekniikkaa. Tästä syystä tutkijan on välttämätöntä raportoida ja perustella ne logiikat, joiden perusteella aineistosta ”löydetty” merkitys järjestelmä on konstruoitu. Parkeria referoiva Suoninen tarjoaa kuitenkin kriteerit diskurssien tunnistamiselle: diskurssit (1) realisoituvat teksteissä, (2) liittyvät objekteihin, (3) sisältävät toimijat, (4) luovat yhtenäisen merkityssysteemin), (5) viittaavat toisiin diskursseihin, (6) reflektovat omaa puhutapaansa ja (7) ovat historiallisia (1993, 60–63). Nämä kriteerit merkitsevät muun muassa sitä, että diskurssianalyyssissä tutkijaa kiinnostaa teksti, ei sen tekijä. Analyysi keskittyy siis siihen, mitä merkityksiä diskurssi herättää, ei diskurssin tuottajan persoonaan. Diskurssi myös ikään kuin kutsuu meitä tietynlaisiin positioihin suhteessa esillä olevaan asiaan rakentamalla samasta todellisuudesta erilaisia versioita. Diskurssit keskustelevat keskenään ja lainaavat toisiltaan, jolloin niiden keskinäisen suhteen tarkastelu on analyysin kannalta kiinnostavaa. Lisäksi diskurssit kommentoivat itse itseään, mikä saattaa joissakin tapauksissa johtaa joko ristiriitoihin diskurssin sisällä tai kahteen eri diskurssiluokitukseen. Tärkeää on myös nähdä diskurssi osana objektinsa aikaa, jotta ei luotaisi liian staattista kuvaa sosiaalisen todellisuuden rakentumisesta. Suoninen huomauttaa, ettei Parkerin seitsemän kohdan kriteeristö ole sellaisenaan empiirisen analyysin metodiohje, mutta ne ohjaavat tutkijaa olennaisten kysymysten pohdintaan. (ibid)

Diskurssien sisäisiä valtasuhteita tarkasteltaessa voi tukeutua kysymyksiin siitä, kuka diskurssissa saa puhua, ja miten eri puhujien puheisiin suhtaudutaan. Tällöin tarkastellaan esimerkiksi sitä, mitä diskurssissa sanotaan, millaisia suhteita toimijoiden välillä on, ja millaisia subjektipositioita ihmiset ottavat tai heille annetaan. Diskurssien sisäiset ”tapahtumat” luovat diskursiivisen kentän, eli ne vaikuttavat muun muassa siihen, millaiset tiedot ja totuudet ja subjektipositiot saavat oikeutuksen. Esimerkkejä tekstien keinoista oikeuttaa ja hegemonisoida tietynlaisia puhutapoja ovat yksinkertaistaminen, yleiseen hyväksyntään vetoaminen, jaettuihin kulttuurisiin konventioihin vetoaminen ja diskurssien kietominen yhteen niin, että merkityssysteemit tukevat toisiaan. (Jokinen & Juhila 1993, 85–96)

5.5. Aineisto ja metodi yhdessä – hyödyt ja haasteet

Sekä aineisto- että metodivalintaani liittyy voimakas presuppositio: oletan, että Helsingin Sanomissa julkaistuissa, Latinalaiseen Amerikkaan liittyvissä artikkeleissa on havaittavissa erilaisia diskursseja, ja kuvittelen voivani listata eri artikkeleita samanlaisten diskurssiotsakkeiden alle. Koska esimerkiksi Satu Nurmio havaitsi pro gradussaan (2004), että Latinalaisesta Amerikasta kertovaa uutisointia leimaa linjattomuus, valintani vuoksi olen myös valmistautunut pettymykseen. Ehkä jokaisella uutisella on oma, yksittäinen diskurssi, joka ei ole linjassa minkään muun otanta-aikanani julkaistun uutisen kanssa. Koen kuitenkin, että myös tämä on tutkimustulos. Jos diskursseja ei ole, lukijan on ehkä jopa entistä vaikeampi muodostaa yhtenäistä mielikuvaa Latinalaisesta Amerikasta.

Diskurssianalyysi mahdollistaa keskittymisen itse tuotteeseen, jolloin työprosessi ja tuotteen tekijä voidaan pitää sivussa itse analyysistä. Menetelmä vaatii minua kuitenkin huomioimaan sanomalehtitekstien tuottamisen reunaehdot (esim. Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 34–36). Taustana tähän toimivat tutkielman luvut kaksi, kolme ja neljä. Ensinnäkin reunaehdot luovat uutiskriteerit ja ulkomaan uutisoinnin erityispiirteet sekä median valta agendan asettamisessa ja mielikuvien ja mielipiteiden ohjaajana. Luku neljä puolestaan taustoitti tutkimusaiheen suomalaista kontekstia valottamalla Latinalaisen Amerikan ja Suomen välisiä kytköksiä ennen ja nyt. Myös työolot on ymmärrettävä, sillä esimerkiksi televisiodokumentteja tehdään eri reunaehdoin kuin päivittäin ilmestyvän valtakunnallisen sanomalehden toimittamista. Toimittajan työtä useissa eri välineissä tehneenä (vaikkakaan en koskaan Helsingin Sanomien ulkomaanosastolla) minulla on käsitys siitä, millaisissa käytännön olosuhteissa toimittajat tekevät työtään. Minun on toki ymmärrettävä myös positioni suhteessa aineistoon. Juhila esittelee kolme eri tutkijan positiota diskurssianalyttisessä tutkimuksessa: analyytikon, asianajajan ja tulkitsijan (1999, 203–219). Näistä itselleni istuvim rooli on tulkitsijan positio. Tutkimissani teksteissä on monenlaisia mahdollisuuksia, ja keskeistä on aineiston ja analyysin välinen vuorovaikutuksellinen suhde. Koska mediassa työskennelleenä en voi yhtäkkiä unohtaa ammatissa oppimaani, luen väistämättä aineistoani myös toimittajan, en vain tutkijan näkökulmasta. Näin ollen positioni tulkitsijana paitsi laajentaa tulkintaresurssieni kirjoja, myös ohjaa tulkintaani.

Tunnistamalla lähtökohtani voin reflektoida omaa toimintaani sosiaalisen todellisuuden tuottajana. Koska diskurssianalyysiä käytettäessä perusteltu argumentointi on ainoa keino tuottaa relevantteja tutkimustuloksia, minun on onnistuttava perustelemaan tulkintani niin, että muutkin voivat ne hyväksyä. (Juhila & Suoninen 1999)

Tässä tutkielmassa ei ole kyse siitä, miten aineistossa esitetty Latinalainen Amerikka eroaa Latinalaisen Amerikan arkitodellisuudesta (joka sekin on toki sosiaalisesti ja kulttuurisesti konstruoitu), tai siitä, mitä Latinalaisessa Amerikassa tapahtui tarkasteluajana. Nämä kysymykset ovat nekin mielenkiintoisia, mutta niihin vastaaminen vaatisi toisenlaisen aineiston ja tutkimusmenetelmän, kuten esimerkiksi Latinalaisen Amerikan joidenkin maiden valtamedian uutisoinnin vertailun Suomen vastaavaan aineistoon. Tämän tutkielman kysymyksenasetteluun valittu aineisto ja menetelmäksi valittu diskurssianalyysi tarjoavat kuitenkin välineet vastata. Tutkimuskysymys on muotoiltu siten, että analyysissä ei lähdetä hakemaan tietyn kaltaisia diskursseja: ensisijaisesti painottuu moninaisuusaspekti (eli millaisia diskursseja yleensä on), ja alakysymyksessä vakiintumisaspekti (eli onko aineistossa vahvoja, muita yleisempiä diskursseja) (Jokinen & Juhila 1993, 76–78).

Vaihtoehtoisia metodeja aineistoni käsittelyyn olivat esimerkiksi kehysanalyysi tai grounded theory. Päätös valita juuri diskurssianalyysi muiden laadullisten menetelmätyökalujen pakista ei kummunnut muiden menetelmien sopimattomuudesta tai puutteellisuudesta. Graduntekijän työnä on tuottaa opinnäyte, joka paitsi osoittaa osaamista, myös kartuttaa sitä lisää. Kuten aiemmin tässä luvussa totesin, halusin oppia lisää diskurssianalyysistä ja haastaa itseni kokeilemaan uudenlaista metodia.

6. Latinalainen Amerikka jakautuu diskursseihin – analyysin aika

Tähän mennessä tutkielma on pyrkinyt tuomaan esiin sen, että monet ulkomaan uutisointiin vaikuttavat tekijät vääristävät median eri maista välittämää kuvaa. Samalla media kuitenkin vaikuttaa paitsi siihen, mitä asioita ajattelemme, myös siihen, miten me suhtaudumme näihin asioihin. Latinalaisen Amerikan maiden saama mediahuomio ei ole suhteessa siihen, kuinka merkittäviä toimijoita maat ovat esimerkiksi maailmantaloudessa.

Edellisessä luvussa esittelin sen lapion, jolla alan kaivaa ja kasailla aineistoani pinoiksi ja järjestykseen. Nyt käyn toimeen. Tämän luvun ensimmäisessä alaluvussa käyn läpi aineistoni. Luvusta selviää esimerkiksi se, millä osastoilla maat olivat esillä sekä mitkä maat saivat mainintoja ja mitkä jäivät kokonaan ulkopuolelle. Alaluvussa 6.2. kerron, miten työ eteni käytännössä ja miten päädyin saamiini tuloksiin. Alaluvussa 6.3. on itse tulosten vuoro.

6.1. Analyysin ainekset: aineiston hankinta ja tärkeät numerot

Aineiston keruu tapahtui käsityöläisotteella. Hankin Tampereen yliopiston sanomalehtiarkistosta käytettäväkseni lehtikansiot, jotka selasin läpi etsien tarkasteltaviksi valitsemieni maiden nimiä. Ehtona siis oli, että otsikossa ja/tai jutun ingressissä tai kärkeilauseessa mainitaan joko Latinalainen Amerikka tai jonkin Ibero-Amerikkaan kuuluvan maan nimi. Kun vastaan tuli ehdot täyttänyt juttu, otin jutusta kuvan ja tallensin sen digitaalisesti. Samalla kirjasin excel-taulukkoon jutun otsikon, julkaisupäivämäärän, osaston, palstamäärän sekä kuvien määrän ja muut mahdolliset elementit, kuten faktalaatikat tai graafiset esitykset.

Aineisto koostui 38 julkaisusta jutusta. Laskin erillisiksi jutuiksi saman kokonaisuuden osat silloin, kun niillä oli oma, erillinen otsikkonsa. Esimerkiksi fakta- tai ”Taustaa”-laatikko tai jutun yhteydessä julkaistu gallup ei ole juttu, vaan osa pääjuttua, mutta samasta aiheesta kirjoitetut pää- ja kakkos- tai kainalojutut ovat juttulistauksessa mukana (Liite 1). Suurin osa aineiston jutuista ilmestyi yksittäisinä juttuina. Yksi

talousosastolla julkaistu kokonaisuus koostui kahdesta erillisillä otsikoilla julkaisusta jutusta, ja kaksi matkasivua koostui kokonaisuuksista, joista toiseen kuului kaksi ja toiseen kolme erillistä juttua. Näin ollen aineistossa oli siis 38 juttua, mutta vain 35 kokonaisuutta.

Koska osassa artikkeleista mainittiin useampi kuin yksi Ibero-Amerikan maa, juttujen laskemisen lisäksi päätin laskea maiden saamat maininnat. Maininnaksi laskin sen, että maa mainittiin jutussa tai jossakin sen yhteydessä julkaistussa elementissä lukuun ottamatta karttoja; toisin sanoen Kolumbiassa tehtyjen kauneusleikkausten määrä jutun yhteydessä julkaistussa taulukossa oli maininta, mutta jos jutun yhteydessä julkaistiin maan sijainti kartalla, naapurimaat eivät saaneet mainintaa. Päädyin ratkaisuun, koska visuaaliset elementit jäivät tarkastelun ulkopuolelle.

Mainintojen kokonaismäärä (53) on edellä mainitusta syystä eri kuin juttujen määrä (38). Huomioarvon arviointi ei ole mahdollista pelkkiä mainintojen tai juttujen määrää hyödyntäen. Myös esimerkiksi kuvien määrän ja koon voi olettaa vaikuttavan siihen, miten huomattavana juttuja voidaan pitää. Tutkielmassa ei kuitenkaan ole tarkoitus tehdä vertailua eri Ibero-Amerikan maiden saaman uutisoinnin välillä, ja vaikka aineistoa kootessani taulukoin myös jutun koon joko palstoina tai sivumääränä sekä kuvien ja visuaalisten elementtien määrän, varsinaisten tutkimuskysymysten kannalta numeroarvoilla ei ole merkitystä. Tarkastelussa on teksti ja sen metataso, ei ulkoasu. Tästä syystä en taulukoi näitä tietoja osaksi tutkielmaa.

Eniten mainintoja saivat Argentiina (11) ja Meksiko (9). Mainintojen määrää kasvattaa se, että Argentiinasta julkaistiin yksi matkasivu, ja Meksikosta peräti kaksi. Näin ollen kumpikin maa sai myös palstamittareissa huomattavan määrän huomiota. Sen sijaan Guatemala ja Panama saivat kumpikin vain yhden maininnan, jotka olivat samassa jutussa, joka käsitteli useita Latinalaisen Amerikan maita. Maita, joita teksteistä etsin, oli yhteensä 20, ja niistä 13 sai aineistossa mainintoja. Ulkopuolelle jäivät Bolivia, Costa Rica, Dominikaaninen tasavalta, Ecuador, El Salvador, Paraguay ja Puerto Rico.

Taulukko 1. *Maan nimi ja maan saamat maininnat aineistossa (aakkosjärjestys).*

Maa	Mainintojen määrä
Argentiina	11
Brasilia	6
Chile	4
Guatemala	1
Honduras	2
Kolumbia	3
Kuuba	6
Meksiko	9
Nicaragua	2
Panama	1
Peru	3
Uruguay	3
Venezuela	2
Yhteensä maita	13
Yhteensä mainintoja	53

Suurin osa jutuista julkaistiin ulkomaanosastolla (taulukko 2). Osastojako olisi näyttänyt erilaiselta, jos kaikki ensimmäisen kierroksen aineistohaussa löytyneet jutut olisivat päätyneet mukaan aineistoon. Esimerkiksi kulttuuri- ja urheilujutuissa saatettiin mainita esiintyjän tai urheilijan kansalaisuus, mutta maa ei muutoin ollut jutussa lainkaan esillä, jolloin juttu jäi tarkastelun ulkopuolelle. Jutuista yhteensä 13 oli

sijoitettu osastojen Lyhyesti-palstoille, jotka koostuvat useista yhden tai kahden palstan pikku-uutisesta. Joukossa oli vain yksi kolumni, ja se oli osana matkasivun kolmen jutun kokonaisuutta.

Taulukko 2. *Juttujen jakautuminen osastoittain.*

Osasto	Juttujen määrä
Sunnuntai	1
Urheilu	1
Matka	6
Talous	9
Ulkomaat	21
Yhteensä	38

Ulkomaanuutisia käsittelevässä aluvussa 2.2.1. esittelin Bergerin (2009) ”alalajit” ulkomaanuutisille: (1) ne, jotka esitetään kansallisen intressin näkökulmasta, (2), ne, joilla on transnationaalista merkitystä ja (3) ne, joilla ei ole kansallista yhteyttä (ibid). Kahdeksassa jutussa oli ilmeinen suhde Suomeen, eli niissä käsiteltiin vaikkapa Suomen antamaa kehitysapua tai suomalaisyritysten toimintaa Latinalaisen Amerikan maissa. Bergerin luokituksen mukaisesti nämä kahdeksan artikkelia lukeutuvat luokkaan 1, eli ne esitetään kansallisen intressin näkökulmasta. Luokkaan 1 voi laskea kuuluvaksi myös esimerkiksi matkailujutut, jotka suomalaismedian voidaan olettaa kirjoittavan suomalaisturistin näkökulmasta. Bergerin luokitusten mukainen jaottelu (taulukko 3), erityisesti luokkien 2 ja 3 välillä, on erittäin tulkinnanvarainen. Esimerkiksi uutisointi Paavin vierailusta Kuubaan voisi katolisessa maassa näyttäytyä transnationaalisesti merkittävänä, mutta Suomen kontekstissa jutulla ei välttämättä ole kansallista yhteyttä.

Taulukko 3. Bergerin (2009) ulkomaanuutisten alalajit aineistossa.

Bergerin luokitus	Artikkeleiden määrä
kansallinen intressi (1)	14
transnationaali merkitys (2)	3
ei kansallista yhteyttä (3)	21
Yhteensä	38

Bergerin luokitukset eivät itse diskurssien etsimiseen tuo varsinaista lisäpontta, mutta on merkityksellistä huomata, että vain muutamalla aineiston jutulla on selkeästi erotettavissa oleva transnationaali merkitys. Vaikka yllä totesin, että luokkien 2 ja 3 välillä on vaikeaa tehdä yksiselitteistä erottelua, Ibero-Amerikan maista uutisointi ikään kuin muusta maailmasta erillisenä ja ulkopuolisena voidaan nähdä yhtenä, joskin todennäköisesti tahattomana, keinona ylläpitää erottelua etelän ja pohjoisen välillä sekä maailman valta-asetelmia tai maiden marssijärjestystä (Wilke 1987, 147).

Ennen diskursseihin siirtymistä listasin myös aineiston juttujen teemat (taulukko 4). Pietiläisen mukaan Latinalaisesta Amerikasta uutisiin päätyvät useimmiten luonnonkatastrofit, sää ja onnettomuudet (1998c, 75). Yläteemaluokituksen toteutin siten, että listasin artikkelitaulukkoon ensin juttujen varsinaiset aiheet, kuten vaikkapa Chilen start-up yritysten määrän kasvu. Sitten lähdin kaventamaan aiheita yläteemoiksi, mikä esimerkkitapauksessa olisi ensin Chilen talouden kasvu, ja laajennettuna talouskehitys yleisesti. Laajojen artikkeleiden kohdalla askeleita yksityiskohtaisen aiheen ja yleisen yläteemakategorian välillä oli useita, kun taas monien Lyhyesti-palstojen artikkeleissa yläteema oli selvillä heti ensimmäisellä luokituskierröksellä.

Koska tarkasteluajanjakso on lyhyt, ei teemojen jakautumisesta voi vetää yleisiä päätelmiä siitä, mitkä aiheet Ibero-Amerikasta uutisoitaessa painottuvat. Pietiläisen esittelemien tutkimustulosten mukaisesti onnettomuudet ja luonnonkatastrofit voivat hyvinkin olla pitkällä aikavälillä eniten esilläolevia teemoja. Voi olla, että tarkasteluajanjaksolla säätila oli tavanomaista rauhallisempi, tai että poliittisia muutoksia tapahtui enemmän tai niitä seurattiin Suomessa jostakin syystä tavallista tiiviimmin. Taulukon ei siis ole tarkoitus ottaa kantaa siihen, mistä teemoista *yleisesti* ja *yleensä* uutisoidaan, vaan taustoittaa diskurssikeskustelua.

Taulukko 4. Aineiston juttujen teemat ja niiden esiintyminen.

Teema	Juttujen määrä
Poliittinen tilanne	12
Turismi/matkailu & sen vaikutukset	6
Ympäristö	5
Talouskehitys	5
Onnettomuus	4
Rikollisuus	3
Koulutus	1
Terveys & ulkonäkö	1
Fanikulttuuri	1
Yhteensä	38

Teemat kertovat ainoastaan siitä, *mistä* juttu kertoo. Koska samasta ilmiöstä voidaan puhua hyvin eri tavoin eri diskurssien kautta, päästäkseni tekstien ilmiänsä syvemmälle tasolle alan tarkastella sitä, *miten* juttu kertoo. Seuraavassa alaluvussa esittelen sen prosessin, jonka avulla erottelin virkkeistä ja sanoista diskursseja sekä miten luokittelin niitä eri kategorioihin.

6.2. Analyysin eteneminen käytännössä

Merkityssysteemit luovat nimensä mukaisesti merkityksiä. Ne sijaitsevat sellaisilla kielen alueilla, joilla aiheita ja teemoja tehdään ymmärrettäviksi. Diskurssien kimppuun käydessäni unohdin numerot ja keskityin sanoihin. Otin juttujen yksityiskohtia, kuten teemoja ja laajuutta, käsittelevästä taulukosta mukaan juttujen otsikot, loin uuden taulukon ja kirjasin diskursseja otsikoiden rinnalle (kuva 2). Näin pidin diskurssit yhteydessä siihen artikkeliin, josta diskurssi nousi esiin, jotta pystyin seuraavilla kierroksilla tarkastelemaan löydöksiäni ja vertailemaan niitä kriittisesti. Kävin aineiston läpi useita kertoja, ja joka kierroksella täydensin ja muokkasin diskursseja sekä niiden jaottelua. Kuten diskurssien etsimistä käsittelevässä alaluvussa 5.4. totean, merkityssysteemit eivät näyttäyty kokonaisuuksina, vaan ne käyvät ilmi palasissa, jotka voi tunnistaa systeemin osiksi analyysin tarkentumisen myötä. Tämä näkyy

käytännössä siinä, että tulkinnat muuttuvat jatkuvasti analyysin edetessä. Erityisen haasteellista diskurssianalyysin ensikertalaiselle olikin juuri muovautumisen hyväksyminen; koska analyysin syvetessä ja kokonaisuutta laajemmin hahmottaessani huomasin omien mielipiteideni muuttuvan, aloin itse epäröidä omia tulkintojani ja lisäksi pelkäsin ylitulkitsevani aineistoa tavalla, joka tyystin etäännyttäisi tulokset sanomalehden lukijan arkisista havainnoista. Epäilysten hetkellä nojasin entistä vahvemmin Suonisen ”työkalupakkiin” (1993). Kuten alaluvussa 5.4. luettelen, diskurssit (1) realisoituvat teksteissä, (2) liittyvät objekteihin, (3) sisältävät toimijat, (4) luovat yhtenäisen merkityssysteemin), (5) viittaavat toisiin diskursseihin, (6) reflektivat omaa puhetapaansa ja (7) ovat historiallisia (ibid, 60–63).

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	
1	Otsikko	Maat	Osasto	Suomi-kytkös	Bergerin luokitus	Aihe	YLÄTEEMA	DISKURSSI	DISKURSSI	DISKURSSI	DISKURSSI	SANOJA, ILMAISUJA, ARTIKKELIN TOIMIJAT JNE.

Kuva 2. Esimerkki aineiston kokoamisesta, luokittelusta ja analyysissä käytetystä taulukosta.

Hypoteesittomuuteen pyrin lähtökohtaisesti jo rajaamalla aineiston ajankohtaan, jonka uutisannista Latinalaiseen Amerikkaan liittyen minulla ei ollut muistikuvia. Kirjoittaessani gradun lukua 4 Latinalainen Amerikka ja sen suhde Suomeen kävin läpi Suomen viranomaisten luettelemia yhteistyön ongelmia, kuten korruptio, turvallisuuden puute, huumeet, luonnontuhot sekä ihmisten välinen epätasa-arvo (Pärssinen 2013, 17–23) Lisäksi toin esiin Arosen ja Pakkasvirran mainitsemat stereotyypit Latinalaisesta Amerikasta (raaka rikollisuus, emotionaalinen politiikka ja kypsytön kulttuuri) (1998, 15). Hypoteesittomana en luonnollisestikaan lähtenyt varta vasten hakemaan näitä teemoja tai diskursseja, mutta jos diskursseissa painottuisi esimerkiksi rikollisuus, voitaisiin aiempiin tutkimuksiin nojaten puhua stereotyypisistä uutisoinnista.

Käytännössä aloin käydä aineistoani läpi diskurssisilmälasein vasta, kun olin jo määritellyt artikkeleiden yläteemat. Näin vältyin siltä, että olisin erehtynyt pitämään teemaa tai aihetta diskurssina, sillä kuten aiemmin tässä tutkielmassa on todettu, diskurssi ei ole aihe, vaan tapa lähestyä sitä. Tämän prosessin tuloksena pystyin siirtymään suoraan tekstin ilmiästä sanojen taakse metatasolle. Kirjasin diskursseja excel-tilukkaan kirjattujen juttujen viereen eri riveille siten, että eri artikkeleissa esiintyvät samantyylliset diskurssit asettuivat samaan sarakkeeseen. Kiinnitin huomioni otsikointiin ja jutun kärkeen, sanavalintoihin ja ilmaisuihin sekä esimerkiksi

käytettyihin vertauskuviin. Lisäksi tarkastelin sitä, kuka esiintyi jutussa kohteena ja kuka oli saanut suunvuoron. En edes pyrkinyt summaamaan kokonaisia juttuja yhden ainoan diskurssin alle, sillä saman artikkelin sisältä saattoi hyvin olla havaittavissa sekä toisistaan irrallisia että keskenään keskustelevia diskursseja. Lyhyesti-palstojen jutuissa toki ilmaisuvoima on melko rajallinen, mutta koska aineiston juttujoukossa oli mukana myös esimerkiksi kolmelle sivulle levitetty juttu Euroopan talouskurimusta Brasiliaan karanneista eurooppalaisista, diskurssit olivat paikoin hyvinkin monivivahteisia ja -ulotteisia.

Kun diskurssit olivat kasassa, aloin ryhmitellä niitä taulukkoon. Kun alun perin minulla oli vain lista diskursseja, kategorisoinnin edetessä lista muovaantui eri "aladiskursseista" koostuviksi ryhmiksi. Osa diskursseista ei saanut lainkaan seuraamuista, kun taas jokin otsake sai alleen kolme eri "aladiskurssia". Seuraavassa alaluvussa esittelen nämä kategoriat, joiden alle artikkeleiden puhettavat asettuivat.

6.3. Sanoista teoiksi: diskurssikategoriat

Aiemmin tässä luvussa esittelin teemoja, joita aineiston jutut nostivat esiin Ibero-Amerikasta. Esimerkiksi poliittiseen tilanteeseen tai onnettomuuksiin liittyvät uutiset vahvistivat tässä gradussa esiteltyjä stereotyyppisiä käsityksiä Latinalaisesta Amerikasta: korruptiota on niin politiikassa kuin yritysmailmassakin, onnettomuudet ovat arkipäivää, elämäntapa on boheemi ja luova – tosin lähinnä siksi, että vain luovuuden avulla voi selvitä.

Kukin seuraavista alaluvuista on omistettu niille diskursseille, jotka toistuivat aineiston artikkeleissa. Lähes kaikki teksteistä erottamani diskurssit sijoittuivat johonkin näistä alaryhmistä. Ne muutamat, jotka tulivat esiin vain kerran eivätkä istuneet mihinkään näistä jaotteluista, jäävät tämän esittelyn ulkopuolelle. Nämä diskurssit eivät siis painottuneet riittävästi, jotta ne olisivat olleet tälle tutkimukselle relevantteja, mutta niitä ei myöskään ollut niin runsaasti, että niiden perusteella voisi väittää aineiston diskurssitarjonnan olevan linjatonta.

6.3.1. Länsimaat – uhka vai mahdollisuus?

Kaikista suurin diskurssiryhmä koostuu diskursseista, jotka esittelivät Ibero-Amerikan maat suhteessa länsimaihin, aina jollakin tavalla erilaisena. Vastakkainasettelua näkyy esimerkiksi kapitalismin ja vapaan markkinatalouden sekä kommunistisen (Kuuba) tai sosialistisen (Venezuela) hallinnon välillä. Jokainen Kuubaa käsittelevä artikkeli tuo esiin kommunismin, mutta myös länsimaiden ja esimerkiksi katolisen kirkon painostuksen muuttaa yhteiskuntaa ”paremmaksi”. Paremmuutta ei tosin kyseenalaisteta, eikä yhdessäkään Kuubaa käsittelevässä artikkelissa toimijuutta anneta paikalliselle väestölle. Länsimainen järjestelmä esittäytyy siis implisiittisesti parempana vaihtoehtona, ja lähteenä ovat vain esimerkiksi järjestöt tai katolisen kirkon tiedotus, ylimalkaisimpana kaikista Kuuban ”korkea viranomainen”, vaikka hänet nimeltä mainittiinkin (28.3.). Jos vastaava toimija olisi uutisen lähteenä mistä tahansa Euroopan maasta, toimittaja tuskin voisi jättää titteliä näin epäspesifiksi muuten kuin erittäin perustellusta syystä.

Länsimaiden hyvyys ulottuu myös Suomen hyvyyteen. Artikkeleiden suomalaistoimijat ovat lähes poikkeuksetta auttavaisia, asiantuntevia ja implisiittisesti ”hyvisten” roolista. Esimerkiksi Méxicon osavaltion ympäristöministerin kerrotaan kehuneen suomalaista jätteenpakkausmenetelmää ”tähän saakka kaikkein älykkäimmäksi, johon hän on tutustunut” (6.2.). Niin ikään sekä Brasilian kanssa harjoitettua tutkijayhteistyötä että Chilen yritysmaailmaa käsittelevien artikkeleiden mukaan suomalaiset yritykset ovat hyvässä ja luotettavassa maineessa. Samalla tavalla Suomen hyvyys tulee esiin Nicaragualle annetun kehitysavun lakkauttamista käsittelevässä jutussa (7.2.), jossa Suomen viranomaiset arvostelevat Nicaraguan hallintoa läpinäkyvyyden puutteesta ja korruptoituneisuudesta, ja Suomi näyttäyty selkärankaisena vaatimuksineen ihmisoikeuksien kunnioittamisesta ja paitsi köyhyyden, myös eriarvoisuuden vähentämisestä. Länsimaana Suomi saa roolin siis mahdollisuuksien tarjoajana ja asiantuntijana, kun taas Nicaragua sortuu opportunistiin ja yhteistyökyvyttömyyteen.

Paikoin länsimaat näyttäytyvät myös pystyvämpänä osapuolena. Yhdysvallat on tarjonnut miljoonapalkkiota perulaisen sissijärjestön Loistavan polun johtajan sijainnin paljastavasta vihjeestä (13.2.) ja Argentiina pyytää YK:lta apua Falklandsaariin liittyvän kiistan kanssa (11.2.). Vaikka huumekaupan vastainen työ on toki maailmanlaajuista, Loistava polku -järjestön tukahduttamisen voisi kuvitella olevan myös Perun sisäinen

intressi. Siitä huolimatta Yhdysvallat esitetään jutussa Perua aktiivisempänä osapuolena; juttu ei lainkaan tuo esiin sitä, mitä Perussa on tehty järjestön taltuttamiseksi. Juttu kertoo järjestön johtajan löytyneen loukkaantuneena viidakosta, mutta esimerkiksi viidakkoa tai aluetta ei nimetä, kuten ei myöskään loukkaantumisen aiheuttanutta ampujaa. Juttu viittaa vain ”huumekauppaan liittyvään iskuun”, jonka tekijää ei yksilöidä.

Myös köyhyys on monissa jutuissa esillä suhteessa länsimaalaiseen elämäntapaan. Vertailua ei tehdä eksplisiittisesti, mutta tekstin metatasolla sen, mitä kerrotaan, voidaan ajatella luovan vertailuasetelmaa. Esimerkiksi perheen taloudellista tilannetta ei kuvailla suoraan, mutta virkkeet ”Katosta roikkuu yksinäinen hehkulamppu” ja ”Puisen takaseinän raoista paistaa päivä” (6.1.) sekä kuvailut kaatopaikalta elantonsa hankkivien arjesta (6.2.) antavat suomalaislukijalle aineksia tehdä päätelmiä köyhyydestä ja puutteesta – ainakin verrattuna länsimaihin. Lisäksi huomautukset, kuten Meksiko piilottaa todelliset kasvonsa turisteilta, turistinähtävyys on turisteille rakennettu kulissi ja kulttuurista kiinnostuneelle vitsi, ja koko paikkaa voi pitää ”amerikkalaisten takapihana” (6.1.), antavat ymmärtää, että länsimaalaisten turistien toiveet ja tarpeet poikkeavat alkuperäisestä kulttuurista ja siksi muovaavat sitä. Yhdysvaltojen vaikutus tulee esiin myös viallisia silikonirintoja käsittelevässä jutussa, jossa haastateltu syyttää amerikkalaisia kauneusihanteita kauneusleikkausten kasvaneesta määrästä samalla indikoiden, että asian laita olisi ennen ollut toinen (4.1.). Myös Kuuba on jutun mukaan varovaisesti muuttumassa ”länsimaiseen suuntaan” (25.3.), ja sitaatissa paavi toteaa, ettei marxilainen ideologia enää ”vastaa todellisuutta”. Muutoksen suunnasta annetut esimerkit liittyvät ainoastaan markkinatalouteen, eivät esimerkiksi sosiaalisiin muutoksiin:

”Kuuba on maailman viimeisiä kommunistisia valtioita. Presidentti Raúl Castro on kuitenkin alkanut muuttaa Kuubaa varovasti länsimaiseen suuntaan. Lupauksia on kuultu muun muassa pienyrittäjyyden ja asuntokaupan vapauttamisesta. Toisaalta Castro on painottanut, että Kiinan malliin eli kommunistisen puolueen johtamaan markkinatalouteen ei olla menossa.”

Länsimaat eivät kuitenkaan ole pelkkä autuuden ja oikeudenmukaisuuden kehto. Toki turismilla pilatut luonto- ja kulttuurinähtävyydet ovat yksi puoli länsimaisen ja Ibero-Amerikan alkuperäiskulttuurin kohtaamisessa, ja tässä yhteydessä myös aineisto ilmentää länsimaiset tavat nimenomaan uhkana alkuperäisille tavoille ja ympäristölle.

Kaikissa yhteyksissä marssijärjestys ei kuitenkaan ole selviö. Stora Enso Uruguayssa (28.1.) ja UPM Argentiinassa (6.3.) saavat kumpikin osakseen kritiikkiä paikallisilta toimijoilta. Huomionarvoista on, ettei itse jutussa yhtiöiden edustajia päästetä ääneen, vaan haastatellut ovat paikallisia. UPM:ää koskevassa jutussa tosin mainitaan, että vastustus olisi voinut jäädä vähäisemmäksi, jos vastustajat olisivat ensin tutustuneet Suomen tehtaisiin. Arvelu antaa lukijan ymmärtää, että vastustajat eivät ole perillä suomalaisista toimintatavoista ja siten vastustavat jotakin tietämättä, mistä on kyse. Paikalliset arvelevat, että länsimaisia yhtiöitä vetää puoleensa heikko ympäristölainsäädäntö. Asetelma on kuitenkin kaksisuuntainen: länsimaalaiset sijoitukset tuovat rahaa ja siten elintason kasvua, mutta samalla ympäristövaikutukset tunkeutuvat luonnon ja perinteiden alueelle. Diskurssi luo vertailua ja vastakkainasettelua länsimaiden ja Ibero-Amerikan välille, mutta ei anna puheenvuoroa länsimaalaiselle näkemykselle.

Kuten aiemmin tässä tutkielmassa on todettu, globaalin pohjoisen ja globaalin etelän välinen vastakkainasettelu ei ole mediassa uusi ilmiö. Vaikka suomalaismediassa tuskin piilee poliittista tarvetta toiseuttaa tai alistaa kehittyviä maita, sanavalinnoilla ja taustoituksella vaikutetaan suuresti siihen, millaisia mielikuvia nopeasti muuttuvista maista ylläpidetään. Esimerkiksi Kuubasta, Latinalaisen Amerikan ainoasta kommunistista maasta, kirjoitetaan kuin vastarannan kiiskestä tai uppiniskaisesta takapajulasta, ei täysivaltaisesta kansainvälisen yhteisön jäsenestä, jolla on oikeus valita oma poliittinen järjestelmänsä. Lyhyesti-palstan kaltaisissa pätkäjutuissa taustoitus jää väistämättä vaillinaiseksi, mutta jos esiin nousee Yhdysvaltain yritys pidättää latinorikollinen ja sivuun jää maan itsensä pyrkimykset taltuttaa sama rikollisjengi, otetaan samalla kantaa siihen, kuka nähdään aktiivisena ja pystyvänä toimijana.

6.3.2. Erilaista, boheemia eksotiikkaa

Turistipolo on pulassa nokkelasti huijaavien argentiinalaisten keskellä (3.2.); rannalla on palmupöheikkö, ja pudonneesta kookospähkinästä kurkkii rapu (6.1.); mayakuninkaat ottivat jumaliin yhteyttä kivuliaiden riittien välityksellä (9.3.). Edellinen diskurssi esitteli Ibero-Amerikan maat suhteessa länsimaihin niin hyvässä kuin huonossakin. Myös eksotiikka-diskurssi perustuu osin vertailuun: se, mitä kerrotaan ja

mitä ei kerrota, on osoitus siitä, mitä pidetään erilaisena ja erikoisena, ja näin ollen siis länsimaiden ja Suomen tavoista poikkeavana. Eksotiikka eroaa edellisestä diskurssista siksi, että se on ikään kuin ulkopuolelta tullutta ihmettelyä tai ihailua, joka keskittyy talouden tai politiikan sijaan ruokaan, kulttuurihistoriaan, elintapoihin ja luontoon. Kyse ei siis ole siitä, ketkä saavat syödäkseen, vaan mitä syödään, tai siitä, kuka tuhoaa luontoa eniten, vaan millaista tuo luonto on.

Esimerkiksi matkasivuilla on luonnollista nostaa esiin erilaisia ja suomalaisnäkökulmasta jännittäviä kokemusvaihtoehtoja. Eksotiikka voi tulla esiin myös uutisissa, jotka käsittelevät tehtaiden ympäristövaikutuksia, tai onnettomuus uutisissa, jossa kerrotaan maan kohtaamista luonnonkatastrofiriskeistä sen maantieteellisen sijainnin vuoksi. Samoin pohjoiseen sosiaalidemokratiaan totuneelle argentiinalaisten boheemi luovuus perustellaan jutussa pakolla: ”Asukkaiden mukaan Buenos Airesin luovuus johtuu toistuvista kriiseistä, kaaokseen sopeutumisesta ja eri puolilta tulleiden siirtolaisten yhteiselosta.” (3.2.) Virkkeeseen liittyy vahva presuppositio siitä, että elämä Argentiinassa on jatkuvaa kaaosta ja kriisiä.

Eksotiikkaa tihkuu myös alkuperäisheimon muutosta kertova uutinen (1.2.). Jo otsikko toteaa, että heimoa uhkaa ”ulkomaailma”, heimon liikkeistä kerrotaan näkijähavainnoin, ja jutun toimijana ovat tutkijat – eivät siis heimolaiset itse. Alkuperäisheimo esiintyy ”ulkomaailmasta” irrallisena, mutta ulkomaailmaa ei eritellä, vaan juttu viittaa esimerkiksi metsureihin ja lähistöllä liikkuviin lentokoneisiin:

”Toistaiseksi ei tiedetä, miksi heimo on jättänyt viidakossa olevan asuinalueensa. Tutkijoiden mukaan siihen ovat saattaneet vaikuttaa metsurit, jotka kaatavat puita alueella tai lentokoneet, jotka lentävät matalalla läheiselle maakaasukentälle.”

Meille arkinen maailma siis esitetään ”ulkomaailmana”, josta alkuperäisheimo on irralliseksi toiseutettu siitäkin huolimatta, että he ovat nimensä mukaisesti *alkuperäisasukkaita*. Tämä toistaa historiaa: jutussa lähteenä käytetty paikallinen järjestö kertoo, että ”ulkomaailma uhkaa heimolaisia muun muassa valtaamalla maat ja tuomalla sairauksia”. Sitä, että näin eurooppalaisetkin toimivat ”löydettyään” Amerikan, ei mainita. Monet ihailut tavat ja esimerkiksi ruokalajit ovat todennäköisesti olleet mantereella jo kauan ennen Kolumbusta, mutta se jää tässä diskurssissa vaille huomiota.

Mitä eksotiikka-diskurssi aiheuttaa? Matkasivut toivonevat, että erilaisen ja uuden viehäytys tarttuisi lukijaan. Erilaisuuden kokemus voi kuitenkin myös vieraannuttaa. Esimerkiksi alkuperäisheimon pitäminen ulkopuolisena myös itseään koskevasta uutisoinnista ei kannusta suomalaista tuntemaan yhteyttä alkuperäiskansojen ihmisiin. Elintapojen oudoksuminen tai erikoisina esittäminen niin ikään saattaa vahvistaa ennakkoluuloja. Kun uutisessa lukee, että suomalaisyrittäjät pitävät lupauksensa ja latinokollegat eivät, nojataan stereotypioihin, joiden pätevyyttä ei kuitenkaan todenneta. Kulttuurien erilaisuutta katsotaan suomalaislasien läpi, ei yhteydessä paikalliseen kontekstiin. Esimerkiksi aineiston Meksiko-matkailusivut kuitenkin onnistuvat ylläpitämään suomalaisittain eksoottista, mutta maan alkuperäisiä tapoja kunnioittavaa diskurssia, jossa stereotyypittelyn uhriksi päätyvätkin kiertoajelubusseissa hikoilevat massat ja tissejä tuijottavat jenkkituristit.

6.3.3. Machoja sekä kyneleitä ja pilkettä silmäkulmassa

”Kansalle täytyy olla tarjolla halpaa lihaa, muuten nousee kapina.” (23.2.) Argentiinassa ei lihan hinnalla siis leikitä, sillä latinot ovat tulisieluista väkeä. Emotionaalinen suhtautuminen asioihin, oli kyseessä ympäristö, politiikka tai urheilu, tulee esiin implisiittisesti. Aiheesta ei siis uutisoida tutkimustuloksien, vaan toimijoille annetut roolit ja kuvailut luovat kuvaa kiihkeästä ja tunteikkaasta väestöstä. On vaikea kuvitella suomalaismediaa ennustamassa kapinaa suomalaisten keskuudessa minkään kulutustavaran vuoksi, mutta Argentiinan tapauksessa asia on toisin.

Tunneperoisia reaktioita tuodaan esiin myös esimerkiksi Meksikon maanjäristykseen liittyvässä uutisessa (21.3.). Vaikka uutinen kertoo pitkästä ja voimakkaasta maanjäristyksestä, järistyksen kerrotaan ”säilyttelleen” meksikolaisia. On eri asia sanoa ”säilyttellä” kuin ”säilyttää”, sillä säilyttely välittää huolettomampaa ja vähemmän vakavaa kuvaa. Sama juttu kuvailee useiden paikallisten itkeneen ”säikähdystään”. Epätieteellistä, tunteisiin perustuvaa elämäntapaa löytyy myös Kolumbiasta, jossa entisen paavin veripisaroiden kautta pyydetään apua rauhan saavuttamiseen maassa (22.1.). Huomionarvoista on sekin, että kommentti rauhan toivomisesta on suora sitaatti, jota seuraa sana ”perusteli”. Veripisaroiden luokse jonottaneiden ihmisten

käytöstä on siis perusteltava, sillä se ei Suomesta käsin vaikuta ymmärrettävältä tai rationaaliselta toiminnalta.

Räiskyvä tunne-elämä heijastuu myös urheilusivuille. Uruguayn jalkapallofanit esimerkiksi puhuvat katkeraan sävyyn menneisyyden häviöistä, ja pariskunnatkin puhuvat romanttisten asioiden sijaan vain jalkapallosta (29.2.). Gallup haluaa intoilun osaavilta uruguaylaisilta neuvoja Suomen jalkapallon kasvattamiseen, ja yksi vastaaja tuo esiin juuri tunteen palon:

”Tärkeintä on joukkueen sisäinen yhteys, sitä ei ole kaikilla. Elämässä olennaisinta on yhteistyö, yksin ei tapahdu mitään. Lisäksi tarvitaan taisteluhenkä, jota Uruguayssa kutsutaan garra charrúaksi. Ja suurisydäminen valmentaja, joka osaa yhdistää joukkueen, kuten Óscar Tabárez.”

Tunteiden ylivoimaan viitataan myös jutussa, joka kertoo silikonirintojen suosiosta ja tietynmallisten implanttien aiheuttamista terveysongelmista: ”Monissa Latinalaisen Amerikan maissa ulkonäkö korostuu parinvalinnassa ja työnhaussa.” (4.1.) Väite siitä, että työpaikka on helpompi saada silikonirinnoilla, implikoi kulttuurin emotionaalisuuden lisäksi machoilua ja miesten ylivaltaa erityisesti taloudellisissa asioissa. Myös ennen naisilta kielletyt cantinat ovat ”edelleen machomiesten valtakuntaa” (6.1.), vaikka macho-sanan merkitystä ei tekstissä avata.

Emotionaalisuuden ja ”tulisieluisuuden” esiintuonti jutuissa etäännyttää kulttuureja toisistaan; aineistossa viitataan chileläisiin suomalaisten tavoin ”jäyhempinä”, mutta adjektiivin komparatiivimuodolle ei tuoda ilmi vertailukohtaa (10.3.). Kontekstista voi kuitenkin päätellä, että kyse on Latinalaisen Amerikan asukkaista *paitsi* chileläisistä. Juttu myös luo käsityksen suomalaisista konstailemattomina ja luotettavina, sukupuuttoon kuolevan lajin edustajina. Stereotyyppien mukaan räiskyvät tunteet eivät ole suomalaisille ominainen piirre, mutta sen sijaan latinoita on pidetty irrationaalisina ja emotionaalisina toimijoina sekä kulttuuria kypsymättömänä (Aronen & Pakkasvirta 1998). Diskurssi toistaa näitä dikotomioita ja näin ollen vahvistaa stereotyyppioita entisestään.

6.3.4. Talouskasvu – kenelle ja kenen ehdoilla?

Suurin osa jutuista julkaistiin ulkomaanosastolla, mutta seuraavaksi useimmin Latinalainen Amerikka esiintyi taloudessa. Esimerkiksi Chile (10.3.0) ja Brasilia (18.3.) ovat jutuissa maailmantalouden supertoimijoita nyt, kun Eurooppa on taloudellisesti polvillaan. Juttu kertoo Chilen talouden kasvuprosentiksi 6,2, mutta sitä ei aseteta lukijalle kontekstiin selvittämällä, millaisia prosentteja euromaissa nähdään tai millä vauhdilla kasvu on aiemmin edennyt. Samassa jutussa mainitaan eurokriisin lisänneen kilpailua Latinalaisen Amerikan kasvavista markkinoista.

Talouskasvua ei kuitenkaan esitetä ainoana totuutena, vaan sen kestävyys kyseenalaistetaan. Kuten jo aiemmin on todettu, esimerkiksi turismiin perustuvan taloudellisen hyödyn tavoittelu on samaan aikaan haitaksi perinteiselle kulttuurille ja paikallisille tavoille. Numerotietoihinkaan ei juttujen perusteella voi luottaa. Argentiinan 29,5 prosentin palkannoususta kertova uutinen viittaa sekä viralliseen tietoon, jonka mukaan inflaatio on huomattavasti palkannousuja alhaisempaa, että yksityisten ekonomistien arvioon siitä, että todellisuudessa inflaatiokäyrä nousee samaa vauhtia palkkojen kanssa.

Painavin esimerkki talouskasvudiskurssin moniulotteisuudesta on juttu eurooppalaisista, jotka ovat paenneet talouskriisiä Brasilian mahdollisuuksien äärelle (18.3.). Jutun mukaan vauhti on niin kova, että myyntiä on hillittävä tai jotkut asiakkaat jäävät ilman toimituksia, mutta samalla raha kasautuu pienelle joukolle, Brasiliaan tulee 19 uutta miljonääriä joka päivä, markkinat ovat kehittymättömät, koulutuspolitiikka onnetonta ja maa on vaarallinen ja rikollisuuden piinaama. Brasiliaan kutsutaan ”ikuisen tulevaisuuden maaksi”, jossa talouskasvu voi olla samanlainen kupla kuin esimerkiksi Espanjassa: köyhät kuluttavat velaksi ja esimerkiksi infrastruktuuriin ei sijoiteta tarpeeksi. Yksi haastateltavista elää kuitenkin ”mielummin kuplassa kuin Euroopassa”. Vertailu Eurooppaan kulkee jutussa mukana alusta loppuun, ja myös macho-diskurssi saa vastapainoa seuraavasta sitaatista:

”Madrid ja Lontoo ovat maskuliinisia, autoritäärisiä paikkoja. Jos niissä haluaa menestyä, pitää olla kuin mies. Täällä on toisin. Miehet menestyvät vain, jos eivät melua ja räyhää.”

Kiihtyvistä taloudesta uutisointi valtakunnallisessa päivälehdessä on haasteellinen tehtävä. Tavalliselle lukijalle inflaatio- tai kasvuprosentit eivät välttämättä asetu

suhteeseen, ja jos toimittaja ei taustoita tilannetta, arvio normaaliudesta tai epänormaaliudesta jää arvailujen varaan. Yhdessä emotionaalisuuden (alaluku 6.3.3) ja opportunistin (alaluku 6.3.5.) kanssa talouden ylikuumeneminen näyttäytyy Suomesta käsin kestävämmänä ja epätasa-arvoisena. Brasilialaisten innostuneisuus ja avoimuus eivät siis saa positiivisia konnotaatioita, vaan ne liitetään kestävämmyyteen ja suunnittelemattomuuteen.

6.3.5. Selviytyjät, opportunistit ja epäonnistujat

"Madridissa saatoin kävellä baarista kotiin vaikka kolmelta yöllä. Täällä pelkään jo aamulla, kun ajan töihin." (21.3.)

Brasiliaan muuttanut espanjalainen tiivistää Latinalaisen Amerikan maineen raa'an rikollisuuden maanosana. Myös Hondurasin täpötäydetyt vankilat ja rehottava huumekauppa vahvistavat miellelyhtymää – ja Hondurasin mainitaan olevan yksi maailman väkivaltaisimmista maista (16. ja 17.2.). Rikollisuus on siis tavallista ja arkipäiväistä, eikä edes aamun työmatkalla voi olla varma, pääseekö perille turvallisesti.

Rikollisuutta selittävä ja siksi samaan kategoriaan kuuluva diskurssi on selviytyminen. Kun mahdollisuudet ovat vähissä ja elanto kuitenkin saatava jostakin, luovuudella ja huijaamisella tai sitten rikollisella toiminnalla voi pyrkiä huolehtimaan edes itsestään. Selviytymistäistelussa turistipolo nähdään helposti uhrina, mutta sellaisena osin omaa tyhmyyttään ja valppauden puutettaan.

Selviytymisvaisto on paitsi rikollisuuden, myös korruption polttoainetta. Esimerkiksi Hondurasin vankilapalo voi olla järjestetty yhteistyössä vartijoiden kanssa, sillä he vaikeuttivat pelastusviranomaisten työtä niin, että ihmishenkiä menetettiin (17.2.). Moraali on löyhää ja ihmishengen arvo matalalla, jos vaa'an vastapuolella on oma etu. Opportunismi on yksilössä, kuten yksittäisessä vanginvartijassa tai poliitikossa, mutta sieltä se leviää rakenteisiin ja muuttuu maan tavaksi. Suomen kehitysapu menee korruptoituneessa maassa aivan muualle kuin kaikista köyhimmille (7.2.), mikä on johtanut kehitysavun lakkauttamiseen:

"[Kehitysyhteistyöministeri Heidi] Hautalan mukaan Suomi ei voi jatkaa kahdenvälistä kehitysapuaan Nicaraguan hallitukselle hallinnon läpinäkyvyyden puutteen ja korruption

takia. [Nicaraguan presidentti Daniel] Ortega ohjailee itsevaltaisesti valtion varojen käyttöä.”

Jos korruption ja rikollisuuden diskurssit asettuvat keskusteluun selviytymisen diskurssin kanssa, voi lukija nähdä yhteyden niiden välillä. Pelkästään yhden esittäminen olisi Östgaardin (1965) yksinkertaistamisen mukaista, eli se saattaisi helpottaa lukijan ymmärrystä, mutta loisi samalla yksipuolisen ja vajaan kuvan todellisesta tilanteesta. Esimerkiksi matkasivuilla selviytymistaistelua voidaan romantisoida katutaiteen ja luovien ravintolakonseptien synnyttäjäksi (3.2.), kun taas Hondurasissa väkivallan arkipäiväisyyttä ei välttämättä taustoiteta esimerkiksi maan epätasa-arvon ja köyhyyden huomioimisella (16.2.). Tämä on omiaan kaventamaan ymmärrystä maan oloista. Esimerkiksi Nicaraguan korruption nimeäminen kehitysavun lakkauttamisen syyksi ilman kokonaiskuvan luomista tuskin lisää suomalaisten myönteisiä asenteita kehitysapua kohtaan. Vastaavasti huumejengien ammuskeluja ei voi tuoda matkasivulle, sillä illuusio paratiisinomaisesta lomakohteesta särkyisi.

6.3.6. Vahvat, mutta heikot instituutiot

Meksikon maanjärityksen voimakkuudesta liikkuu ristiriitaisia tietoja (21.3.). Argentiinassa yksityiset ekonomistit antavat lausuntoja, jotka poikkeavat virallisen tiedotuksen linjasta (3.2.). Brasiliassa sortui kerrostalo, ja vaikka kaasuhaisi, viralliset tahot kiistivät kaasuräjähdyksen (27.1.).

Virallinen tieto on kautta linjan epämääräistä. Monet tiedot ovat peräisin kahdesta lähteestä, eivätkä ne viesti samaa tarinaa. Jälleen voi tehdä vertailua Suomeen: jos kaksi eri tahoja kertoisi toisistaan poikkeavia tietoja esimerkiksi inflaation suuruudesta, toimittajan tehtävänä olisi pureutua erot aiheuttaviin tekijöihin ja selvittää ne lukijalle. Kun puhutaan Argentiinasta, viralliseen tietoon ei edes oleteta voitavan luottaa. Jutut tosin nimeävät tiedonlähteitä epämääräisesti. Viranomaisen titteliä ei välttämättä kerrota, ja jos lähteenä on käytetty paikallisia tiedotusvälineitä, niitä ei nimetä.

Epämääräinen tiedotus ja epäilykset virallisen tiedon paikkansapitävyydestä viestivät heikoista ja epäluotettavista instituutioista. Samanlaista kuvaa välittävät jutut, joissa valtio esitetään näennäisen vahvana, mutta samaan aikaan heikkona toimijana.

Esimerkiksi Venezuelan valtio on pakko-ottanut öljy-yhtiön omaisuutta, mutta joutuu sitten maksamaan yhtiölle korvauksia (2.1.), ja Argentiina joutuu vetoamaan YK:hon, jotta kiista Britannian kanssa Falklandsaarista saadaan selvitettyä (11.2.).

Falklandsaariin liittyvä juttu toteaa Britannian ”voittaneen” sodan Argentiinaa vastaan, vaikka valtioiden välisen yhteenoton yhteydessä on arveluttavaa viitata voittajiin tai häviäjiin. Argentiinan kerrotaan myös ”läksyttäneen” Britanniaa, mikä on kaukana niistä rankaisukeinoista ja pakotteista, joita länsimaat kykenevät selkkaustilanteissa käyttämään. Valtio on siis tavallaan vahva, mutta samaan aikaan heikko.

Vastakkainasettelu maan sisäisten instituutioiden välillä käy ilmi erityisesti Kuubaan liittyvässä uutisoinnissa, jossa voimakkaasti henkilöityneet katolinen kirkko (paavi) ja Kuuban valtio (Castro) ovat eri linjoilla. Paavi vaatii uudistuksia, joihin maan keskushallinto ei suostu, ja kirkko esitellään vaikutusvaltaisena, mutta silti valtion alaisena (25.3.):

”Kirkon täytyy kuitenkin myös miellyttää keskushallintoa ja tanssia sen pillin mukaan. Katolinen kristinusko on Kuuban valtauskonto, mutta sen asema ei ole Kuubassa yhtä vahva kuin Latinalaisessa Amerikassa keskimäärin, sanoo Romero.”

Korruptio ja heikot, tunteella johdetut instituutiot eivät välitä näkemystä toimivasta ja pystyvästä hallinnosta. Suomalaislukijalle voi piirtyä mielikuva tehottomasta ja ammattitaidottomasta valtionjohdosta ja esimerkiksi kirkon suuresta vallasta, mikä eroaa merkittävästi suomalaisten tapauskovaisuudesta ja luottamuksesta valtionhallintoon. Diskurssin voi sanoa ylläpitävän asetelmaa maailmanpolitiikan voimakkaista ja alistuvista toimijoista. Esimerkiksi kuvailu paavin ja Kuuban entisen johtajan Fidel Castron välisestä kohtaamisesta laittaa vaikutusvaltaiset miehet lapsenomaiseen asemaan (30.3.). Jo otsikko luo vaikutelmaa: ”Fidel Castro kysyi Benedictukselta: Mitä paavi tekee?” Vaikka jutun kärki keskittyy vierailun kulkuun ja paavin esittämään kritiikkiin Kuuban nykytilaa kohtaan, toimituksessa otsikkoon on nostettu kommunistijohtajan lapsellinen lausahdus. Otsikko saa selityksen vasta jutun lopussa:

”Vatikaani luonnehti tapausta hyvin ”sydämelliseksi”. Paavi ja Fidel Castro keskustelivat muun muassa kirkon opista ja maailman tilanteesta, mutta vitsailivat myös toistensa iästä.

Eräässä vaiheessa Fidel Castro kysyi, mitä paavi tekee. ”Paavi kertoi hänelle papistostaan, matkoistaan ja palveluksestaan kirkolle”, Vatikaanin edustaja Federico Lombardi kertoi.”

6.3.7. Heiluvia rakenteita

Instituutiot eivät ole ainoa asia, jotka Ibero-Amerikassa heilahtelevat. Tässä gradussa on jo todettu aiempien tutkimusten havainneen, että kaukaisista maista uutisoidaan usein onnettomuuksia ja katastrofeja. Onnettomuus uutisoinnin voi kuitenkin kietoa erilaisiin diskursseihin, joilla välitetään mielikuvaa esimerkiksi onnettomuuden yllättävyydestä tai seurauksien vakavuudesta.

Argentiinan junaonnettomuudesta kertova uutinen välittää kahdenlaista diskurssia. Samaan aikaan kaukainen maa on suurikokoisesti esillä suomalaislehdessä, mikä antaa ymmärtää, että junaturma oli odottamaton ja harvinainen (23.2). Osin näin onkin, sillä onnettomuuden sanotaan olleen Argentiinan historian kolmanneksi pahin. Samalla kuitenkin käy ilmi, että Argentiinassa kuolemiin ja loukkaantumisiin johtavia junaonnettomuuksia on suhteellisen paljon.

Kolmen kerrostalon romahtaminen Brasiliassa on pikku-uutinen (27.1.). Kuolonuhrien vähyydestä huolimatta romahduksen voisi kuvitella olevan uutisarvoltaan suurempi, mutta Lyhyesti-palstan uutisena se toteaa vain rakennuksissa olleen ”rakenteellisia heikkouksia”. Myös jo aiemmin esitelty esimerkki Meksikon maanjäristyksestä paikallisen väestön ”säilyttelijänä” sopii tähänkin kategoriaan (21.3.). Vakavia seurauksia tapauksesta ei ollut, ja ”säikäytellä”-sanavalinta luo arkisen vaikutelman. Samoin seuraava kuvailu ja erityisesti sana ”koskaan” antavat ymmärtää, että monet meksikolaiset ovat kokeneet järjestyksiä aiemminkin:

”AP:n mukaan ihmiset kiiruhtivat pääkaupungissa järjestyksen jälkeen ulos kodeistaan ja työpaikoiltaan. Monet itkivät säikähdystään ja sanoivat, etteivät olleet koskaan kokeneet yhtä voimakasta järjitystä.”

Kun Suomessa tapahtuu yhdenkin ihmishengen vaatinut liikenneonnettomuus, se uutisoidaan jopa television pääuutislähetyksessä. Erityisen yllättävä onnettomuus on valtakunnallinen uutinen ja ylimääräisten uutislähetysten aihe, vaikka se perustuisi esimerkiksi inhimilliseen virheeseen tai laitevikaan, eikä siitä seuraisi toimenpiteitä tai vaaraa muille. Tällaiseen uutisointiin tottuneelle suomalaisyleisölle pikkuruiset uutisjutut onnettomuuksista kaukana maailmalla viestivät paitsi juuri kaukaisuudesta, myös siitä, ettei kyseessä ole suuri uutinen. Suomalaiselle kerrostalon sortuminen Latinalaisessa Amerikassa näyttäytyy jos ei päivittäisenä, niin ainakin tavallisena ja odotettavissa olevana. Korruption ja väkivaltarikollisuuden keskellä selviäminen ei siis

vielä riittä, vaan haasteena on pysyä elossa myös epävarmojen luonnonolojen ja huonon infrastruktuurin keskellä.

6.4. Analyysin yhteenveto: yleisilme, yllätykset ja arviointi

Aineiston 38 artikkelista nousi tässä tutkielmassa seitsemän diskurssikategoriaa. Määrä on joko paljon tai vähän: paljon siksi, että aineisto on pieni ja diskurssit melko moninaisia, ja vähän siksi, että monimuotoinen manner tarjoaa aineksia enempäänkin. Aivan linjattomana uutisointia ei voi pitää, sillä jokainen diskurssikategoria esiintyi aineistossa useita kertoja.

Pro gradun tutkimuskysymykset olivat seuraavat:

1. Millaisia diskursseja Helsingin Sanomien Latinalaista Amerikkaa koskevissa uutisissa näyttäytyy?
2. Vallitsevatko jotkin diskurssit ylitse muiden?

Diskurssien skaala on esitelty tässä luvussa. Seitsemästä kategoriasta vallitsevin oli alueen suhteuttaminen länsimaihin, eli uutisaiheiden tarkastelu eurosentrisen filterin läpi. Havainto on linjassa aiempien tutkimusten kanssa: eurosentrinen näkökulma dominoi uutisointia sekä määrässä että sisällössä. Osin diskurssikategorian yleisyys johtui siitä, että sen alle sopivia diskurssinimekkeitä oli useita, kun taas esimerkiksi onnettomuuksien yleisyyteen liittyvään diskurssikategoriaan lukeutuivat ymmärrettävistä syistä vain onnettomuuksia käsittelevien uutisten diskurssit. Vaikka diskurssi ei ole sama asia kuin jutun aihe tai teema, teema kuitenkin sanelee osin sitä, millaisia diskursseja tekstin ilmiänsun alle voidaan asettaa. Diskursseissa näkyy ja kuuluu kuitenkin aiemmissä tutkimuksissa ilmenneet stereotyyppit Latinalaiseen Amerikkaan liittyen. Näin ollen diskurssit ovat pääosin stereotyyppisiä, aiempia vastakkainasetteluja vahvistavia. Suomen viranomaiset pitävät demokratian ja turvallisuuden puutetta, korruptiota ja luonnontuhoja maiden yhteistyön haasteina (Pärssinen 2012, 18–23), ja Helsingin Sanomien uutisoinnin perusteella huoli on perusteltu.

Yksi keino päästä eroon stereotyyppisestä ilmaisusta on laittaa diskurssit keskustelemaan keskenään jutussa niin, ettei lukijalta edellytetä etukäteistä tietoa ja ymmärrystä aihepiireistä. Palstatilan rajallisuuden vuoksi tehtävä on haastava: yhden palstan Lyhyesti-jutussa ei ole helppoa päästä mitä-missä-milloin-tyyppistä uutisointia syvemmälle, ja jo yksi sanavalinta voi vaikuttaa merkittävästi jutun tulkintaan. Luvussa 2 esiin nostettu Östgaardin huoli siitä, että media vahvistaa status quo, liioittelee poliittisten johtajien tärkeyttä, ylikorostaa konflikteja ja vahvistaa jakoa korkean ja matalan statuksen maihin (1965, 55) on seurausta yksinkertaistamisesta ja sensationalismista. Arvolatautunut uutisointi ylläpitää myyttejä, joiden kautta elämän monimuotoisuus maailman eri puolilla ei välity. Näkökulmien laajentaminen vaatii erilaisten kulttuuristen arvojen ottamista mukaan, mutta tämä edellyttäisi eurosentristen lasien riisumista – ja todennäköisesti kärsivällisyyttä myös lukijalta.

Vaikka diskurssianalyysiin kuuluu hypoteesittomuus, jälkikäteen ajateltuna diskurssien valikoimassa on yksi yllätys ylitse muiden. Sana kehitysmaa esiintyi aineistossa vain muutamaan otteeseen, ja 38 artikkelista vain yksi käsitteli suoraan kehitysapua. Se, että Suomen ulkoasiainministeriö pitää kaikkia Ibero-Amerikan maita kehitysmaina, ei ole vallitseva piirre niihin liittyvissä uutisoinnissa. Samalla historiallinen konteksti jäi uutisoinnissa hämärän peittoon. Maiden ongelmat tuotiin esiin, mutta niiden taustoja puitiin vain harvassa yhteydessä. Kolonialismin jäänteiden kaivelu jokaisen artikkelin yhteydessä toki olisi turhaa, mutta aineiston perusteella lukijalle ei anneta aineksia yhteyksien pohdintaan. Voi olla, että Ibero-Amerikan maiden kehitysmaastatuksen ajatellaan olevan hyvin tiedossa, ettei sitä tarvitse tuoda erikseen ilmi. Asetelma voimakkaiden ja heikkojen, länsimaiden ja kehitysmaiden välillä on niin selviö, että se tuodaan esiin diskursiivisesti, ei eksplisiittisesti.

Turo Uskalin peräänkuuluttamaa vaihtoehtoista ulkomaanjournalismia (2009, 238) ei aineistosta erottaudu. Tämä tosin liittyyne sanomalehtijournalismin realiteetteihin. Uskali luettelee vaihtoehtoisen journalismin kriteereiksi esimerkiksi journalismin suhteellista hitautta ja ruohonjuuritason toimijoiden käyttämistä lähteinä. Lasitalossa tehty Helsingin Sanomat ei välttämättä pääse itsenäisesti ruohonjuuritason toimijoiden kanssa tekemisiin, eikä varsinkaan sanomalehden vaatimalla aikataululla. Vaihtoehtoisen ulkomaanjournalismin metsästystä kannattaisikin siis tehdä esimerkiksi verkkojulkaisuista, dokumenttielokuvista tai aikakauslehdistä, joissa mahdollisuudet

vaihtoehtoisiin toimintatapoihin ovat laajemmat ja aikakehys pitempi kuin sanomalehdillä.

Luvussa 2.2.4. Ulkomaanutiset tänään kävin läpi Uskalin toiveet ulkomaanuutisille: aiheiden ja lähteiden monipuolisuutta, epäselvien ja nimettömien lähteiden vähäisyyttä, etusivulle pääsyä ja arkojen aiheiden osuuden kasvattamista (2007, 44). Tämän tutkimuksen tulosten perusteella tekemistä ja opittavaa riittää. Epämääräisesti nimettyjä lähteitä oli riittämiin, aiheista arimpina voi pitää suomalaisyritysten arveluttavien toimien uutisointia, jutun kohde ei välttämättä saanut jutussa toimijan roolia, eikä yksikään jutuista ollut pääuutissivulta. Niin yksittäisten toimittajien kuin toimitustenkin itsereflektio, uutiskriteereiden jatkuva arviointi ja jutun välittämien diskurssien arviointi jo jutun tekoprosessin yhteydessä voivat toimia välineinä muutokseen, oli kyseessä sitten Latinalainen Amerikka tai mikä tahansa muu suomalaisittain vieras alue, ilmiö tai konsepti.

7. Lopuksi – ajatuksia, kritiikkiä ja katsaus tulevaisuuteen

Kuten tutkielmassa on monessa yhteydessä todettu, Latinalainen Amerikka (tai Ibero-Amerikka) ei ole homogeeninen alue. Monissa tutkimusaineiston jutuissa käsiteltiin vain yhtä Ibero-Amerikan maata, ja näissä artikkeleissa havaittujen diskurssien yleistäminen koskemaan muita tarkastelualueen maita voi tuntua epäreilulta tai epätarkoituksenmukaiselta. Kritiikki on perusteltua, mutta haluan silti pyytää: nostakoon kätensä se, joka ei ole koskaan puhunut eurooppalaisista, aasialaisista, afrikkalaisista tai mistä tahansa valtavasta ja heterogeenisestä ihmisryhmästä yhtenäisenä ja samankaltaisena. Stereotyypioille on syynsä, ja turvaudumme niihin, koska tiedon pureksiminen joka kerta jokaisesta mahdollisesta näkökulmasta olisi yksinkertaisesti liian kuluttavaa.

Diskurssianalyysi tutkimusmenetelmänä vaatii keskittymistä tekstiin ja siihen, mitä merkityksiä se kantaa. En voi kuitenkaan välttää arvioimasta tekstin tuottamisen taustoja. Jos aineiston matkasivuja tehneet toimittajat olisivatkin matkustaneet Meksikon ja Argentiinan sijaan Filippiineille ja Ugandaan, olisiko Latinalaiseen Amerikkaan liittyvien uutisten vaje paikattu muilla aiheilla? Jäikö jotakin nyt uutisoimatta esimerkiksi ulkomaansivulla siksi, että saman päivän lehdessä on ollut jo kaksi Meksikoon liittyvää sivua? Arkikokemukseni myötä tämä on hyvin mahdollista. Jos eilen uutisoitiin Lappiin liittyvästä aiheesta, seuraavana päivänä lehden samalle osastolla ei tasapuolisuuden vuoksi voida Lappia laittaa, vaikka aihe olisikin eri ja yhtä kiinnostava.

Myös aineiston valinnan vaikutuksia voi arvioida. Esimerkiksi pienen Kuuban osuus aineistosta kasvoi kohtalaisen suureksi ehkä siksi, että erikoislaatuisuutensa takia se tunnetaan Suomessa paremmin kuin vaikkapa Bolivia. Jos Paavin vierailu ei olisi ajoittunut tarkasteluajanjaksolle, olisiko jotain muuta aihetta seurattu yhtä tiiviisti? Kuuban erityisen poliittisen tilanteen vuoksi sen painottuminen näkyi myös diskursseissa. Länsimaista kapitalistista markkinataloutta ei todennäköisesti olisi suhteutettu kommunismiin yhtä innokkaasti, jos aineistossa ei olisi ollut Kuubaa koskevia juttuja. Jos samankokoinen aineisto olisi kerätty laajemmalta aikaväliltä, kuten vuoden jokaisen kuukauden ensimmäiseltä viikolta, diskurssien jakauma olisi voinut

olla toisenlainen, kun seurantajuttujen määrä olisi mahdollisesti ollut peräkkäiseltä ajanjaksolta kerättyä aineistoa vähäisempi.

Taustojen pohtiminen ei kuulu diskurssianalyysin luonteeseen. Tavalliselle lukijalle näy se, mistä syystä uutiset on valittu ja miten valintaprosessi on edennyt, eikä myöskään se, mitkä aiheet kyseisenä ajankohtana kilpailivat paikasta parrasvaloissa. Yksi tulevaisuuden tutkimusajatus olisikin tehdä selvitys siitä, millaisin perustein ratkaisut toimituksissa todella tehdään. Sen, miten tutkimus käytännössä toteutettaisiin kiireisen uutistyyön ja kaikkien mahdollisten uutisaiheiden keskellä, jätän kokeneiden tutkijoiden pohdittavaksi.

Katsauksenomaisen tapaustutkimuksen rinnalle olisi mielenkiintoista saada ajankohtainen määrällinen tutkimus siitä, mitkä maat ja teemat pitkässä juoksussa esiintyvät suomalaismediassa. Pienen aineiston haitta on se, että yleistyksiä ei voi tehdä. Esimerkiksi eri teemojen kategorisointi useiden vuosien ajalta antaisi jo kattavan kuvan siitä, mitkä tapahtumat Latinalaisesta Amerikasta nähdään Suomesta käsin uutisarvoisina. 1990-luvulla ne olivat luonnonkatastrofit, sää ja onnettomuudet (Pietiläinen 1998c, 75), mutta nyt 20 vuotta myöhemmin talouden mullistukset, matkailun suosion kasvu ja median paisuminen verkkoon ovat saattaneet vaikuttaa asiaan.

Yksi tapa syventää teeman tutkimusta on myös etsiä Uskalin peräänkuuluttamia vaihtoehtoisia toimintatapoja edellisessä luvussa mainitsemistani dokumenttielokuvista ja aikakauslehdistä. Kuten yllä totesin, medioiden tekemän valintaprosessin tarkastelu on haastava tutkimusasetelma. Sen sijaan voidaan arvioida lopputulosta ja pohtia, tarjoavatko jotkin välineet monipuolisempia tai vaihtoehtoisempia diskurssiskaaloja kuin toiset, ja miten eri välineiden erilaiset kulutustottumukset vaikuttavat toimittajien mahdollisuuksiin luoda vuoropuhelua eri diskurssien välille.

Pelkästään toimituksellisen aineiston tai toimittajien työprosessien tutkimisella ei kuitenkaan päästä vielä maaliin. On kutkuttava ajatus tehdä tutkimusta käyttäen aineistona itse yleisöä. Huomautan gradussani useaan otteeseen, etten voi olettaa Helsingin Sanomilla olevan lukijoita, jotka saavat Latinalaiseen Amerikkaan liittyvät tietonsa ja mielikuvansa vain Helsingin Sanomien välityksellä, vailla ennakkoluuloja tai -

käsityksiä. Toimituksellisen aineiston ja sen kulutuksen ja käyttötarkoitusten tutkiminen rinnakkain kuluttajien muuttuvien käsitysten kanssa tarjoaisi lisää tietoa siitä, millaisia vaikutuksia diskursiivisella puheella on yleisön käsityksiin ja yleiseen asenneilmapiiriin. Pitkäkestoisen tutkimuksen tekeminen vaatii kuitenkin aikaa enemmän kuin gradun verran; siksi varsinainen tutkimusasetelma jääköön jälleen kokeneiden tutkijoiden suunniteltavaksi.

Analyysin tehtyäni minun on pohdittava myös omaa positiotani tutkijana. Vaikuttaako oma toimittajataustani tai kiinnostukseni aluetta kohtaan siihen, millaisiksi tulkitseen artikkeleiden diskurssit? Jos tarkoituksena on löytää ne ainekset, joiden perusteella vain Helsingin Sanomia seuraava lukija voi muodostaa mielikuvan Latinalaisesta Amerikasta, miksi kuvittelen voivani unohtaa itse oppimani ja tulkita lukemaani ilman ennakkoluuloja tai -tietoja? Tämä on toki mahdotonta. Siksi tutkimukseni onkin avoin ei ainoastaan kritiikille, vaan myös keskustelulle: joku muu voi tulkita artikkeleiden painotukset erilaisiksi, koska hän katsoo niitä omista lähtökohdistaan. Mieleeni tulee toimittajakollegani kokemukset siitä, kuinka häntä urheilutoimittajana arvioitiin peräkkäisinä viikkoina eri jääkiekkjoukkueiden kannattajiksi. Vaikka toimittajien omat arvot ja aiemmat kokemukset vaikuttavat heidän tekemiinsä valintoihin aina aiheista yksittäisiin sanoihin asti, myös lukijat tarkastelevat median tuotteita omien lasiensa läpi. Näin ollen tutkimukseni on laadulliselle tapaustutkimukselle tyypilliseen tapaan sekä tutkijansa että aineistonsa näköinen.

Lähdeluettelo

- Ahmavaara, Y. (1969) *Informaatio*. Helsinki, Weilin+Göös
- Aronen, J. & Pakkasvirta, J. (1998) Latinalainen Amerikka suomalaisessa maailmankuvassa. Teoksessa Aronen, J. & Pakkasvirta, J. (toim.) *Kahvi, pahvi ja tango. Suomen ja Latinalaisen Amerikan suhteet*. Helsinki, Gaudeamus, 7–16
- Asmolv, G. & Livingston, S. (2010) Networks and the Future of Foreign Affairs Reporting. *Journalism Studies* 11(5), 745–760
- Beaudoin, C. E. & Thorson, E. (2001) Value Representations in Foreign News. *International Communication Gazette* 63(6), 481–503
- Berger, G. (2009) How the Internet Impacts on International News: Exploring Paradoxes of the Most Global Medium in a Time of 'Hyperlocalism'. *International Communication Gazette* 71(5), 355–371
- Bourdieu, P. (1986) The Forms of Capital. Teoksessa Richardson, J. (ed.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York, Greenwood, 241–258
- Brewer, P.R., Graf, J. & Willnat, L. (2003) Priming or Framing: Media Influence on Attitudes Toward Foreign Countries. *Gazette* 65, 493–508
- Chang, T.-K., Hong, Y., Lee, H.-M. & Southwell, B. (2012) A Changing World, Unchanging Perspectives: American newspaper editors and enduring values in foreign news reporting. *International Communication Gazette* 74(4), 367–384
- Chang, T.-K., Himelboim, Z. & McCreery, S. (2010) International Network of Foreign News Coverage: Old Global Hierarchies in a New Online World. *Journalism & Mass Communication Quarterly* 87, 297–314
- Chang, T.-K. & Lee, J.W. (1992) Factors Affecting Gatekeepers' Selection of Foreign News: A National Survey of Newspaper Editors. *Journalism & Mass Communication Quarterly* 69, 554–561

- Cohen, A., Heimprecht, C. & Wilke, J. (2012) The Geography of Foreign News on Television: A comparative study of 17 countries. *International Communication Gazette* 74(4), 301–322
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere, Vastapaino
- Fairclough, N. (1997) *Miten media puhuu*. Suomentaneet Blom, V. & Hazard, K. Tampere, Vastapaino
- Galtung, J. & Ruge, M.H. (1965) The Structure of Foreign News: The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in Four Norwegian Newspapers. *Journal of Peace Research* 2(64), 64–90
- Global. finland.fi: *Kehitysmat A-Z*. Ulkoministeriön kehitysviestintä.
<http://global.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=32367> [tarkistettu 27.9.2013]
- Golan, G., Lee, C. & Wanta W. (2004) Agenda Setting and International News: Media Influence on Public Perceptions of Foreign Nations. *Journalism & Mass Communication Quarterly* 81, 364–377
- Helsingin yliopiston alue- ja kulttuuritutkimuksen verkkosivu: *Latinalaisen Amerikan tutkimus*.
<http://www.helsinki.fi/aluejakulttuuritutkimus/latinalainenamerikka/index.html> [tarkistettu 29.9.2013]
- Huovila, T. (2004) *Toimittaja – tiedon etsijä ja vaikuttaja*. Helsinki, WSOY
- Ikävalko, E. & Uimonen, R. (1996) *Mielikuvien maailma. Miten mediajulkisuutta muokataan ja imagoja rakennetaan?* Helsinki, Inforviestintä
- Johansson, F. & Westerståhl, J. (1994) Foreign News: News Values and Ideologies. *European Journal of Communication* 9, 71–89
- Johnson, M.A. (1997) Predicting News Flow from Mexico. *Journalism and Mass Communication Quarterly* 74, 315–330

- Jokinen, A. (1999a) Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Vastapaino, Tampere, 126–159
- Jokinen, A. (1999b) Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Vastapaino, Tampere, 37–53
- Jokinen, A. & Juhila, K. (1999) Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Vastapaino, Tampere, 54–97
- Jokinen, A. & Juhila, K. (1993) Valtasuhteiden analysoiminen. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. *Diskurssianalyysin aakkoset*. Vastapaino, Tampere, 75–108
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (1993) Diskursiivinen maailma. Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. *Diskurssianalyysin aakkoset*. Vastapaino, Tampere, 17–47
- Juhila, K. (1999) Tutkijan positiot. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Vastapaino, Tampere, 201–232
- Juhila, K. & Suoninen, E. (1999) Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Vastapaino, Tampere, 233–252
- Juholin, E. & Kuutti, H. (2003) *Mediapeli. Anatomia ja keinot*. Helsinki, Inforviestintä
- Kansallinen Mediatutkimus KTM (2013), Lehdistö tiedote: ”Luettuun mediaan sitoutuminen huippuluokkaa digitalisoituvassa mediatarjonnassa – myös mainontaan suhtaudutaan myönteisimmin” (julkaistu 17.9.2013)
http://www.levikintarkastus.fi/mediatutkimus/KMT_Lehdistotiedote_17.09.2013.pdf [tarkistettu 27.9.2013]
- Kariel, H.G. & Rosenvall, L.A. (1983) Cultural Affinity Displayed in Canadian Daily Newspapers. *Journalism Quarterly* 60, 431–436.

- Karvonen, E. (1999) *Elämää mielikuvayhteiskunnassa. Imago ja maine menestystekijöinä myöhäismodernissa maailmassa*. Tampere, Gaudeamus
- Kivikuru, U. (1998) Identiteetit viestinnässä. Samastumisen ja erottautumisen kierre. Teoksessa Kivikuru, U. & Kunelius, R. (toim.) *Viestinnän jäljillä. Näkökulmia uuden ajan ilmiöön*. Juva, WSOY, 319–338
- Kivikuru, U. (1996) Kysymys muunnelmiseen: Orientti vai globalisaatio? Teoksessa Kivikuru, U., Luostarinen, H. & Ukkola, M. (toim.) *Sopulisilppuri. Mediakritiikin näkökulmia*. Lahti, Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 217–238
- Kivikuru, U. (1990) *Tinned Novelties or Creative Culture? A Study on the Role of Mass Communication in Peripheral Nations*. Helsinki, Helsingin yliopisto
- Kivimäki, A. (2005) *Seikkailu rakennesopeutuksen viidakossa: Voiko köyhien maiden köyhyyden selittää repparijournalismin keinoin?* Tiedotusopin pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto
- Kunelius, R. (2003) *Viestinnän vallassa. Johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin*. Helsinki, WSOY
- Lacey, C. & Longman, D. (1997) *The Press as Public Educator. Cultures of Understanding, Cultures of Ignorance*. Luton, University of Luton Press
- Linna, A. (2012) *Kolumbuksen jalanjäljissä: Toiseuden representaatiot Latinalaisen Amerikan matkakohdekuvauksissa*. Sosiologian pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto
- Lehtonen, J. (1998) Kansainvälinen viestintä. Monikulttuurisen dialogin mahdollisuus? Teoksessa Kivikuru, U. & Kunelius, R. (toim.) *Viestinnän jäljillä. Näkökulmia uuden ajan ilmiöön*. Juva, WSOY, 301–318
- Luostarinen, H. (1994) *Mielen kersantit*. Juva, Hanki ja jää
- Maabrändivaltuuskunta (2010) *Tehtävä Suomelle. Miten Suomi osoittaa vahvuutensa ratkaisemalla maailman viheliäisimpiä ongelmia*. Maabrändivaltuuskunnan loppuraportti. [Saatavilla

<http://team.finland.fi/Public/default.aspx?nodeid=46802&contentlan=1&culture=fi-FI>, haettu 15.12.2013]

- McEwan, C. (2009) *Postcolonialism and Development*. Oxon, Routledge
- McNelly, J.T. (1962) Meaning Intensity and Interest in Foreign News Topics. *Journalism & Mass Communication Quarterly* 39, 161–168
- Mody, B. (2012) The Marketization of Foreign News. *Global Media and Communication* 8, 99–115
- Mörä, T. Journalistit rutiinien verkossa. Teoksessa Kivikuru, U., Luostarinen, H. & Ukkola, M. (toim.) *Sopulisilppuri. Mediakritiikin näkökulmia*. Lahti, Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 105–116
- Nossek, H. (2004) Our News and their News: The Role of National Identity in the Coverage of Foreign News. *Journalism* 5(3), 343–368
- Nurmio, S. (2004) *Latinalainen Amerikka Yleisradion televisiouutisissa*. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto
- Pakkasvirta, J. (1998) Tutkimuksen uusi aalto 1990-luvulla. Teoksessa Aronen, J. & Pakkasvirta, J. (toim.) *Kahvi, pahvi ja tango. Suomen ja Latinalaisen Amerikan suhteet*. Helsinki, Gaudeamus, 238–244
- Pakkasvirta, J. (1992) Stereotypia yhdestä Latinalaisesta Amerikasta. Teoksessa Pakkasvirta, J. & Teivainen, T. (toim.) *Kenen Amerikka? 500 vuotta Latinalaisen Amerikan valloitusta*. Tampere, Gaudeamus, 23–45
- Perry, D. K. (1990) News Reading, Knowledge About, and Attitudes Toward Foreign Countries. *Journalism & Mass Communication Quarterly* 67, 353–358
- Peterson, S. (1979) *Foreign News Gatekeepers and Criteria of Newsworthiness*. *Journalism Quarterly* 56, 116–125.
- Pietiläinen, J. (1998a) Ulkomaanuutistutkimuksen vaiheita ja tuloksia. Teoksessa Kivikuru, U. & Pietiläinen, J. (toim.) *Uutisia yli rajojen: Ulkomaanuutisten maisema Suomessa*. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 15–43

- Pietiläinen, J. (1998b) Uutisvirtojen maailma. Teoksessa Kivikuru, U. & Pietiläinen, J. (toim.) *Uutisia yli rajojen: Ulkomaanuutisten maisema Suomessa*. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 64–83
- Pietiläinen, J. (1998c) Ulkomailta Suomeen: Määrällinen analyysi. Teoksessa Kivikuru, U. & Pietiläinen, J. (toim.) *Uutisia yli rajojen: Ulkomaanuutisten maisema Suomessa*. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 84–108
- Pärssinen, S. (2012) *Koulutus-, tiede- ja kulttuuriyhteistyö Latinalaisessa Amerikassa ja Karibiassa – tilannekatsaus ja ehdotus strategisiksi toimenpiteiksi*. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2012:26
- Raittila, P. (2004) *Venäläiset ja virolaiset suomalaisten Toisina. Tapaustutkimuksia ja analyysimenetelmien kehittelyä*. Akateeminen väitöskirja, Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos
- Riiho, T. (1998) Seikkailijoita, sotilaita ja kauppamiehiä. Teoksessa Aronen, J. & Pakkasvirta, J. (toim.) *Kahvi, pahvi ja tango. Suomen ja Latinalaisen Amerikan suhteet*. Helsinki, Gaudeamus, 19–26
- Rosenberg, J. (1998) Uutislähteet päiväjärjestyksen rakentajina ja portteina. Teoksessa Kivikuru, U. & Pietiläinen, J. (toim.) *Uutisia yli rajojen: Ulkomaanuutisten maisema Suomessa*. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 109–131
- Salomäki, A. (2013) *Why they volunteer and what they get out of it. The motivations of volunteers and benefits gained through volunteering: a case study of Home-Start Bury*. Master of Arts in Sociology -tutkinnon opinnäytetyö (dissertation), University of Manchester
- Seppänen, M. (1998) Muistiinpanoja latinalaisamerikkalaisten kokemuksista Suomessa. Teoksessa Aronen, J. & Pakkasvirta, J. (toim.) *Kahvi, pahvi ja tango. Suomen ja Latinalaisen Amerikan suhteet*. Helsinki, Gaudeamus 187–201
- Sirkkunen, E. (1996) Yksi uutinen – monta puntaria. Aivovoimistelua sanomalehtiutisten ympärillä. Teoksessa Kivikuru, U., Luostarinen, H. &

- Ukkola, M. (toim.) *Sopulisilppuri. Mediakritiikin näkökulmia*. Lahti, Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 61–82
- Staab, J.F. (1990) The Role of News Factors in News Selection: A Theoretical Reconsideration. *European Journal of Communication* 5, 423 –443
- Stevenson, R. L. (1994) *Global Communication in the Twenty-First Century*. New York, Longman Publishing Group
- Suoninen, E. (1999a) Vuorovaikutuksen mikromaiseman analysoiminen. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Vastapaino, Tampere, 101–125
- Suoninen, E. (1999b) Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Vastapaino, Tampere, 17–36
- Suoninen, E. (1993) Kielen käytön vaihtelevuuden analysoiminen. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. *Diskurssianalyysin aakkoset*. Vastapaino, Tampere, 48–74
- Tremayne, M. (2004) The Web of Context: Applying Network Theory to the Use of Hyperlinks in Journalism on the Web. *Journalism and Mass Communication Quarterly* 81, 237–53
- Tuchman, G. (1973) Making News by Doing Work: Routinizing the Unexpected. *American Journal of Sociology* 79(1), 110–131
- Ulkoasiainministeriö: matkustustiedotteet.
<http://www.formin.fi/public/default.aspx?nodeid=15734&contentlan=1&culture=fi-FI> (tarkistettu 28.11.2013)
- Uskali, T. (2007) *Ulkomaanuutisten uusi maailma*. Tampere, Vastapaino
- Valtonen, P. (2001) *Latinalaisen Amerikan historia*. Helsinki, Gaudeamus
- Wilke, J. (1987) Foreign News Coverage and International News Flow over Three Centuries. *International Communication Gazette*, 39, 147 –180

- Wilska, K. (1998) Suomi EU-jäsenenä: Uusia haasteita kahdenvälisille suhteille. Teoksessa Aronen, J. & Pakkasvirta, J. (toim.) *Kahvi, pahvi ja tango. Suomen ja Latinalaisen Amerikan suhteet*. Helsinki, Gaudeamus, 247–257
- Wu, H. D. (2007) A Brave New World for International News? Exploring the Determinants of the Coverage of Foreign News on US Websites. *International Communication Gazette* 69(6), 539–551
- Östgaard, E. (1965) Factors Influencing the Flow of News. *Journal of Peace Research* 2, 39–63

Liite 1: Aineiston jutut (HS 2012)

Pvm	Osasto	Otsikko
2.1.	Talous	Venezuela joutuu maksamaan korvauksia Exxonille
4.1.	Ulkomaat	Silikonipelko leviää maailmalla
6.1.	Matka	2 x pakettimatka Meksikossa
6.1.	Matka	Mayaspektaakkelia ja purilaisia
22.1.	Ulkomaat	Entisen paavin veripisarat näytteillä Kolumbiassa
27.1.	Ulkomaat	Kolme kerrostaloa romahti Rio de Janeirossa
28.1.	Ulkomaat	Pinochet pysyy diktaattorina Chilen koulukirjoissa
28.1.	Talous	Stora Enson jättihanke Uruguayssa kangertelee
1.2.	Ulkomaat	Ulkomaailma uhkaa perulaista alkuperäisheimoa
3.2.	Talous	Palkat nousivat Argentiinassa 29,5 prosenttia
3.2.	Matka	Katu-uskottava Buenos Aires
3.2.	Matka	Valon ja tuulen valtakunta
3.2.	Matka	Luovat huiputtajat
5.2.	Ulkomaat	Kuuban Fidel Castro puhui muistelmistaan kuusi tuntia
6.2.	Talous	Meksikon jäteongelmaan apua Siilinjärveltä
6.2.	Talous	Meksikossa lajitellaan roskat käsin
7.2.	Ulkomaat	Suomi lopettaa kehitysapunsa Nicaragualle
11.2.	Ulkomaat	Argentiina vie YK:hon kiistan Falklandinsaarista
13.2.	Ulkomaat	Sissijärjestö Loistavan polun johtaja löytyi kuolemaisillaan viidakosta
14.2.	Ulkomaat	Chávezin haastaja lupasi vähemmän politikointia
16.2.	Ulkomaat	Ainakin 300 kuoli vankilapalossa Hondurasissa
16.2.	Talous	Panama laajentaa kanavaa ehkä liian myöhään
16.2.	Talous	Suomi lisää tutkijavaihtoa Brasilian kanssa
17.2.	Ulkomaat	Hondurasin vangit vasta odottivat oikeudenkäyntiä.
23.2.	Ulkomaat	Juna rysäytti päin asemaa Buenos Airesissa

- 23.2. Talous Perinteinen argentiinalainen pihvi on vaarassa
- 29.2. Urheilu Jalkapallohuuma valtasi Uruguayn
- 4.3. Ulkomaat Meksikonlahden öljyturman uhreille miljardikorvaukset
- 6.3. Ulkomaat UPM:n tehdas suututtaa yhä Argentiinassa
- 9.3. Matka Viimeinen suuri mayakaupunki
- 10.3. Talous Chile imee maailman kasvuyrityksiä
- 17.3. Ulkomaat Toisinajattelijat poistettiin kirkosta Kuubassa
- 18.3. Sunnuntai "Hyvästi, kriisi!"
- 21.3. Ulkomaat Voimakas maanjäristys säikäytti Meksikoa
- 25.3. Ulkomaat Paavi kehottaa Kuubaa karistamaan kommunismin
- 27.3. Ulkomaat Paavi Benedictus tapaa Castron Kuubassa
- 28.3. Ulkomaat Kuuba torjui paavin vaatimukset poliittisista uudistuksista
- 30.3. Ulkomaat Fidel Castro kysyi Benedictukselta: Mitä paavi tekee?